

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Ορθόδοξη
Χριστιανική Θεολογία και Θρησκευτικός Πλουραλισμός
(ΟΡΘ)»

Διπλωματική Εργασία
«Βίβλος, Αριθμοί και Λογιστική»

«Μαριλένα Χριστοδούλου»

AM 153174

Επιβλέπων καθηγητής Α: «Σωτήριος Δεσπότης»

Επιβλέπων καθηγητής Β: «Παναγιώτης Καμπούρης»

Πάτρα, «Μάιος» «2024»

© Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας «Μαριλένας Χριστοδούλου» που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίας στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Βίβλος, Αριθμοί και Λογιστική»

«Συγγραφέας Μαριλένα Χριστοδούλου»

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

«Σωτήριος Δεσπότης»

«Διδάκτωρ Θεολογίας στο Ελληνικό
Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) & στο
ΕΚΠΑ (Πανεπιστήμιο Αθηνών)»

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

«Παναγιώτης Καμπούρης»

«Διδάκτωρ Θεολογίας»

Πάτρα, «Μάιος» «2024»

«Ευχαριστώ θερμά τον Καθηγητή μου Κύριο Δεσπότη Σωτήριο και τον καθηγητή Παναγιώτη Α. Καμπούρη για την πολύτιμη ευκαιρία να εκπονήσω τη διπλωματική μου εργασία με θέμα σχετικό με τη Θεολογία αλλά ταυτόχρονα σχετικό με την επιστήμη της Λογιστικής και των Οικονομικών που αφορούν στο πρώτο μου πτυχίο, καθώς και την οικογένειά μου για τη στήριξη και την κατανόηση καθ' όλη τη διάρκεια της τριετούς μεταπτυχιακής φοίτησής μου στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο ...»

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας έρευνας, είναι μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, αλλά και τη μελέτη χωρίων της Παλαιάς Διαθήκης και της Καινής Διαθήκης, να αναδείξει τη σχέση μεταξύ Βίβλου, Αριθμών και Λογιστικής, εστιάζοντας σε πτυχές όπως η συσχέτιση των οικονομικών και της λογιστικής με τη Βίβλο, η διακριτή προσέγγιση μεταξύ Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, καθώς και ο ρόλος του λογιστικού επαγγέλματος, σε σχέση με τη χριστιανική ηθική. Όπως αναδείχθηκε, τόσο η οικονομία, όσο και η λογιστική ως επάγγελμα, μπορούν μέσα από την χριστιανική προσέγγιση να συνδεθούν με το κοινωνικό όφελος και την κοινωνική ευθύνη, τη λογοδοσία προς το Θεό και τον συνάνθρωπο, αλλά ακόμη και αυτή την ίδια την προστασία της κτίσεως του Θεού, του περιβάλλοντος.

Λέξεις – Κλειδιά: Βίβλος – Αριθμοί – Λογιστική

ABSTRACT

The aim of this research is through literature review, as well as the study of passages of the Old Testament and the New Testament, to highlight the relationship between the Bible, Numbers and Accounting, focusing on aspects such as the correlation of economics and accounting with the Bible, the distinct approach between the Old and New Testaments, as well as the role of the accounting profession, in relation to Christian morality. As has been shown, both economics and accounting as a profession can be linked through the Christian approach to social benefit and social responsibility, accountability to God and fellow man, but also the very protection of God's creation, the environment.

Keywords: Bible – Numbers – Accounting

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	viii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	4
1.Οι απαρχές των αριθμών.....	33
2.Οι απαρχές του εμπορίου.....	40
3.Ανάπτυξη οικονομικών επιστημών και λογιστικής	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ, ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ	62
1.Μεταβολές πριν και μετά την έλευση του Χριστού.....	62
2.Επίδραση της διάδοσης του χριστιανισμού	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ	83
1.Γενικό πλαίσιο.....	90
2.Επιδράσεις στον τομέα της λογιστικής.....	91
3. Ο ρόλος του μυστηρίου της εξομολόγησης και της χριστιανικής ηθικής	103
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΣΥΖΗΤΗΣΗ	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	107

1 ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

1.1.1 1. Άγιογραφικές

Παλαιά Διαθήκη (Ο')

Γέν.	Β' Βασ.	Ίδθ.	Άσμ.	Νμ.	Θρ.
Έξ.	Γ' Βασ.	Τωβ.	Σολ.	Άβ.	Έπ. Έερ.
Λευ.	Δ' Βασ.	Α' Μακ.	Σειρ.	Σφν.	Έεζ.
Άρ.	Α' Παρ.	Β' Μακ.	Ώσ.	Άγγ.	Δν.
Δτ.	Β' Παρ.	Γ' Μακ.	Άμ.	Ζαχ.	
Ίησ.	Α' Έσδρ.	Ψλ.	Μιχ.	Μαλ.	
Κρ.	Β' Έσδρ.	Ίώβ	Ίλ.	Έσ.	
Ρούθ	Νε.	Πρμ.	Όβδ.	Έερ.	
Α' Βασ.	Έσθ.	Έκ.	Ίων.	Βαρ.	

Καινή Διαθήκη

Μτ.	Ρωμ.	Φιλ.	Β' Τιμ.	Α' Πέ.	Ίούδ.
Μκ.	Α' Κορ.	Κολ.	Τίτ.	Β' Πέ.	Άπ.
Λκ.	Β' Κορ.	Α' Θεσ.	Φλμ.	Α' Ίω.	
Ίω.	Γαλ.	Β' Θεσ.	Έβρ.	Β' Ίω.	
Πράξ.	Έφ.	Α' Τιμ.	Ίακ.	Γ' Ίω.	

1.1.2 2. Βιβλιογραφικές (περιοδικών και σειρών)

α) Έλληνικές

1900ετηρίς της Άποκαλύψεως Ίωάννου.

Πρακτικά Διεθνοῦς Διεπιστημονικοῦ Συμποσίου (Άθῆναι–Πάτμος, 17-26 Σεπτεμβρίου 1995), (Άθῆναι: Ί. Πατρ. Μονῆ Άγ. Ίωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου, 1999).

ΑΑΠ Άπαντα τῶν Άγίων Πατέρων, ὑπεῦθ. ἐκδ. πρωτ. Ί. Διώτης (Άθῆναι: ἐκδ. «Όφελίμου Βιβλίου», 1975 ἐξ.).

ΑΒ Άνάλεκτα Βλατάδων
 ΑΓΕ Ἡ Άγία Γραφή ἐξηγημένη
Άντιπελάργησις. Τόμος τιμητικός πρὸς τὸν
Άρχιεπίσκοπον Κύπρου
 κ. Χρυσόστομον (Λευκωσία:
 Κέντρο Μελετῶν Ί. Μονῆς
 Κύκκου, 1993).
 ΑΠΘ Άριστοτέλειο Πανεπιστ.
 Θεσ/νίκης

ΒΑΔ	Βιβλιοθήκη Αποστολικής Διακονίας	ΕΗ	Έπτά Ήμέρες (έκδ. <i>Η Καθημερινή</i>)
ΒΑΜ	Βασικές Άγιογραφικές Μελέτες		<i>Είσηγήσεις Α΄ Ορθοδόξου Ερμηνευτικού Συνεδρίου</i> (Αθήναι: Διορθόδοξο Κέντρο Αθηνών, 1973).
ΒΕΠΕΣ	Βιβλιοθήκη Ελλήνων Πατέρων και Εκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, τόμ. 1- 85, ή έκδοση συνεχίζεται (Αθήνα: Αποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1955 ἐξ.).		<i>Είσηγήσεις Α΄ Συνάξεως Ἑλλήνων Βιβλικῶν Θεολόγων Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καί Θεσ/νίκης (Πάτμος 24-28 Σεπτ. 1975): Ὁ Ἰωάννης: Τά ἐν τῇ Κ.Δ. ἔργα του καί ἡ θεολογική του σκέψις</i> , ΔΒΜ 4 (1976), 1-145· [Ἀναδ. στό σ.ἑ. <i>Είσηγήσεις Α΄, Β΄, Γ΄ Συνάξεων Ἑλλήνων Βιβλικῶν Θεολόγων Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν & Θεσ/νίκης</i> (Αθήνα: «Ἄρτος Ζωῆς», χ.χ.), 1-145].
ΒΒ	Βιβλική Βιβλιοθήκη		<i>Είσηγήσεις ΣΤ΄ Συνάξεως Ὁρθόδοξων Βιβλικῶν Θεολόγων (Λευκωσία 26 Σεπτ. - 3 Ὀκτ. 1991): Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη. Προβλήματα φιλολογικά, ἱστορικά, ἐρμηνευτικά, θεολογικά</i> (Λευκωσία: Ἴ. Ἀρχιεπ. Κύπρου, 1993).
ΒΣ	Βυζαντινοί Συγγραφεῖς	ΕΚΔ	Ἑρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης <i>Ἐκκλησία καί Ἐσχατολογία. Είσηγήσεις Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Ἰ. Μ. Δημητριάδος, χειμερινό πρόγραμμα 2000-2001</i> , ἐποπτ.–συντ. ὕλης Π. Καλαϊτζίδης (Αθήνα: Καστανιώτης, 2003).
Γρ Παλ	Γρηγόριος Παλαμᾶς. Διμηνιαῖον θεολογικόν καί ἐκκλησιαστικόν περιοδικόν (Θεσ/νίκη: Ἴ. Μητρ. Θεσ/νίκης, 1917 ἐξ.)	ΕΚΟ	Ἐκκλησία-Κοινωνία-Οἰκουμένη
ΔΒΜ	Δελτίο Βιβλικῶν Μελετῶν. Ἑξαμηνιαία έκδοση ἔρευνας Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης (Αθήνα: Ἴδρυμα «Ἄρτος Ζωῆς», 1971 ἐξ.).	Ἐκκλ	Ἐκκλησία. Δεκαπενθήμερον ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Αθήναι 1923 ἐξ.).
	<i>Διακονία καί λόγος. Χαριστήριος τόμος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Χριστόδουλου</i> (Αθήνα: Ἄρμος, 2004).	ΕΠΕ	<i>Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας</i> , ἐποπτ. Παν. Χρήστου (Θεσ/νίκη: Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», 1979 ἐξ.).
	<i>ΔιακονίαΛΧ: Διακονία - Λειτουργία - Χάρισμα. Πατερική καί σύγχρονη ἐρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης</i> . Τιμητικός τόμος πρὸς Γ. Α. Γαλίτη (Λεβάδεια / Αθήνα: Κέντρο Ἀρχαιολογικῶν Ἱστορικῶν καί Θεολογικῶν Μελετῶν / Ἐν πλῶ, 2006).	Ἐρμ	<i>Ἑρμηνεία</i> . Τρίμηνη έκδοση, ἐπιστημονικό θεολογικό περιοδικό, βιβλικές μελέτες καί σπουδές (Μάνδρα Ἀττικῆς: «Ὁ ὄσιος Δαυίδ», 1995 ἐξ.).
Ε & Θ	Ἐκκλησία καί Θεολογία	ΕΤ	Ἐπιστημονική Τεχνογραφία
ΕΒΕ	Ἑλληνική Βιβλική Ἐταιρία		
ΕΒΕρ	Ἐταιρεία Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν		
ΕΕΕ	Ἐκπαιδευτική Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια, θεματική-ἀλφαβητική, τόμ. 1-25 (Αθήνα: Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, 1983 ἐξ.)		
ΕΕΘΣΑ	Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Ἐν Ἀθήναις 1926 ἐξ.).		
ΕΕΘΣΘ	Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Θεσ/νίκη 1953 ἐξ.).		

- Εύχαριστήριον. Τιμητικός τόμος επί τη 45ετηρίδι ἐπιστημονικῆς δράσεως καὶ τῆ 35ετηρίδι τακτικῆς καθηγεσίας τοῦ Ἀμίλκα Σ. Ἀλιβιζάτου (Ἐν Ἀθήναις: χ.έ., 1958).
- Εύχαριστία, βλ. Τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας
- ΕΦ** Ἐκκλησιαστικός Φάρος
- Ἐφημ** Ἐφημέριος. Δεκαπενθήμερο [=σήμερα, μηνιαῖο] περιοδικό (Ἀθήναι, 1952 ἔξ.).
- ΕΧ** Ἑλληνισμός καί Χριστιανισμός
- Θ & Θ** Θεός καί Θρησκεία. Ἑλληνική περιοδική ἔκδοση τοῦ *God & Religion* (Ἀθήνα: Ἄ. Τερζόπουλος, 1999 ἔξ.).
- ΘΑΚ** Θέματα Ἀγιογραφικῶν Κύκλων
- Θάνατος καὶ Ἐσχατολογικά Ὁράματα. Θρησκευοῖστορικές Προοπτικές, ἐπιμ. -εῖς. Φ. Τερζάκης, σειρά «Δρόμοι τῆς γνώσης» (Θεσ/νίκη: Ἀρχέτυπο, 2003).
- ΘΔ** Θεολογικά Δοκίμια
- Θεολ** Θεολογία. Ἐπιστημονικόν περιοδικόν ἐκδιδόμενον κατὰ τριμηνίαν [νῦν, ἐξάμηνον] ὑπό τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ἐν Ἀθήναις, 1923 ἔξ.).
- ΘΗΕ** Θρησκευτική καὶ Ἠθική Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1-12 (Ἀθήναι: Ἀ. Μαρτίνος, 1962-1967).
- ΘΜΣ** Θεολογικές Μελέτες καὶ Σπουδές
- ΘΠ** Θεωρία καὶ πράξη
- ΚΒΜ** Κέντρο Βιβλικῶν Μελετῶν
- ΚΕΒ** Κέντρον Ἐρεῦνης Βυζαντίου
- Κληρ** Κληρονομία, Θεσ/νίκη
- Λατρεία**, βλ. Χριστιανική λατρεία...
- ΛΒΘ** Λεξικό Βιβλικῆς Θεολογίας. ἐκδ. Χ. Léon-Dufour, μτφρ. ἀπό ομάδα μέ τήν ἐποπτεία τῶν Σ. Ἀγουρίδη, Σ. Βαρτανιάν κ.ἄ. (Ἀθήνα: «Βιβλικό Κέντρο “Ἄρτος Ζωῆς”», 1980).
- ΛΠ** Λαοί καὶ Πολιτισμοί
- ΜΕΕ** Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια (Π. Δρανδράκη), τόμ. 24 + 4 (Ἀθήναι: «Ὁ Φοῖνιξ», χ.χ.).
- ΝΒΦ** Νέα Βιβλιοθήκη Φέξη
- ΝΜΕΕ** Νέα Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαιδεία (Ἀθήναι: Χ. Πάτση, 1980).
- ΟΕΔΒ** Ὄργανισμός Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων
- ΟΖ** Ὁρθόδοξη Ζωή
- ΟΜ** Ὁρθόδοξη Μαρτυρία
- Ὁρθοδοξία - Ἑλληνισμός. Πορεία στήν τρίτη χιλιετία, 2 τόμ. (Ἅγιον Ὅρος: Ἰ. Μονή Κουτλουμουσίου, 1996).
- Ὁρθ Τ** Ὁρθόδοξος Τύπος
- ΠΑΑ** Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
- ΠΒ** Ποιμαντική Βιβλιοθήκη
- ΠΒΑ** Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, τόμ. 1-9Β, σειρά *ΕΕΕ* (Ἀθήνα: Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, 1983-1988).
- ΠΠΠΜ** Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν
- Πόνημα εὐγνωμον. Τιμητικός τόμος ἐπί τῆ 40ετηρίδι συγραφικῆς δράσεως καὶ τῆ 35ετηρίδι καθηγεσίας τοῦ Β. Βέλλα (Ἀθήνα: χ.έ., 1969).
- Πρακτικά Θεολογικοῦ Συνεδρίου μέ θέμα ὁ ἐπουράνιος Πατήρ (10-13 Νοεμβρίου 1992), (Θεσ/νίκη: Ἰ. Μητρ. Θεσ/νίκης, 1993).
- Πρακτικά Θεολογικοῦ Συνεδρίου πρὸς τιμὴν τοῦ Παμβασιλέως Χριστοῦ (14-17.11. 1990), (Θεσ/νίκη: Ἰ. Μητρ. Θεσ/νίκης, 1991).
- ΣΘΙ** Σπουδαί εἰς τήν θεολογίαν τοῦ Ἰωάννου
- Σύν** Σύναξη. Τριμηνιαία ἔκδοση σπουδῆς στήν Ὁρθοδοξία, Ἀθήνα.
- Τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Πρακτικά Γ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου (14-17.10.2001),

- ΠΒ 8 (Αθήνα: Άποστολική Διακο-
νία, 2004).
- ΦΘΒ Φιλοσοφική καί Θεολογική
Βιβλιοθήκη
- ΧΓ Χριστιανική Γραμματολογία
Χριστιανική λατρεία καί είδωλολατρία.
Πρακτικά ΣΤ΄ Πανελληνίου Λει-
τουργικού Συμποσίου (20-
23.9.2004), ΠΒ 11 (Αθήνα:
ΕΜΥΕΕ, 2005).
- Χριστός καί Ίστορία. Έπιστημονικό Συμπό-*
σιο πρός τιμήν τοῦ καθηγητῆ Σ. Ά-
γουρίδη, ΕΚΟ 6 (Θεσ/νίκη: «Πα-
ρατηρητής», 1993).
- Χριστούγεννα (σ.έ.) ΟΜ 11, 3^η έκδ. (Αθή-*
να:
«Άκρίτας», 1991).
- β) Ξενόγλωσσες*
- AB *Analecta Biblica, Investigationes*
Scientificae in Res Biblicals,
Romae
- ABD *The Anchor Bible Dictionary, 6*
vols, edit. by David Noel
Freedman
(N.Y: Doubleday, 1992)
- ABR *Australian Biblical Review*
- ACNT *Augsburg Commentary on the*
New Testament, Minneapolis
- AG *Analecta Gregoriana, Rome*
- AGSU *Arbeiten zur Geschichte der*
Spätjudentums und
Urchristentums
- AncB *The Anchor Bible, N.Y.*
- ANTC *Abingdon New Testament*
Commentaries, Nashville
- AP *Academic Press*
- AT *Arbeiten zur Theologie, Stuttgart*
- ATe *Arnoldshainer Texte, Frankfurt*
- BB *Biblische Beiträge, Fribourg*
- BBR *Bibliographies for Biblical*
Research
- BC *Bellarmino Commentary,*
Heythrop Oxon
- BCL *Biblical Classics Library, London*
- BDCT *Biographical Dictionary of*
Christian Theologians, edit. by P.
CAREY - J. LIENHARD (Peabody,
MA: Hendrickson Publ., 2002).
- BEBT *Bauer Encyclopedia of Biblical*
Theology, edit. by J. B. Bauer,
transl. from the German (London:
Sheed and Ward, 1978).
- BEMCT *The Blackwell Encyclopedia of*
Modern Christian Thought, edit.
by
A. E. McGrath, repr. (Oxford:
Blackwell Publ., 1999).
- BETL *Bibliotheca Ephemeridum*
Theologicarum Lovaniensium
- BGBE *Beiträge zur Geschichte der*
biblischen Exegese, Tübingen
- Bib *Biblica, Roma*
- BibI *Biblical Interpretation*
- BibR *Bible Review*
- BibS *Bibliotheca Sacra, Dallas*
- BibT *The Bible Translator, Reading*
- BIRS *Bibliographies and Indexes in*
Religious Studies, N.Y.
- BIS *Biblical Interpretation Series,*
Leiden

BKW	Bible Key Words, London	CCC	The Crossway Classic Commentaries
BL	The Bible and Liberation Series, N.Y.	CGPNT	J. A. CRAMER (ed.), <i>Catena Graecorum Patrum in Novum Testamentum. II: Catena in Evangelia S. Lucae et S. Joannis. VIII: Catena in epistolas catholicas, accesserunt Oecumenii et Arethae commentarii in Apocalypsin</i> , reprogr. (Hildesheim: G. Olms Verlagsbuchhandlung, 1967).
BNTC	Black's New Testament Commentaries, London	CGT	Contemporary Greek Theologians
BRBS	Brill's Readers in Biblical Studies, Leiden	CPA	H. KRAFT (ed.), <i>Clavis Patrum Apostolicorum. Catalogum Vocum in Libris Patrum qui Dicuntur Apostolici non Raro Occurrentium</i> (München: Kösel Verlag, 1964).
BSR	Biblioteca di Scienze Religiose, Roma	CRLH	Carland Reference Library of the Humanities
BST	The Bible Speaks Today, Leicester	CSL	The Christian Student's Library
BSTBTS	The Bible Speaks Today - Bible Themes Series, Leicester	CTL-NS	Clark's Theological Library, New Series
BTB	<i>Biblical Theology Bulletin</i> , Roma	CTM	<i>Currents in Theology and Mission</i> , Chicago
BTod	<i>The Bible Today</i>	CuBi	<i>Cultura Biblica</i> (Madrid)
BTS	Biblich-Theologische Studien, Vluyn	DTR	Dissertationen Theologische Reihe, St. Ottilien
BU	Biblische Untersuchungen, Regensburg	EB	The Expositor's Bible
BWANT	Beiträge zur Wissenschaft vom Alten und Neuen Testament, Stuttgart	EBC	The Expositor's Bible Commentary, Michigan
BZNW	Beihefte zur Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft, Berlin	EBS	Encountering Biblical Studies, Grand Rapids
CahRB	Cahiers de la Revue Biblique, Gabalda	EC	Epworth Commentaries
CBET	Contributions to Biblical Exegesis and Theology, Kampen	EDB	<i>Eerdmans Dictionary of the Bible</i> , edit. by D. N. Freedman, new edit. (Grand Rapids: Eerdmans Publ. Co., 2000).
CBNTS	Coniectanea Biblica, New Testament Series	EDNT	<i>Exegetical Dictionary of the New Testament</i> , 3 vols, edit. by H. Balz and G. Schneider, transl. from the German by W. B. Eerdmans (Edinburgh / Grand Rapids: T.&
CBQ	<i>Catholic Biblical Quarterly</i> , Washington		
CBE (NT)	<i>Catholic Biblical Encyclopedia, New Testament</i> , by J. E. Steinmueller – K. Sullivan (N.Y.: J. Wagner, 1950).		
CBE (OT)	<i>Catholic Biblical Encyclopedia, Old Testament</i> , by J. E. Steinmueller – K. Sullivan (N.Y.: J. Wagner, 1956).		

	T. Clark / Eerdmans Publ. Co., 1990-1993).	ICC	The International Critical Commentary
EEC	<i>Encyclopedia of Early Christianity</i> , edit. by E. Ferguson, CRLH 846 (N.Y.: Carland Publ., 1990).	IDB	<i>Interpreter's Dictionary of the Bible</i> (N.Y.: Abingdon Press, 1962)
EH	Europäische Hochschulschriften, Bern	Inter	<i>Interpretation. A Journal of Bible and Theology</i> , Richmond
EmmJ	<i>Emmaus Journal</i>	ITL	International Theological Library, Edinburgh
ET	<i>The Expository Times</i> , Edinburgh	JAC	<i>Jahrbuch für Antike und Christentum</i> , Münster
ETL	<i>Ephemerides Theologicae Lovanienses</i>	JBL	<i>Journal of Biblical Literature</i> , Philadelphia
EvT	<i>Evangelische Theologie</i> , Göttingen-München	JETS	<i>Journal of the Evangelical Theological Society</i> , Minnesota
FB	Forschung zur Bibel	JR	<i>Journal of Religion</i> , Chicago
FBBS	Facet Books, Biblical Series	JSNT	<i>Journal for the Study of the New Testament</i> , Sheffield
FRLANT	Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments, Göttingen	JSNTSup	Journal for the Study of the New Testament Supplement, Sheffield
FTS	Freiburger Theologische Studien	JSOTSup	Journal for the Study of the Old Testament Supplement, Sheffield
GELNT	<i>A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature</i> , rev. and edit. by F. W. Danker, 3 rd edit. (Chicago: Chicago UP, 2000).	JTS	<i>Journal of Theological Studies</i> , Oxford
GOTR	<i>The Greek Orthodox Theological Review</i>	KD	<i>Kerygma und Dogma</i> , Göttingen
GSC	Geneva Series Commentary, London	KEKNT	Kritisch-exegetischer Kom- mentar über das Neue Testament
HCHCB	Hermeneia - A Critical and Historical Commentary on the Bible	KNT	Kommentar zum Neuen Tes- tament
HDSB	<i>Harvard Divinity School Bulletin</i>	KUT	Kohlhammer Urban- Taschenbücher, Stuttgart
HNT	Handbuch zum Neuen Testament, Tübingen	LABS	A Life Application Bible Study, Illinois
HTCNT	Herder's Theological Commentary on the New Testament	LD	Lectio Divina
HTR	<i>Harvard Theological Review</i>	LThK	<i>Lexikon für Theologie und Kirche</i> , begr. von Michael Buchberger, hrsg. von J. Höfer und K. Rahner, Band. I - X (Freiburg: Verlag Herder, 1957 ἐξ.).
IBCTP	Interpretation, a Bible Commentary for Teaching and Preaching, Atlanta	LTPM	Louvain Theological & Pastoral Monographs
IBT	Interpreting Biblical Texts, Nashville		

MNTC	The Moffatt New Testament Commentary	NTS	<i>New Testament Studies</i> , Cambridge
MTS	Münchener Theologische Studien	NTSer	New Testament Series, Crestwood
NA	Neutestamentliche Abhandlungen, Münster	NTSup	Novum Testamentum Supplements, Leiden
NABPR	National Association of Baptism Professors of Religion, Chicago	NTT	New Testament Theology, Cambridge
NCBC	New Century Bible Commentary, London	NTTS	New Testament Tools and Studies, Leiden
NDBT	<i>New Dictionary of Biblical Theology</i> , edit. by T. D. Alexander et al. (Leicester: Inter-Varsity Press, 2000).	ÖTNT	Ökumenischer Taschenbuchkommentar zum Neuen Testament
Neo	<i>Neotestamentica</i> , Stellenbosch	PC	Proclamation Commentaries, Philadelphia
	<i>Neotestamentica et Patristica. Eine Freundesgabe, Herrn Professor Dr. Oscar Cullmann zu seinem 60. Geburtstag überreicht</i> , SNT 6 (Leiden: E. Brill, 1962).	PG	J. -P. MIGNE (ed.), <i>Patrologiae cursus completus, series Graeca</i> . Έλληνικό κείμενο με λατινική μετάφραση, τόμ. 1-161 (Parisiis, 1857-1866): πανομοιότυπη ανατ. με γεν. έπιμ. πρωτ. Ί. Διώτη (Αθήναι: Κέντρον Πατερικῶν Έκδόσεων, 1985 έξ.).
NHS	Nag Hammadi Studies, edit. by M. Krause et al., Leiden	PTS	Pastoral and Theological Studies
NICNT	The New International Commentary on the New Testament	QD	Quaestiones Disputatae, Freiburg
NIDNTT	<i>The New International Dictionary of New Testament Theology</i> , 3 vols, edit. by C. Brown (Exeter: Paternoster Press, 1975-1978).	RCSS	Records of Civilization, Sources and Studies, Columbia
NIV	New International Version	RExp	<i>Review and Expositor</i> , Louisville
NJBC	<i>The New Jerome Biblical Commentary</i> , ed. by R. Brown – J. Fitzmyer – R. Murphy (London: Prentice Hall, 1990).	RJK	J. REUSS (hrsg.), <i>Johannes-Kommentare aus der griechischen Kirche, aus Katenenhandschriften gesammelt</i> , TU 89 (Berlin: Akademie Verlag, 1966).
NovT	<i>Novum Testamentum</i> , Leiden	RNBC	Readings: A New Biblical Commentary, Sheffield
NSBT	New Studies in Biblical Theology, Leicester	RNTS	Reading the New Testament Series, London
NTA	<i>New Testament Abstracts</i>	RQ	<i>Restoration Quarterly</i> , Austin
NTD	Das Neue Testament Deutsch, Neues Göttinger Bibelwerk	RR	<i>Review for Religious</i> , St Louis
NTG	New Testament Guides	RT	<i>Review Thomiste</i> , Toulouse
NThG	Neue Theologische Grundrisse	SBB	Stuttgarter Biblische Beiträge
NTL	The New Testament Library, London	SBEC	Studies in the Bible and Early Christianity, Lewiston
		SBL	Society of Biblical Literature
		SBLDS	Society of Biblical Literature Dissertation Series, Atlanta

SBLMS	The Society of Biblical Literature Monograph Series	TUGAL 87 (Berlin: Academie Verlag, 1964).
SBLSS	Society of Biblical Literature Symposium Series, Atlanta	<i>StudEv</i> 3 ὅπ. π., Vol. 3, Part II: <i>The N.T. Message</i> , TUGAL 88 (1964).
SBT	Studies in Biblical Theology, London	<i>StudEv</i> 4 ὅπ. π., Vol. 4, Part I: <i>The N.T. Scriptures</i> , TUGAL 102 (1968).
SC	<i>Sources Chrétiennes</i> (Paris: Les Éditions du Cerf, 1942 ἐξ.)	<i>StudEv</i> 5 ὅπ. π., Vol. 5, Part II: <i>The N.T. Message</i> , TUGAL 103 (1968).
SCC	Studies in Creative Criticism	
SCM	Student Christian Movement, London	<i>Studies in John</i> . Presented to Professor Dr. J. N. Sevenster on the Occasion of his Seventieth Birthday, SNT 24 (Leiden: E. Brill, 1970).
SEC	Studies in Early Christianity. A Collection of Scholarly Essays, N.Y.	SUNT Studien zum Umwelt des Neuen Testaments
SJT	<i>Scottish Journal of Theology</i> , Edinburgh	TBC Torch Bible Commentaries, London
SJTOP	Scottish Journal of Theology Occasional Papers, Edinburgh	<i>ThBNT Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testaments</i> , hrsg. von L. Coenen κ.ἄ., 3 Bde, 3. Aufl. (Wuppertal, 1972).
SNT	Supplements to Novum Tes- tamentum, Leiden	<i>ThDNT Theological Dictionary of the New Testament</i> , edit. by G. Kittel, transl. by G. W. Bromiley, 10 vols (Grand Rapids: Eerdmans Publ. Co., 1964-1976).
SNTA	Studiorum Novi Testamenti Auxilia, Leuven	<i>ThWOT Theological Wordbook of the Old Testament</i> , edit. by R. L. Harris - G. L. Archer - B. K. Waltke (Chicago: Moody Publ., 1980).
SNTI	Studies in the New Testament Interpretation, Edinburgh	<i>Theol Theology. A Journal of Historic Christianity</i> , London
SNTSMS	Society for New Testament Studies Monograph Series, Cambridge	
SNTW	Studies of the New Testament and its World, Edinburgh	
SPCK	Society for Promoting Christian Knowledge, London	
SPS	Sacra Pagina Series, Collegeville	
SRB	Supplementi alla Rivista Biblica, Bologna	
SRPT	Studia Recherches de Philosophie et de Théologie, Montréal	
SSS	Special Studies Series	
<i>StudEv</i> 2	<i>Studia Evangelica. Vol. 2: Papers presented to the Second International Congress on the N.T. Studies held at Christ Church, Oxford 1961, Part I: The N.T. Scriptures</i> , edit. by F. Cross,	

TI	Theological Inquiries - Studies in Contemporary Biblical and Theological Problems, N.Y.	TZ	<i>Theologische Zeitschrift</i> , Basel
TKNT	Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Stuttgart	UJT	Understanding Jesus Today
TNTC	The Tyndale New Testament Commentaries, Illinois	UTB	Uni-Taschenbücher, Tübingen
TS	Theological Studies	WBC	Word Biblical Commentary
TT	Theology Today	WdF	Wege der Forschung
TU	Texte und Untersuchungen, Berlin	WMANT	Wissenschaftliche Monographie zum Alten und Neuen Testament
TUGAL	Texte und Untersuchungen zur Geschichte der Altchristlichen Literatur, Berlin	WUNT	Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament, Tübingen
<i>TynBul</i>	<i>Tyndale Bulletin</i> , Cambridge	ZNTW	<i>Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft</i> , Gieszen

1.1.3 3. Τεχνικές (ἀκρωνύμια)

α) Ἑλληνικές

Ἀδ.	Ἀδελφοί	ἐκδ.	ἐκδόσεις ἢ ἐκδότης
αἰ.	αἰώνας	ἔκδ.	ἔκδοση
αἰτ.	αἰτιατική	EKΠΑ	Ἐθνικό καί Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν
ἀκαδ.	ἀκαδημαϊκός	EM	ἐλληνική μετάφραση
AM	ἀγγλική μετάφραση	ἐξ.	καί ἐξῆς
ἀναδ.	ἀναδημοσίευση	ἐπ.	ἐπόμενη σελίδα, στήλη ἢ στίχος (γιά βιβλικά χωρία)
ἀναθ.	ἀναθεωρημένη (ἔκδοση)	ἐπιλ.	ἐπιλογή
ἀνατ.	ἀνατύπωση	ἐπαν.	ἐπανεκδοση
ἀνάτ.	ἀνάτυπο	ἐπιμ.	ἐπιμέλεια
ΑΠΘ	Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης	ἐπίμ.	ἐπίμετρο
ἀριθ.	ἀριθμός	ἐπισ.	ἐπιστασία
ἀρχ.	ἀρχικός, -ή	Ἐπισκ.	Ἐπισκόπου
ἀρχιμ.	ἀρχιμανδρίτης	ἐπιστ.	ἐπιστημονικός
βιβλ.	βιβλιοκρισία	ἐφημ.	ἐφημερίδα
βλ.	βλέπε	Θ	Θεοδοτίωνος (μετάφραση)
γεν.	γενικός, -ή	θεώρ.	θεώρηση
γερμ.	γερμανικός, -ή	ιερομ.	ιερομόναχος
γλωσ.	γλωσσικός, -ή	καθηγ.	καθηγητής
δημ.	δημοσίευση, -εύσεις	κ.ᾶ.	καί ἄλλοι, -α
διδακτ.	διδακτορικός, -ή	κ.ᾶ.π.	καί ἄλλα πολλά
ἐβρ.	ἐβραϊκό/ά	κ.ᾶ.	καί ἄλλοῦ
εἰκ.	εἰκονογράφηση	Κ.Δ.	Καινή Διαθήκη
εἰσ.	εἰσαγωγή		

κ.δ.	κεντρική διάθεση	πρόλ.	πρόλογος
κ.λπ.	καί λοιπά	πρωτ.	Πρωτοπρεσβύτερος
κ.τ.ό.	καί τά ὅμοια	ρ.τ.	ρηματικός τύπος
κειμ.	κείμενο	σ.	συγγραφέας
κεφ.	κεφάλαιο	σ.ἔ.	συλλογικό ἔργο (ἢ τόμος)
λ.	λέξη	σελ.	σελίδα, σελίδες
Μητρ.	Μητροπολίτης	σημ.	σημείωση
μτγλ.	μεταγλωττισμένη (ἔκδοση)	στ.	στίχος
μτφ.	μεταφορικά	σύμβ.	σύμβουλος
μτφρ.	μετάφραση	συμπλ.	συμ(πε)πληρωμένη ἔκδ.
μ.Χ.	μετά Χριστόν	τ.π.	τίτλος πρωτοτύπου
Ο´	(μετάφραση τῶν) Ἑβδομήκοντα	τεῦχ.	τεῦχος
ὄπ. π.	ὅπως παραπάνω (σύγγραμμα ἢ συγγραφέα)	τόμ.	τόμος
π.	περίπου	ὑπ.	ὑποσημείωση ἄλλου ἔργου
Π.Δ.	Παλαιά Διαθήκη	ὑποσ.	ὑποσημ. παρόντος ἔργου
π.Χ.	πρό Χριστοῦ	φιλ.	φιλολογικός, -ή
παρ.	παραπάνω	φροντ.	φροντίδα
πατρ.	πατριαρχικός, -ό	φύλλ.	φύλλο
περ.	περιοδικό	χ.ἔ.	χωρίς ἐκδότη
πρβλ.	παράβαλε	χ.σ.ὑ.	χωρίς σύντμηση ὑπογραφή
πρλ.	παράλληλα (χωρία)	χ.χ.	χωρίς χρονολογία (ἔκδοσης)

β) Ξενόγλωσσες

A.T., O.T.	Altes, Old Testament	impr.	impression
Aufl.	Auflage	introd.	introduction
Bd. / Bde	Band / Bände	N.T.	Neues, New Testament
bearb.	bearbeitete (Aufl.)	N.Y.	New York
begr.	begründet	print.	printing
co.	company	publ.	publishing / publication,-s / publisher,-s
comp.	compiled	refs	references
compl.	completed by	reis.	reissue / reissued
ed.	editor	repr.	reprint / reprinted
edit.	edited by / edition	reprogr.	reprografischer Nachdruck
eds	editors	rev.	revised
enl.	enlarged (edit.)	revid.	revidierter (Aufl.)
erw.	erweiterte (Aufl.)	transl.	translated by
et al.	et alii (= κ.ἄ.)	umgearb.	umgearbeitete (Aufl.)
et pas.	et passim (καί διάσπαρτα)	UP	University Press
fr.	fragment	upd.	updated
gen.	general	verb.	verbesserte (Aufl.)
Hg.	Herausgeber	vol. / vols	volume / vo
hrsg.	herausgegeben von		

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έμπνευση για την παρούσα εργασία, αποτέλεσαν πολλά σημαντικά έργα, τα οποία έχουν διερευνήσει τη σχέση των αριθμών και της λογιστικής με τη Βίβλο, διαπιστώνοντας πως ασχολείται με ζητήματα οικονομίας και λογιστικής, καθώς μελετά τον άνθρωπό, όπως αυτός είναι δημιουργικά συγκροτημένος (Evans 1906, 275). Σημαντικό παράδειγμα αποτελεί το έργο του Aho (2018), σύμφωνα με το οποίο η λογιστική δεν είναι μια ηθικά και πολιτικά ουδέτερη δραστηριότητα, ενώ συνδέεται άμεσα με την έννοια της εξομολόγησης. Ακόμη, το βιβλίο του Hagerman (1980) *Accounting in the Bible*, αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα σύνδεσης της Βίβλου με το πεδίο τόσο της λογιστικής, όσο και των αριθμών, μέσα από τη διερεύνηση του κειμένου της Βίβλου αλλά και του ευρύτερου ιστορικού πλαισίου με το οποίο συνδέεται. Επιπρόσθετα, στο ενδιαφέρον άρθρο του, ο Mohler (2017) πραγματεύεται τη σχέση της χριστιανικής ηθικής και της οικονομίας, με έναν ιδιαίτερα πρωτότυπο αλλά και τεκμηριωμένο τρόπο, ενώ ο Russell (1993) ασχολείται εκτεταμένα με τη χρήση της αριθμητικής στη Βίβλο και τους συμβολισμούς της. Αντίστοιχα, οι Rosenberg & Weiss (2012) διερευνούν ζητήματα ιδιοκτησίας, όπως αυτά εξετάζονται και παρουσιάζονται στις βιβλικές γραφές (Rosenberg & Weiss, 2012, 279-285). Στην ίδια κατεύθυνση, σύμφωνα με την έρευνα του Carmichael (2008) και του Philips (1973), η διερεύνηση της έννοιας της διαχείρισης των οικονομικών εντός του οίκου, αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο εντάσσεται στη μελέτη των βιβλικών κειμένων και προσφέρει εξαιρετικά ενδιαφέροντα ευρήματα. Μέσα από τα κείμενα αυτά, προέκυψε το ενδιαφέρον για την ταυτόχρονη προσέγγιση ανάλυσης της Βίβλου, τόσο σε σχέση με τους αριθμούς, όσο και σε σχέση με τον τομέα της λογιστικής και των οικονομικών.

Ο όρος λόγος αποτελεί μία ιδιαίτερα πολύσημη έννοια στην ελληνική γλώσσα, καθώς συνδέεται τόσο με την ομιλία, όσο και με τη λογική. Η λογιστική, ως πρακτική αλλά και ως επιστήμη, συνδέεται ετυμολογικά με την έννοια του λόγου και της λογικής, καθώς και με την έννοια του λογισμού και υπολογισμού, καθώς αφορά τη διαχείριση των οικονομικών. Η ετυμολογική αυτή σύνδεση φωτίζει το περιεχόμενο του όρου, ο οποίος θα αναλυθεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας σε σχέση με τη βιβλική προοπτική.

Η εργασία με τίτλο «Βίβλος, Αριθμοί και Λογιστική» στοχεύει να αναδείξει ένα ιδιαίτερο ζήτημα, το οποίο δεν έχει μελετηθεί εκτενώς στην Ελλάδα. Πρόκειται για τη συσχέτιση μεταξύ των βιβλικών κειμένων και της χριστιανικής προσέγγισης σε ζητήματα που αφορούν την οικονομία, τη λογιστική και το εμπόριο. Ιδιαίτερη έμφαση, προσδίδεται στο επάγγελμα του λογιστή αλλά και το ηθικό χρέος της λογοδοσίας και της απόδοσης των φόρων στην κοινωνία.

Συνεπώς, τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία διερευνώνται περιλαμβάνουν τα κάτωθι:

- Πως σχετίζεται η Βίβλος και οι Γραφές με το πεδίο των αριθμών και της λογιστικής;
- Ποιο είναι το χριστιανικό ηθικό χρέος του λογιστή;
- Πως συσχετίζεται η λογιστική με την εξομολόγηση και τη χριστιανική ηθική;
- Ποιες διαφορετικές προσεγγίσεις αναδεικνύει η μελέτη της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης;
- Πως το λογιστικό επάγγελμα μπορεί να αλλάξει το ρόλο του μέσα από τον ενστερνισμό του Θείου Λόγου των Γραφών;

Για την απάντηση στα ερωτήματα αυτά, χρησιμοποιήθηκαν δύο διακριτές μέθοδοι, η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η μελέτη των Βιβλικών κειμένων. Ακόμη, θα αξιοποιηθούν λήμματα από την εγκυκλοπαίδεια *The International standard Bible encyclopaedia*, τα οποία

θα παραπέμπονται με τη ακόλουθη μορφή *ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number*, ώστε να μπορούν να εντοπιστούν στην ψηφιακή έκδοση του έργου.

Για τη μετάφραση των χωρίων της Βίβλου τα οποία παρατέθηκαν στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε η μετάφραση από την Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, *Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη)*, της οποίας η πλήρης παραπομπή αναφέρεται στη λίστα βιβλιογραφικών αναφορών, αλλά και ως παραπομπή στα επιμέρους σημεία. Ακολούθως, παρουσιάζεται μία σύντομη ιστορική αναδρομή στον τομέα των αριθμών και της λογιστικής και έπειτα προσεγγίζεται το ζήτημα της ανάδειξης οικονομικών και φορολογικών θεμάτων στις γραφές καθώς και της συσχέτισής τους με τη λογιστική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

1.Οι αριθμοί στη Βίβλο

Οι Εβραίοι και οι Σημίτες χρησιμοποιούσαν ένα δεκαδικό σύστημα αρίθμησης, πιθανότατα επηρεασμένοι από την πρακτική της χρήσης των 10 δακτύλων τους. Στα εβραϊκά, ξεχωριστοί όροι χρησιμοποιούνταν μόνο για τις αρχικές εννέα μονάδες, καθώς και για το δέκα και τα πολλαπλάσιά του (ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number).

Επίσης, το εξαδικό σύστημα, που πιστεύεται ότι μεταφέρθηκε στη Βαβυλωνία από τους Σουμέριους, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη μέτρηση του χρόνου και του χώρου στον δυτικό κόσμο. Ωστόσο, δεν υπάρχει άμεση αναφορά του συστήματος αυτού στη Βίβλο, αν και μπορεί να υπάρχουν κάποιες έμμεσες αναφορές. Η Βίβλος αναφέρεται στον μέγιστο αριθμό, ο οποίος είναι 10.000. Αντίθετα, οι Αιγύπτιοι διέθεταν ξεχωριστούς όρους για τα 100.000, 1.000.000 και 10.000.000.

Παρά το γεγονός ότι το 10.000 αποτελεί το μεγαλύτερο αριθμό, η Αγία Γραφή αναφέρει και ορισμένους μεγάλους αριθμούς, όπως "χίλιες χιλιάδες, "χιλιάδες χιλιάδων" (Δαν 7:10, Αποκ 5:11), "χιλιάδες δέκα χιλιάδων" (Γεν 24:60), "δέκα χιλιάδες φορές δέκα χιλιάδες" (Δαν 7:10, Αποκ 5:11) και διπλάσιος αριθμός (Αποκ 9:16). Ωστόσο, το εβραϊκό αριθμητικό σύστημα δεν παρουσιάζει τους υπερβολικά μεγάλους αριθμούς που συναντώνται σε ορισμένα ανατολικά συστήματα (ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number).

Τα κλάσματα και οι κλασματικοί αριθμοί ήταν οικεία. Συναντάμε κλάσματα όπως το ένα τρίτο (2 Σαμ 18:2 κ.λπ.), το ένα μισό (Εξ 25:10,17 κ.λπ.), το ένα τέταρτο (1 Σαμ 9:8), το

ένα πέμπτο (Γεν 47:24), το ένα έκτο (Ιεζεκ 46:14), το ένα δέκατο (Εξ 16:36), τα δύο δέκατα (Λευ 23:13), τα τρία δέκατα (Λευ 14:10) και το ένα εκατοστό (Νεε 5:11). Τρία ακόμη κλάσματα δηλώνονται με λιγότερο ακριβή τρόπο: τα $2/3$ αναφέρονται ως "διπλή μερίδα" (Δτ 21:17, 2 Κι 2:9, Ζεκ 13:8)- τα $4/5$ δηλώνονται ως "τέσσερα μέρη" (Γεν 47:24), και τα $9/10$ αναφέρονται ως "εννέα μέρη" (Νεε 11:1).

Η Παλαιά Διαθήκη παρέχει επίσης παραδείγματα των πιο βασικών αρχών των μαθηματικών. Παραδείγματα πρόσθεσης υπάρχουν στη *Γένεση* 5:3-31. Επίσης αφαίρεση παρουσιάζεται στη *Γένεση* 18:28, ενώ ο πολλαπλασιασμός παρουσιάζεται στο *Λευιτικό* 25:8. Τέλος, η διαίρεση παρουσιάζεται στο Αριθμοί 31:27 και εξής. Το *Λευιτικό* 25:50¹ και τα επόμενα εδάφια πιστεύεται ότι υποδηλώνουν μια μορφή μαθηματικού υπολογισμού που βασίζεται στον κανόνα των τριών:

Και όταν ο ξένος και ο παροικίων μετά σου πλουτήση, ο δε αδελφός σου ο μετ' αυτού πτωχεύση και πωληθή εις τον ξένον, τον παροικούντα μετά σου, ή εις την γενεάν της συγγενείας του ξένου·

αφού πωληθή, θέλει εξαγορασθή πάλιν· εις εκ των αδελφών αυτού θέλει εξαγοράσει αυτόν·

ή ο θεός αυτού ή ο υιός του θείου αυτού θέλει εξαγοράσει αυτόν, ή εξ αίματος αυτού συγγενής εκ της συγγενείας αυτού θέλει εξαγοράσει αυτόν· ή εάν αυτός ευπόρησε, θέλει εξαγοράσει αυτός εαυτόν.

Και θέλει λογαριάσει μετά του αγοραστού αυτού από του έτους, καθ' ο επωλήθη εις αυτόν, μέχρι του έτους της αφέσεως· και η τιμή της

¹ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

πωλήσεως αυτού θέλει είσθαι κατά τον αριθμόν των ετών· αναλόγως του χρόνου ενός μισθωτού θέλει λογαριασθή εις αυτόν.

Εάν δε μένωσι πολλά έτη, αναλόγως τούτων θέλει αποδώσει την τιμήν της εξαγοράς αυτού εκ του αργυρίου δι' ου ηγοράσθη.

Και εάν υπολείπωνται ολίγα έτη μέχρι του έτους της αφέσεως, θέλει κάμει λογαριασμόν μετ' αυτού και κατά τα έτη αυτού θέλει αποδώσει την τιμήν της εξαγοράς αυτού.

Ως ετήσιος μισθωτός θέλει είσθαι μετ' αυτού· δεν θέλει δεσπόζει επ' αυτόν μετά αυστηρότητος ενώπιόν σου.

Και εάν δεν εξαγορασθή κατά τα έτη ταύτα, τότε θέλει απελευθερωθή εις το έτος της αφέσεως, αυτός και τα τέκνα αυτού μετ' αυτού.

Διότι εις εμέ οι υιοί του Ισραήλ είναι δούλοι· δούλοί μου είναι, τους οποίους εξήγαγον εκ γης Αιγύπτου. Εγώ είμαι Κύριος ο Θεός σας.

Αν ένας ξένος ή πάροικος που μένει στον τόπο σου πλουτίσει, ενώ κάποιος Ισραηλίτης, που συναλλάσσεται μαζί του, φτωχύνει και πουληθεί στον ξένο ή στον πάροικο ή σε κάποιο μέλος της οικογένειάς τους, διατηρεί και μετά την πώλησή του το δικαίωμα να εξαγοραστεί. Μπορεί να τον εξαγοράσει ένας από τ' αδέρφια του, ο θείος του ή ο ξάδερφός του, κάποιος από τους πλησιέστερους συγγενείς του. Επίσης, αν αυτός ο ίδιος έχει στο μεταξύ κερδίσει αρκετά χρήματα, μπορεί να εξαγοράσει τον εαυτό του. Πρέπει, από κοινού μ' εκείνον που τον αγόρασε, να υπολογίσουν το

χρόνο από τότε που πουλήθηκε ως το επόμενο ιωβηλαίο έτος και να καθορίσουν την τιμή της πώλησής του με βάση το ημερομίσθιο που δίνεται σ' έναν εργάτη, και ανάλογα με τα χρόνια που έμεινε με τον αγοραστή του: Αν υπολείπονται πολλά χρόνια, οφείλει να επιστρέψει ένα μέρος από το ποσό της αγοράς του, ανάλογα μ' αυτά τα χρόνια. Αν αντιθέτως υπολείπονται λίγα χρόνια ως το ιωβηλαίο έτος, θα υπολογίσει και θα πληρώσει απλώς την εξαγορά του, ανάλογα με τα χρόνια που υπολείπονται. Θα θεωρηθεί ως εργάτης μισθωμένος με το χρόνο. Κι αυτός που τον έχει στην υπηρεσία του δεν πρέπει να τον μεταχειρίζεται βάνουσα. Αν ο Ισραηλίτης δούλος δεν εξαγοραστεί με έναν απ' αυτούς τους τρόπους, θα απελευθερωθεί στο ιωβηλαίο έτος μαζί με τα παιδιά του. Όλοι οι Ισραηλίτες είναι δικοί μου δούλοι· εγώ τους έβγαλα από την Αίγυπτο. Εγώ, ο Κύριος, είμαι ο Θεός σας».

Οι αρχαίοι Βαβυλώνιοι διέθεταν πίνακες που περιείχαν τιμές για τετράγωνα και κύβους, πιθανότατα σχεδιασμένους για να βοηθήσουν στη μέτρηση της γης. Είναι πολύ πιθανό ότι και οι Ισραηλίτες ανέπτυξαν παρόμοιους πίνακες λόγω της ίδιας ανάγκης, αν και δεν υπάρχουν προς το παρόν υποστηρικτικά στοιχεία. Η παλαιά εβραϊκή αριθμητική και τα μαθηματικά που γνωρίζουμε είναι γενικότερα πολύ βασικού τύπου.

Επιπρόσθετα, δεν υπάρχουν που να υποστηρίζουν τη χρησιμοποίηση συγκεκριμένων συμβόλων για τη γραφή αριθμών μεταξύ των Εβραίων πριν από την αναχώρησή τους. Η επιγραφή του Σιλωάμ, πιθανότατα το αρχαιότερο παράδειγμα εβραϊκής γραφής που σώζεται ακόμη (εξαιρουμένων των οστρακών της Σαμάρειας και ενδεχομένως μερικών σφραγίδων και της αιγιματικής πινακίδας του Γκεζέρ), παρουσιάζει τους αριθμούς γραμμένους στο σύνολό τους. Οι αριθμοί 3.200 και 1.000 γράφονται ως λέξεις χωρίς καμία

συντόμευση. Η προηγούμενη επιγραφή στην πέτρα του Μωαβίτη, η οποία χρησιμεύει ως πρακτικό παράδειγμα χρήσης της εβραϊκής γλώσσας, έχει τους αριθμούς 30, 40, 50, 100, 200 και 7.000 γραμμένους με συνεπή τρόπο (ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number).

Μετά την εξορία τους, ορισμένοι Εβραίοι υιοθέτησαν τη χρήση συμβόλων που χρησιμοποιούσαν συνήθως οι Αιγύπτιοι, οι Αραμαίοι και οι Φοίνικες. Για παράδειγμα, παρίσταναν τον αριθμό 1 με μια κάθετη γραμμή, τον αριθμό 2 με δύο κάθετες γραμμές, τον αριθμό 3 με τρεις κάθετες γραμμές κ.ο.κ. Χρησιμοποιούσαν επίσης συγκεκριμένα σύμβολα για την αναπαράσταση των αριθμών 10, 20 και 100. Υπήρχαν εικασίες ότι οι Εβραίοι γνώριζαν αυτά τα σύμβολα ή παρόμοια, αλλά συγκεκριμένες αποδείξεις δεν προέκυψαν μέχρι την αποκάλυψη εβραϊκών παπύρων στην Ασουάν και την Ελεφαντίνη το 1904 και το 1907. Αυτές οι επιγραφές, γραμμένες μεταξύ του 494 και περίπου του 400 π.Χ., εκφράζουν τις ημερομηνίες χρησιμοποιώντας αριθμητικά στοιχεία και όχι γραπτές λέξεις. Υπάρχουν πειστικές αποδείξεις ότι οι κάτοικοι μιας εβραϊκής αποικίας στην Άνω Αίγυπτο κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. χρησιμοποιούσαν αριθμητικά σύμβολα. Δεδομένου ότι η ύπαρξη της αποικίας μπορεί να ανιχνευθεί πριν από το 525 π.Χ., είναι πιθανό να χρησιμοποιούσαν αυτή την τεχνική σήμανσης και τον προηγούμενο αιώνα. Είναι καλά τεκμηριωμένο ότι υπήρχαν Εβραίοι που κατοικούσαν στην Άνω Αίγυπτο, κατά τις τελευταίες ημέρες του Ιερεμία, όπως αναφέρεται στο Ιερεμίας 44:1,15². Είναι πιθανό ότι μερικοί από τους πρώτους Εβραίους κατοίκους της Ελεφαντίνης γνώριζαν τον προφήτη και ότι κάποιοι από αυτούς προέρχονταν από την Ιερουσαλήμ, μεταφέροντας μαζί τους αυτά τα σύμβολα. Προς το παρόν, όμως, αυτό παραμένει απλώς εικασία:

² Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ Ἱερεμῖα πάντες οἱ ἄνδρες οἱ γνόντες ὅτι θυμιῶσιν αἱ γυναῖκες αὐτῶν θεοῖς ἑτέροις καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες, συναγωγή μεγάλη, καὶ πᾶς ὁ λαὸς οἱ καθήμενοι ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐν Παθουρῇ, λέγοντες·

Τότε ὅλοι οἱ ἄνδρες, οἱ οποίοι ἐπληροφορήθησαν ὅτι αἱ γυναῖκες των προσέφεραν θυσίαν θυμιάματος εἰς ξένους θεούς καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες, μεγάλη συγκέντρωσις λαοῦ, ὅλος ὁ λαός, ὁ οποίος εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου εἰς Παθουρήν, ἀπήντησαν πρὸς τὸν Ἱερεμίαν καὶ εἶπαν·

ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησας πρὸς ἡμᾶς τῷ ὀνόματι Κυρίου, οὐκ ἀκούσομέν σου,

“Δεν θα ἀκούσωμεν σε καὶ δεν θα υπακούσωμεν στὸν λόγον, τὸν ὁποῖον ἐξ ὀνόματος τοῦ Κυρίου εἶπες πρὸς ἡμᾶς,

ὅτι ποιῶντες ποιήσομεν πάντα τὸν λόγον, ὃς ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν, θυμιᾶν τῇ βασιλίσσει τοῦ οὐρανοῦ καὶ σπένδειν αὐτῇ σπονδάς, καθὰ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ βασιλεῖς ἡμῶν καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν ἐν πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἔξωθεν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐπλήσθημεν ἄρτων καὶ ἐγενόμεθα χρηστοὶ καὶ κακὰ οὐκ εἶδομεν·

ἀλλὰ ὁποσδήποτε θα πράξωμεν αὐτό, τὸ ὁποῖον βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα μας καὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν μας. Θα προσφέρωμεν θυμίαμα εἰς τὴν βασίλισσαν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν Σελήνην, θα προσφέρωμεν σπονδάς εἰς αὐτήν, ὅπως ἐπράξαμεν ἡμεῖς προηγουμένως καὶ οἱ πρόγονοί μας καὶ οἱ βασιλεῖς μας καὶ οἱ ἄρχοντες μας, εἰς τὰς πόλεις τοῦ Ἰούδα, στους δρόμους τῆς

Ιερουσαλήμ και είχαμεν χορτάσει από άρτους, εζήσαμεν ευτοχείς, και κανένα κακόν δεν είδαμεν.

και ώς διελίπομεν θυμιῶντες τῇ βασιλίσση τοῦ οὐρανοῦ, ἠλαττώθημεν πάντες καὶ ἐν ῥομαία καὶ ἐν λιμῶ ἔξελίπομεν.

Όταν ὁμως επαύσαμεν να προσφέρωμεν θυμίαμα εις σελήνην, την βασίλισσαν του ουρανοῦ, εστερήθημεν ὅλοι ἀπό ὅλα και εξωλοθρεύθημεν με εχθρικην ρομφαίαν και με τον λιμόν.

και ὅτι ἡμεῖς θυμιῶμεν τῇ βασιλίσση τοῦ οὐρανοῦ και ἐσπείσαμεν αὐτῇ σπονδάς, μὴ ἄνευ τῶν ἀνδρῶν ἡμῶν ἐποιήσαμεν αὐτῇ χαυῶνας και ἐσπείσαμεν αὐτῇ σπονδάς;-

Αλλά και ἡμεῖς αι γυναίκες, ὅταν προσεφέραμεν θυσίαν θυμιάματος εις την βασίλισσαν του ουρανοῦ, και ἐκάμαμεν εις αὐτήν σπονδάς, μήπως εν αγνοία των συζύγων μας προσεφέραμεν εις αὐτήν πλακούντια με την εικόνα της και ἐκάναμεν προς αὐτήν σπονδάς;”

Και εἶπεν Ἰερεμίας ἀντὶ τοῦ λαῶ, τοῖς δυνατοῖς και ταῖς γυναιξὶ και παντὶ τοῦ λαῶ, τοῖς ἀποκριθεῖσιν αὐτῷ λόγους, λέγων·

Ο Ἰερεμίας ἀπήντησε τότε εις ὅλον τον λαόν, στους ἐπισήμους ἀνδρας και εις τας γυναίκας και εις ὅλους ἐκείνους, οι οποίοι του εἶπαν τους ἀνωτέρω λόγους, και εἶπεν·

οὐχὶ τοῦ θυμιάματος, οὗ ἔθυμιάσατε ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα και ἔξωθεν Ἰερουσαλήμ ὑμεῖς και οἱ πατέρες ὑμῶν και οἱ βασιλεῖς ὑμῶν και οἱ

ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ὁ λαὸς τῆς γῆς, ἐμνήσθη Κύριος, καὶ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ;

“Ακριβῶς αὐτὴ ἡ θυσία τοῦ θυμιάματος, ποὺ προσεφέρατε σεῖς εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας, εἰς τὰς οδοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, σεῖς καὶ οἱ πρόγονοί σας καὶ οἱ βασιλεῖς σας καὶ οἱ ἄρχοντές σας καὶ ὁ λαὸς τῆς χώρας, ακριβῶς αὐτὰ δὲν ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς καὶ αἱ κακαὶ σας αὐταὶ πράξεις δὲν ἀνέβησαν εἰς τὴν καρδίᾳ του;

καὶ οὐκ ἠδύνατο Κύριος ἔτι φέρειν ἀπὸ προσώπου πονηρίας πραγμάτων ὑμῶν καὶ ἀπὸ τῶν βδελυγμάτων ὑμῶν, ὧν ἐποιήσατε· καὶ ἐγενήθη ἡ γῆ ὑμῶν εἰς ἐρήμωσιν καὶ εἰς ἄβατον καὶ εἰς ἄραν ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ,

Ὁ Κύριος δὲν ἠμποροῦσε πλέον νὰ βαστάσῃ τὰ πονηρὰ σας ἔργα καὶ τὰ βδελυρὰ εἰδῶλα, τὰ ὁποῖα σεῖς κατεσκευάσατε. Διὰ τοῦτο καὶ κατήντησεν ἡ χώρα σας ἐρημος καὶ ἄβατος καὶ κατηραμένη, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ σημερινὴ ἡμέρα.

Τότε ὅλοι οἱ ἄντρες, ποὺ ἤξεραν ὅτι οἱ γυναῖκες τοὺς πρόσφεραν θυμιάμα σὲ ἄλλους θεοὺς καὶ ὅλες οἱ γυναῖκες ποὺ παρευρίσκονταν σ’ ἐκείνη τὴ μεγάλη συνάθροιση, ὅλοι ὅσοι κατοικοῦσαν στὴν Παθρῶς, στὴν Αἴγυπτο, εἶπαν στὸν Ἱερεμία: «Εμεῖς δὲν θὰ ὑπακούσουμε στα λόγια ποὺ μας εἶπες καὶ μας τὰ παρουσίασες γιὰ μῆνυμα τοῦ Κυρίου! Θὰ κάνουμε αὐτὰ ποὺ ἔχουμε πει: Θὰ προσφέρουμε θυμιάμα στὴ Βασίλισσα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ σπονδές, ὅπως κάναμε εμεῖς κι οἱ πρόγονοί μας, οἱ βασιλιάδες μας καὶ οἱ ἄρχοντές μας στὶς πόλεις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καὶ στα σοκάκια τῆς

Ιερουσαλήμ. Τότε χορταίναμε ψωμί, περνούσαμε καλά και τίποτε κακό δεν μας συνέβαινε. Ενώ, από τότε που σταματήσαμε να θυμιάζουμε στη Βασίλισσα του Ουρανού και να της προσφέρουμε σπονδές, στερηθήκαμε τα πάντα κι οι άνθρωποί μας πέθαναν στον πόλεμο κι από την πείνα». Και οι γυναίκες πρόσθεσαν: «Όταν εμείς θυσιάζαμε στη Βασίλισσα του Ουρανού και της προσφέραμε σπονδές, οι άντρες μας ήταν κι εκείνοι σύμφωνοι να της προσφέρουμε τα γλυκίσματα και τις σπονδές».

Αλλά ο Ιερεμίας διακήρυξε σ' όλο το λαό, άντρες και γυναίκες, σ' όλους που του έδωσαν αυτή την απάντηση: «Πράγματι το θυμίαμα που προσφέρατε στις πόλεις του βασιλείου του Ιούδα και στα σοκάκια της Ιερουσαλήμ εσείς κι οι πρόγονοί σας, οι βασιλιάδες σας, οι άρχοντές σας και οι κάτοικοι της χώρας, ο Κύριος δεν το ξέχασε· το έλαβε υπόψη του. Δεν μπόρεσε να υποφέρει τα κακά σας έργα και τις βδελυρές σας πράξεις. Γι' αυτό η χώρα σας ερημώθηκε κι όσοι την έβλεπαν μετά έμεναν κατάπληκτοι και την καταριούνταν· κανείς δεν κατοικεί πια σ' αυτήν. Θυμιάζατε στους ξένους θεούς και αμαρτάνατε στον Κύριο· δεν υπακούατε στα λόγια του, δεν ακολουθούσατε το νόμο του, τα προστάγματά του και τις εντολές του· γι' αυτό σας έχουν βρει όλες αυτές οι συμφορές».

Στην εβραϊκή Βίβλο, τα κεφάλαια και οι στίχοι υποδηλώνονται χρησιμοποιώντας τα σύμφωνα του εβραϊκού αλφαβήτου ως αριθμητικά στοιχεία. Τα πρώτα δέκα σύμφωνα αντιπροσωπεύουν τους αριθμούς 1 έως 10, οι συνδυασμοί αυτών των συμφώνων αντιπροσωπεύουν τους αριθμούς 11 έως 19, τα επόμενα οκτώ σύμφωνα αντιπροσωπεύουν τους αριθμούς 20 έως 90 και τα υπόλοιπα σύμφωνα αντιπροσωπεύουν τους αριθμούς 100,

200, 300 και 400. Τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου χρησιμοποιήθηκαν με παρόμοιο τρόπο. Επί του παρόντος, είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η ηλικία της συγκεκριμένης αριθμητικής σημειογραφίας.

Η επιγραφή παρατηρείται σε εβραϊκά νομίσματα που έχουν χρονολογηθεί με ακρίβεια στη βασιλεία του Μακκαβαίου Σίμωνα (143-135 π.Χ.), αλλά άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι μπορεί να ανήκουν σε μεταγενέστερη εποχή. Η μέθοδος αρίθμησης των σελίδων, ή ακριβέστερα των φύλλων, είναι γνωστή σε όλους τους μελετητές του Ταλμούδ. Ωστόσο, η παρουσία της στο κείμενο δεν χρησιμεύει ως απόδειξη της πρώιμης προέλευσής της. Η εκτεταμένη εφαρμογή των ελληνικών χαρακτήρων σε αριθμητικά συμφραζόμενα μπορεί να καταδειχθεί σαφώς. Το σύμβολο για τον αριθμό 14, που αντιπροσωπεύεται από τα γράμματα ιδ με μια γραμμή από πάνω τους, μπορεί να βρεθεί σε διάφορους ελληνικούς παπύρους που χρονολογούνται από τον 3ο αιώνα π.Χ., όπως οι πάπυροι Hibeh (αριθμοί 40-43). Υπάρχει επίσης σε ορισμένα νομίσματα του Ηρώδη, καθώς και σε ορισμένα χειρόγραφα της Καινής Διαθήκης. Για παράδειγμα, ένα θραύσμα παπύρου του βιβλίου του Ματθαίου (Oxyrhynchus Pap., 2) περιέχει τρεις περιπτώσεις του συμβόλου για το 14.

Ομοίως, σε ορισμένα αντίγραφα του βιβλίου της Αποκάλυψης (Αποκ. 13:18)³, ο αριθμός 666 αντιπροσωπεύεται από τα τρία γράμματα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι πιθανό να χρησιμοποιήθηκαν ταυτόχρονα δύο από αυτές τις τεχνικές, όπως φαίνεται στην Ποινική Θυσιαστική Πινακίδα της Μασσαλίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο αριθμός 150 αρχικά δηλώνεται με λέξεις και στη συνέχεια αναπαρίσταται με αριθμούς (ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number):

³ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

Αποκ. 13,1 Και εστάθηκα εις την αμμουδιά της θαλάσσης και είδα να ανεβαίνει από την θάλασσαν (η οποία συμβολίζει την άβυσσον του Αδου και τον τεταραγμένον αμαρτωλόν κόσμον) θηρίον, το οποίον είχε δέκα κέρατα και επτά κεφαλάς και επάνω εις τα κέρατα δέκα διαδήματα, (σύμβολα της κυριαρχίας του επάνω εις τας βασιλείας του κόσμου) και εις τας κεφαλάς αυτού ήσαν γραμμένα ονόματα βλασφημίας. (Ονόματα θεοποιηθέντων αυτοκρατόρων της Ρωμης και άλλων κυριάρχων εις τα βασίλεια της γης).

Αποκ. 13,2 και τὸ θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην·

-

Αποκ. 13,2 Και το θηρίον, το οποίον είδα ήτο όμοιον με πάνθηρα και τα πόδια του σαν της αρκούδας και το στόμα του σαν στόμα λέοντος. (Δια των θηρίων αυτών, που εκφράζουν την αιμοβορίαν, την λαιμαργίαν, την θηριωδίαν και αλαζονείαν συμβολίζεται η απανθρωπία, η απληστία και η αλαζονεία των διεφθαρμένων κοσμικών αυτοκρατοριών και ειδικότερα της Ρωμης). Και ο δράκων έδωκε εις αυτό το θηρίον, που συμβόλιζε τον θηριώδη αντίχριστον, την δύναμιν του και τον θρόνον του και την μεγάλην εξουσίαν του (εφ' εσον άλλωστε θα το εχρησιμοποιούσε ως όργανον του εναντίον της Εκκλησίας).

[...]

Αποκ. 13,17 **καὶ ἵνα μὴ τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.**

Αποκ. 13,17 **Και δια να θλίψη και ταλαιπωρήση τους Χριστιανούς, πειθαναγκάζει, κανείς να μη ημπορή να αγοράση η να πωλήση, εκτός εκείνων που έχουν το χάραγμα και την σφραγίδα του θηρίου, η οποία σφραγίς είναι το ὄνομα του θηρίου η ο αριθμός, που συμβολίζουν τα γράμματα του ονόματός του.**

Αποκ. 13,18 **Ἦδε ἡ σοφία ἐστίν· ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς.**

Αποκ. 13,18 **Εδώ είναι η θεία σοφία· εκείνος που έχει φωτισμένον και καθαρὸν νοῦν ας υπολογίση το σύνολον των αριθμῶν, που συμβολίζουν τα γράμματα του ονόματός του. Διότι είναι αριθμὸς ονόματος ἀνθρώπου. Και ο αριθμὸς αὐτός, που βγαίνει, ἀπὸ την ἀθροισιν των γραμμάτων λαμβανομένων ως αριθμῶν, κατὰ το ελληρικὸν σύστημα, είναι εξακόσια ἐξήκοντα ἐξ η χξςτ'. Είναι δε το ὄνομα του Ἀντιχρίστου.**

Οι μεγάλοι αριθμοί που αναφέρονται σε διάφορα χωρία των ιστορικών βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης έχουν προβληματίσει επί μακρόν τους μελετητές. Για παράδειγμα, ο αριθμὸς των Ισραηλιτῶν κατὰ την ἐξοδο (Εξ 12:37) και κατὰ τη διάρκεια της παραμονῆς τους στην ἔρημο (Νου 1, 26) αναφέρεται σε πάνω ἀπὸ 600.000 ἐνήλικους ἀνδρες, πράγμα που θα σήμαινε συνολικὸ πληθυσμὸ δύο ἢ τριῶν εκατομμυρίων. Επιπλέον, η απογραφή του Δαβίδ λέγεται ὅτι ἔδωσε 1.300.000 ἀνδρες (2 Σαμ 24:9) ἢ 1.570.000 (1 Χ 21:5), και μια μάχη

μεταξύ Ιούδα και Ισραήλ αναφέρεται ότι είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο μισού εκατομμυρίου ανθρώπων (2 X 13:17).

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ορισμένες από αυτές τις υψηλές εκτιμήσεις είναι λανθασμένες, πράγμα που δεν αποτελεί καθόλου έκπληξη. Υπάρχουν άφθονες αποδείξεις ότι οι αριθμοί στα αρχαία γραπτά ήταν εξαιρετικά επιρρεπείς στην παραποίηση. Ένα παράδειγμα που είναι ευρέως αναγνωρισμένο είναι η ασυμφωνία 1.466 ετών μεταξύ του εβραϊκού κειμένου και των Εβδομήκοντα (συγκεκριμένα, του κειμένου του Codex Vaticanus) σχετικά με το χρονικό διάστημα από τη δημιουργία του Αδάμ έως τη γέννηση του Αβραάμ. Πρόσθετες αξιοσημείωτες περιπτώσεις περιλαμβάνουν το Α΄ Βασιλέων 6:19, όπου ο αριθμός 50.070 θα πρέπει πιθανότατα να διορθωθεί σε 70 (όπως προτείνει ο Ιώσηπος, Ant., VI, i, 4)- Β΄ Βασιλέων 15:7, όπου η διάρκεια των 40 ετών θα πρέπει να τροποποιηθεί σε 4 έτη- την ασυμφωνία μεταξύ 76 και 276 στα χειρόγραφα των Πράξεων των Αποστόλων 27:37, και το λάθος μεταξύ 616 και 666 στα χειρόγραφα της Αποκάλυψης 13:18. Τα εβραϊκά χειρόγραφα παρέχουν γενικά αρκετά λάθη. Η προέλευση των λαθών σε πολλές περιπτώσεις είναι εύκολα εμφανής. Οι εβραϊκοί αριθμοί για το 30 και άλλους αριθμούς σχηματίζονται προσθέτοντας τα εβραϊκά γράμματα yodh ("y") και mem ("m") στις πληθυντικές μορφές των μονάδων. Αυτό σημαίνει ότι η γραπτή μορφή αυτών των αριθμών διαφέρει από τις μονάδες μόνο με την προσθήκη αυτών των δύο γραμμάτων, σχηματίζοντας τη συλλαβή Heb: -im. Λόγω της συχνής παράλειψης του εβραϊκού γράμματος "mem", αριθμοί όπως το 3 και το 30, το 4 και το 40 κ.λπ. μπορεί εύκολα να συγχέονται μεταξύ τους. Ακόμη, αν στη θέση των κομμένων λέξεων χρησιμοποιούνταν σύμβολα ή χαρακτήρες από το αλφάβητο, θα υπήρχε η ίδια πιθανότητα παρερμηνείας και λαθών μεταξύ των αντιγραφών (ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number).

Αφού συνυπολογιστούν τυχόν αριθμητικά λάθη στο εβραϊκό κείμενο, καθίσταται δύσκολο να αρνηθεί κανείς την παρουσία μιας σαφούς κλίσης προς την υπερβολή στα Βιβλία των Παραλειπομένων, ιδίως από αυτή την άποψη. Οι μεγάλοι στρατοί που αποδίδονται στα μικρά βασίλεια του Ιούδα και του Ισραήλ δεν μπορούν να συμβιβαστούν με τα πρόσφατα ερευνητικά ευρήματα. Για παράδειγμα, ο στρατός που αντιμετώπισε τους Ασύριους στο Καρκάρ το 854 π.Χ., ο οποίος περιελάμβανε 11 κράτη και φυλές, συμπεριλαμβανομένου του Ισραήλ και του βασιλείου της Δαμασκού, δεν θα μπορούσε να έχει περισσότερους από περίπου 75.000 ή 80.000 άνδρες. Ο βασιλιάς των Ασυρίων που ανέφερε τη μάχη υπολόγισε ότι η συνολική συγκέντρωση της χώρας του ήταν μόλις 102.000. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα στατιστικά στοιχεία, είναι απίθανο ότι οι στρατοί του Ισραήλ ή του Ιούδα θα μπορούσαν να φτάσουν το ένα εκατομμύριο ή ακόμη και το μισό εκατομμύριο στρατιώτες. Η αντιπροσωπεία από το μεγαλύτερο βασίλειο που συμμετείχε στο περιγραφόμενο γεγονός αποτελούνταν από μόλις 10.000 στρατιώτες και 2.000 άρματα. Επομένως, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, μολονότι ορισμένοι από τους αβέβαιους αριθμούς στην σημερινή μορφή της Παλαιάς Διαθήκης είναι αποτέλεσμα αντιγραφών, παραμένει ένα μέρος που δεν μπορεί να εξηγηθεί με αυτόν τον τρόπο.

Η χρησιμοποίηση συγκεκριμένων αριθμητικών φράσεων με διαφορετικό τρόπο, δηλαδή ως κατά προσέγγιση τιμές, η οποία παρατηρείται σε πολλές γλώσσες, φαίνεται ότι ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη στη Δυτική Ασία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Ενδεικτικά, ο Sir W. Ramsay παρατηρεί ότι οι σύγχρονοι Τούρκοι χρησιμοποιούν συνήθως τέσσερις συγκεκριμένους αριθμούς σε κύρια ονόματα, χωρίς απαραίτητα να δηλώνουν την ακριβή αριθμητική τους αξία. Οι αριθμοί αυτοί είναι το 3, το 7, το 40 και το 1.001.

Η περιοχή γνωστή ως Bin Bir Kilisse ή "Οι χίλιες και μία εκκλησίες", φιλοξενεί 28 εκκλησίες στην κοιλάδα, παρά το γεγονός ότι το όνομά της υποδηλώνει μεγαλύτερο αριθμό.

Οι σύγχρονοι Πέρσες χρησιμοποιούν τον αριθμό 40 με παρόμοιο τρόπο. Η φράση "Σαράντα χρόνια" χρησιμοποιείται συχνά για να υποδηλώσει ένα σημαντικό χρονικό διάστημα, που ισοδυναμεί με "πολλά χρόνια" (ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number).

Είναι πιθανό ότι οι Ισραηλίτες και οι γείτονές τους χρησιμοποιούσαν αντίστοιχα τους αριθμούς με απρόσεκτο και μη ακριβή τρόπο. Η επιγραφή στην πέτρα των Μωαβιτών είναι ένα ιδιαίτερα κατατοπιστικό παράδειγμα. Οι Ισραηλίτες, με επικεφαλής τον Όμηρ και τον γιο του, κατέλαβαν τη Μεδεβά για το ήμισυ της βασιλείας του τελευταίου, η οποία υπολογίζεται σε 40 χρόνια. Με βάση το Α΄ Βασιλέων 16:23,29⁴, η περίοδος που αναφέρεται διήρκεσε το πολύ 23 χρόνια:

Ο Αμρί έγινε βασιλιάς του Ισραήλ το τριακοστό πρώτο έτος της βασιλείας του Ασά στον Ιούδα, και βασίλευσε δώδεκα χρόνια. Τα πρώτα έξι χρόνια βασίλευσε στην Τιρσά. Αγόρασε από το Σέμερ το βουνό της Σαμάρειας πληρώνοντας δύο ασημένια τάλαντα, και πάνω του έχτισε μια πόλη που την ονόμασε Σαμάρεια, από το όνομα του Σέμερ, ιδιοκτήτη του βουνού.

Ο Αμρί όμως έπραξε ό,τι δυσάρεστουσε τον Κύριο. Έκανε περισσότερες αμαρτίες απ' όλους τους προκατόχους του, 26γιατί ακολούθησε το παράδειγμα του Ιεροβοάμ, γιου του Ναβάτ. Έπραξε όλες τις αμαρτίες στις οποίες ο Ιεροβοάμ είχε παρασύρει το λαό, εξοργίζοντας τον Κύριο, το Θεό του Ισραήλ, με τους ψεύτικους θεούς τους. Η υπόλοιπη ιστορία του Αμρί, η δράση του και τα κατορθώματά του είναι καταχωρισμένα στο Βιβλίο

⁴ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

των Παραλειπομένων των βασιλιάδων του Ισραήλ. Όταν πέθανε τον έθαψαν στη Σαμάρεια, και στο θρόνο τον διαδέχτηκε ο γιος του ο Αχαάβ.

Ο Αχαάβ, γιος του Αμρί, έγινε βασιλιάς του Ισραήλ το τριακοστό όγδοο έτος της βασιλείας του Ασά στον Ιούδα. Βασίλεψε στον Ισραήλ, στη Σαμάρεια, είκοσι δύο χρόνια.

Ο Αχαάβ έπραξε ό,τι δυσαρεστεί τον Κύριο, ξεπερνώντας όλους τους προκατόχους του. Και σαν να ήταν λίγο το ότι επανέλαβε τις αμαρτίες του Ιεροβοάμ, γιου του Ναβάτ, πήρε ακόμα για γυναίκα του την Ιεζάβελ, κόρη του Εθβαάλ, βασιλιά των Σιδωνίων, και πήγε και λάτρεψε το Βάαλ και τον προσκύνησε. Έχτισε θυσιαστήριο στο Βάαλ, στο ναό του Βάαλ, που είχε χτίσει στη Σαμάρεια. Ο Αχαάβ κατασκεύασε επίσης ξύλινη λατρευτική στήλη και έκανε περισσότερες αμαρτίες απ' όλους τους προκατόχους του βασιλιάδες του Ισραήλ, εξοργίζοντας έτσι τον Κύριο, το Θεό του.

Στις ημέρες του Αχαάβ, ο Χιέλ από τη Βαιθήλ, ανοικοδόμησε την Ιεριχώ, κάτι που είχε απαγορεύσει ο Ιησούς γιος του Ναυή εκ μέρους του Κυρίου.

Στα θεμέλιά της θυσίασε τον πρωτότοκο γιο του, τον Αβιρώμ, και κάτω από τις πύλες της θυσίασε το νεότερο γιο του, το Σεγώβ.

Επομένως, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο αριθμός 40 χρησιμοποιήθηκε πιθανότατα ελεύθερα από τον γραφέα του ως κατά προσέγγιση αριθμός. Έτσι, χρησιμοποιείται συνήθως με αυτόν τον τρόπο στη Βίβλο, όπου είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος, ιδίως όταν αναφέρεται σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα ημερών ή ετών. Ο αριθμός 40 αναφέρεται συχνά σε διάφορες βιβλικές διηγήσεις. Αντιπροσωπεύει μια

σημαντική χρονική περίοδο ή διάρκεια. Για παράδειγμα, ο κατακλυσμός διήρκεσε 40 ημέρες (Γέν. 7:4,17), η ζωή του Μωυσή μπορεί να χωριστεί σε τρεις περιόδους των 40 ετών η καθεμία (Πράξεις 7:23, Εξ. 7:7, Δτ. 34:7), ο Ηλεί, ο Σαούλ, ο Δαβίδ, ο Σολομώντας και ο Ιωάς είχαν βασιλεία που διήρκεσε 40 χρόνια, ενώ υπήρχαν επίσης περίοδοι ανάπαυσης 40 ή 80 ετών. Επιπλέον, υπήρχαν 40 χρόνια καταπίεσης των Φιλισταίων, η πρόκληση του Γολιάθ διήρκεσε 40 ημέρες, ο Μωυσής, ο Ηλίας και ο Ιησούς νήστεψαν για 40 ημέρες, η Νινευή είχε 40 ημέρες πριν από την καταστροφή της και υπήρχαν 40 ημέρες μεταξύ της ανάστασης και της ανάληψης του Ιησού.

Είναι πιθανό ότι ο αριθμός 40 χρησιμοποιήθηκε συμβατικά ή επηρεάστηκε από μια τέτοια χρήση, καθώς είναι απίθανο να εννοείται η ακριβής διάρκεια των 40 σε κάθε μια από αυτές τις περιπτώσεις και σε άλλες. Η ακριβής προέλευση της διαδεδομένης χρήσης του είναι αβέβαιη, αν και είναι πιθανό να αναπτύχθηκε από την πεποίθηση ότι μια περίοδος 40 ετών αντιπροσωπεύει μια γενιά ή τον χρόνο που χρειάζεται ένα άτομο για να ωριμάσει. Την πεποίθηση αυτή φαίνεται ότι συμμαρρίζονταν οι Έλληνες, οι Ισραηλίτες και οι Άραβες. Ο χρόνος των 40 ετών στην έρημο, κατά τη διάρκεια του οποίου χάθηκε η προηγούμενη γενιά των Ισραηλιτών και αναδύθηκε μια νέα γενιά.

Σύμφωνα με τους ραβίνους, τα 40 χρόνια θεωρούνταν η ηλικία στην οποία ένας άνθρωπος φτάνει στο πνευματικό του αποκορύφωμα και αποκτά βαθιά κατανόηση των πραγμάτων. Σύμφωνα με το Κοράνι (Σούρα 46), πιστεύεται ότι ένας άνδρας φτάνει στο απόγειο της δύναμής του όταν φτάσει στην ηλικία των 40 ετών. Αναφέρεται ότι ο Μωάμεθ εμφανίστηκε ως προφήτης σε αυτή την ηλικία, σύμφωνα με την παράδοση. Έτσι, ο αριθμός 40 απέκτησε σταδιακά τη σημασία της ολότητας και στη συνέχεια εφαρμόστηκε τόσο σε χρονικές περιόδους όσο και σε άλλες οντότητες με την πάροδο του χρόνου (ISBE BIBLE WORKS 8. 0 413 Number).

Σύμφωνα με τον Kamroui (2022, 129) ο αριθμός 4 συμβολίζει την πληρότητα της λειτουργικής μορφής. Αναδεικνύει επίσης ολόκληρο τον γεωγραφικό ορίζοντα: τους τέσσερις ανέμους καθώς και τους τέσσερις ποταμούς του Παραδείσου. Επίσης, στο αποκαλυπτικό όραμα του θρόνου του Θεού στον προφήτη Ιεζεκιήλ, είναι πολύ χαρακτηριστικές οι τέσσερις αγγελικές οντότητες σε σχήμα ζώου με πρόσωπο ανθρώπου, λιονταριού, ταύρου και αετού, που αντιστοιχούν στα τέσσερα σταθερά σημεία του ζωδιακού κύκλου.

Μέχρι σήμερα, έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρίες και επιστημονικές θέσεις σχετικά με το αν και σε ποιο βαθμό, οι αριθμοί έχουν συμβολική σημασία στη Βίβλο, με αρκετούς ερευνητές να παρουσιάζουν συμβολισμούς τους οποίους εντοπίζουν και άλλους να αρνούνται οποιαδήποτε συμβολική ερμηνεία των αριθμών οι οποίοι αναφέρονται στα βιβλικά κείμενα (Μαυρομούστακος, 2018, 60-70).

Πλήθος μελετητών έχει αναδείξει ότι κατανόηση του λόγου του Θεού και της δομής του, μπορεί να επιτευχθεί ή μάλλον να συμπληρωθεί μέσα από την κατανόηση της σημασίας των αριθμών στη Βίβλο. Με την επιμελή διερεύνηση και κατανόηση των διασυνδέσεων και των μοτίβων τους, κατανοείται βαθύτερα και ο θεϊός λόγος.

Στο πλαίσιο αυτό, έχει αναδυθεί ένα ολόκληρο πεδίο, γνωστό ως βιβλική αριθμολογία, το οποίο αναφέρεται στην πρακτική της χρήσης της αριθμολογίας στη Βίβλο για να κατανοηθεί το συμβολικό νόημα που υπερβαίνει την αριθμητική αξία του συγκεκριμένου αριθμού που χρησιμοποιείται.

Ενδεικτικά, το 3.5, θεωρείται μια κατακερματισμένη επτάδα ή μια μεταφορική εβδομάδα που έχει σταματήσει στα μισά της συνήθους εξέλιξής της, υποδηλώνοντας τη διάρκεια κατά

την οποία οι πιστοί αντιμετωπίζουν διωγμό από το τέταρτο θηρίο. Κατά προσέγγιση αντιστοιχεί στη βεβήλωση του ναού κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Αντιόχου Δ' Επιφανή (167-164 π.Χ.) (Russel, 1993, 110).

Σύμφωνα με εβραϊκά κείμενα, ο αριθμός τριάμισι συμβολίζει επίσης τη διάρκεια κατά την οποία ο ναός χρησιμοποιείται για μη εβραϊκές θρησκευτικές πρακτικές (όπως αναφέρεται στο Δαν. 7:25)⁵:

Εν τω πρώτῳ ἔτει του Βαλτάσαρ βασιλέως της Βαβυλώνος ο Δανιήλ εἶδεν ἐνύπνιον και οράσεις της κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ της κλίνης αὐτοῦ· τότε ἔγραψε το ἐνύπνιον και διηγήθη το κεφάλαιον των λόγων. Ο Δανιήλ ἐλάλησε και εἶπεν, Εγὼ εθεώρουν ἐν τῷ οράματί μου την νύκτα και ἰδοῦ οἱ τέσσαρες ἀνεμοὶ του ουρανοῦ συνεφόρμησαν ἐπὶ την θάλασσαν τὴν μεγάλην. Και τέσσαρα θηρία μεγάλα ἀνέβησαν ἐκ της θαλάσσης, διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων. Το πρώτον ἦτο ὡς λέων και εἶχε πτέρυγας αετοῦ· εθεώρουν εωσοῦ ἀπεσπάσθησαν αἱ πτέρυγες αὐτοῦ, και ἐσηκώθη ἀπὸ της γῆς και ἐστάθη ἐπὶ τοὺς πόδας ὡς ἄνθρωπος, και καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη εἰς αὐτό. Και ἰδοῦ, ἔπειτα θηρίον δεύτερον ὅμοιον με ἄρκτον, και ἐσηκώθη κατὰ το ἐν πλάγιον, και εἶχε τρεῖς πλευράς ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ μεταξύ των οδόντων αὐτοῦ· και ἔλεγον οὕτω πρὸς αὐτό· Σηκώθητι, κατάφαγε σάρκας πολλὰς. ὉΜετά τούτο εθεώρουν και ἰδοῦ, ἕτερον ὡς λεοπάρδαλις, ἔχον ἐπὶ τα νῶτα

⁵ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

αυτού τέσσαρας πτέρυγας πτηνού· το θηρίον είχεν έτι τέσσαρας κεφαλάς· και εδόθη εξουσία εις αυτό. Μετά τούτο είδον εν τοις οράμασι της νυκτός και ιδού, θηρίον τέταρτον, τρομερόν και καταπληκτικόν και ισχυρόν σφόδρα· και είχε μεγάλους σιδηρούς οδόντας· κατέτρωγε και κατεσύντριβε και κατεπάτει το υπόλοιπον με τους πόδας αυτού· και αυτό ήτο διάφορον πάντων των θηρίων των προ αυτού· και είχε δέκα κέρατα. Παρετήρουν τα κέρατα και ιδού, έτερον μικρόν κέρας ανέβη μεταξύ αυτών, έμπροσθεν του οποίου τρία εκ των πρώτων κεράτων εξερριζώθησαν· και ιδού, εν τω κέρατι τούτω ήσαν οφθαλμοί ως οφθαλμοί ανθρώπου και στόμα λαλούν πράγματα μέγала.

Εθεώρουν έως ότου οι θρόνοι ετέθησαν και ο Παλαιός των ημερών εκάθησε, του οποίου το ένδυμα ήτο λευκόν ως χιών και αι τρίχες της κεφαλής αυτού ως μαλλίον καθαρόν· ο θρόνος αυτού ήτο ως φλόξ πυρός, οι τροχοί αυτού ως πυρ καταφλέγον. Ποταμός πυρός εξήρχετο και διεχέετο απ' έμπροσθεν αυτού· χίλια χιλιάδες υπηρέτουν εις αυτόν και μύριαι μυριάδες παρίσταντο ενώπιον αυτού· το κριτήριον εκάθησε και τα βιβλία ανεώχθησαν. Ποταμός πυρός εξήρχετο και διεχέετο απ' έμπροσθεν αυτού· χίλια χιλιάδες υπηρέτουν εις αυτόν και μύριαι μυριάδες παρίσταντο ενώπιον αυτού· το κριτήριον εκάθησε και τα βιβλία ανεώχθησαν. Εθεώρουν τότε εξ αιτίας της φωνής των μεγάλων λόγων, τους οποίους το κέρας ελάλει, εθεώρουν εωσού εθανατώθη το θηρίον και το σώμα αυτού απωλέσθη και εδόθη εις καύσιν πυρός.

Περί δε των λοιπών θηρίων, η εξουσία αυτών αφηρέθη· πλην παράτασις ζωής εδόθη εις αυτά έως καιρού και χρόνου. Είδον εν οράμασι νυκτός και ιδού, ως Υιός ανθρώπου ήρχετο μετά των νεφελών του ουρανού και έφθασεν έως του Παλαιού των ημερών και εισήγαγον αυτόν ενώπιον αυτού. Και εις αυτόν εδόθη η εξουσία και η δόξα και η βασιλεία, διά να λατρεύωσιν αυτόν πάντες οι λαοί, τα έθνη και αι γλώσσαι· η εξουσία αυτού είναι εξουσία αιώνιος, ήτις δεν θέλει παρέλθει, και η βασιλεία αυτού, ήτις δεν θέλει φθαρή.

Έφριξε το πνεύμα εμού του Δανιήλ εντός του σώματός μου και αι οράσεις της κεφαλής μου με ετάραττον. Επλησίασα εις ένα των παρισταμένων και εξήτουν να μάθω παρ' αυτού την αλήθειαν πάντων τούτων. Και ελάλησε προς εμέ και μοι εφανέρωσε την ερμηνείαν των πραγμάτων. Ταύτα τα μεγάλα θηρία, τα οποία είναι τέσσαρα, είναι τέσσαρες βασιλείς, οίτινες θέλουσιν εγερθή εκ της γης. Αλλ' οι άγιοι του Υψίστου θέλουσι παραλάβει την βασιλείαν και θέλουσιν έχει το βασίλειον εις τον αιώνα και εις τον αιώνα του αιώνος. Τότε ήθελον να μάθω την αλήθειαν περί του τετάρτου θηρίου, το οποίον ήτο διάφορον από πάντων των άλλων, καθ' υπερβολήν τρομερόν, του οποίου οι οδόντες ήσαν σιδηροί και οι όνυχες αυτού χάλκινοι· κατέτρωγε, κατεσύντριβε και κατεπάτει το υπόλοιπον με τους πόδας αυτού· και περί των δέκα κεράτων, τα οποία ήσαν εν τη κεφαλή αυτού και περί του άλλου, το οποίον ανέβη και έμπροσθεν του οποίου έπεσον τρία· περί

του κέρατος λέγω εκείνου, το οποίον είχεν οφθαλμούς και στόμα λαλούν
μεγάλα πράγματα, του οποίου η όψις ήτο ρωμαλεωτέρα παρά των
συντρόφων αυτού.

Εθεώρουν, και το κέρας εκείνο έκαμνε πόλεμον μετά των αγίων και
υπερίσχυε κατ' αυτών·

εωσού ήλθεν ο Παλαιός των ημερών και εδόθη η κρίσις εις τους αγίους
του Υψίστου· και ο καιρός έφθασε και οι άγιοι έλαβον την βασιλείαν.

Και εκείνος είπε, το θηρίον το τέταρτον θέλει είσθαι η τετάρτη βασιλεία
επί της γης, ήτις θέλει διαφέρει από πασών των βασιλειών, και θέλει
καταφάγει πάσαν την γην και θέλει καταπατήσει αυτήν και κατασυντρίψει
αυτήν.

Και τα δέκα κέρατα είναι δέκα βασιλείς, οίτινες θέλουσιν εγερθή εκ της
βασιλείας ταύτης· και κατόπιν αυτών άλλος θέλει εγερθή· και αυτός θέλει
διαφέρει των πρώτων και θέλει υποτάξει τρεις βασιλείς.

Και θέλει λαλήσει λόγους εναντίον του Υψίστου, και θέλει κατατρέχει τους
αγίους του Υψίστου, και θέλει διανοηθή να μεταβάλλη καιρούς και νόμους·
και θέλουσι δοθή εις την χείρα αυτού μέχρι καιρού και καιρών και ημίσεος
καιρού.

Κριτήριον όμως θέλει καθήσει, και θέλει αφαιρεθή η εξουσία αυτού, διά
να φθαρή και να αφανισθή έως τέλους.

Και η βασιλεία και η εξουσία και η μεγαλωσύνη των βασιλειών των
υποκάτω παντός του ουρανού θέλει δοθή εις τον λαόν των αγίων του
Υψίστου, του οποίου η βασιλεία είναι βασιλεία αιώνιος, και πάσαι αι
εξουσίαι θέλουσι λατρεύσει και υπακούσει εις αυτόν.

Έως ενταύθα είναι το τέλος του πράγματος. Όσον δι' εμέ τον Δανιήλ, οι

διαλογισμοί μου πολύ με ετάραττον και η όψις μου ηλλοιώθη εν εμοί· πλην συνετήρησα το πράγμα εν τη καρδία μου.

Τον πρώτο χρόνο της βασιλείας του Βαλτάσαρ στη Βαβυλώνα, ο Δανιήλ, εκεί που κοιμόταν στο κρεβάτι του, είδε διάφορα όνειρα και οράματα. Αργότερα, τα έγραψε όλα και τα διηγήθηκε:

Μια νύχτα, είδα σε όραμα ότι οι τέσσερις άνεμοι του ουρανού συντάραζαν τη μεγάλη θάλασσα, και τέσσερα μεγάλα θηρία έβγαιναν απ' αυτήν, το ένα διαφορετικό απ' το άλλο. Το πρώτο ήταν σαν λιοντάρι αλλά είχε φτερά αετού. Παρατηρούσα μέχρις ότου τα φτερά του αποσπάστηκαν απ' αυτό· μετά σηκώθηκε από το έδαφος και στάθηκε στα δυο του πόδια· ήταν σαν άνθρωπος και του δόθηκε ανθρώπινος νους. Το δεύτερο θηρίο ήταν όμοιο με αρκούδα. Ήταν μισοσηκωμένο και στο στόμα του, ανάμεσα στα δόντια του, κρατούσε τρία πλευρά· η διαταγή που πήρε ήταν «Σήκω και φάγε κρέας πολύ». Μετά, εκεί που κοίταζα, είδα ένα άλλο θηρίο όμοιο με λεοπάρδαλη. Είχε στη ράχη του τέσσερα φτερά πουλιού και τέσσερα κεφάλια, και του δόθηκε εξουσία κυριαρχίας. 7Το νυχτερινό μου όραμα, όμως, συνεχίστηκε: Είδα ένα τέταρτο θηρίο φοβερό και τρομερό και πάρα πολύ δυνατό με μεγάλα σιδερένια δόντια. Έτρωγε και σύντριβε κι ό,τι απόμεινε το καταπατούσε με τα πόδια του. Αυτό το θηρίο ήταν διαφορετικό απ' όλα τα προηγούμενα και είχε στο κεφάλι του δέκα κέρατα. 8Εκεί που παρατηρούσα τα κέρατα, ξεφύτρωσε ανάμεσα σ' αυτά ένα άλλο, πολύ μικρό κέρατο, το οποίο έκανε να ξεριζωθούν τρία από τα προηγούμενα κέρατα· το μικρό αυτό κέρατο είχε ανθρώπινα μάτια και στόμα, που λαλούσε λόγια αλαζονικά.

9 Συνέχισα να παρατηρώ, μέχρις ότου τοποθετήθηκαν θρόνοι και κάθισε ο Προαιώνιος. Το ένδυμά του ήταν λευκό σαν το χιόνι και η κόμη του κεφαλιού του σαν καθαρό μαλλί. Ο θρόνος του ήταν από φλόγες φωτιάς και είχε πύρινους τροχούς. Από μπροστά του ξεπηδούσε και κυλούσε ένα ποτάμι φωτιάς. Εκατομμύρια και δισεκατομμύρια όντα στέκονταν μπροστά του έτοιμα να τον υπηρετήσουν. Στήθηκε, λοιπόν, το δικαστήριο κι ανοίχτηκαν τα βιβλία. Καθώς παρατηρούσα, είδα ότι το τέταρτο θηρίο, εξαιτίας των αλαζονικών λόγων που λαλούσε το κέρατο, σκοτώθηκε και το πτώμα του καταστράφηκε και ρίχτηκε στη φωτιά. Η εξουσία αφαιρέθηκε κι από τα άλλα θηρία, αλλά τους επιτράπηκε να ζήσουν για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα.

Ακόμη, η διάρκεια των τρεισήμισι ετών ισοδυναμεί με 42 μήνες ή 1.260 ημέρες. Και οι δύο αριθμοί 42 και 1.260 έχουν σημαντική αριθμολογική σημασία στη Βίβλο.

Αντίστοιχα, ο αριθμός 14, έχει αναφερθεί ότι συμβολίζει την πλήρη ή απόλυτη ολότητα, όπως και ο αριθμός 7. Το παραπάνω, συνδέεται με το γεγονός ότι οι κύριες σεληνιακές φάσεις έχουν διάρκεια περίπου 7 ημερών.

Παραδείγματα της σημασίας του αριθμού 7 είναι οι επτά ημέρες της δημιουργίας και οι επτά ημέρες που συνθέτουν μια εβδομάδα, καθώς και οι επτά λυχνίες. Μια παραλλαγή του αριθμού επτά στην αριθμολογία περιλαμβάνει τη χρήση του αριθμού έξι ως καταληκτικό σύμβολο σε μια σειρά που καταλήγει στο επτά. Για παράδειγμα, στο βιβλίο της Γένεσης, η ανθρωπότητα λέγεται ότι δημιουργήθηκε την έκτη ημέρα από τις επτά ημέρες της δημιουργίας. Περιστασιακά, χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια τιμή που είναι

χαμηλότερη από το επτά. Για παράδειγμα, ο αριθμός 666 συμβολίζει την κακία και σημαίνει απόκλιση από τον θεϊκό άψογο αριθμό επτά.

Ο αριθμός επτά μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να αναφερθεί στους επτά λόφους της Ρώμης και, κατ' επέκταση, σε όλους τους μη Εβραίους.

Μια απεικόνιση του συμβολισμού αυτού μπορεί να παρατηρηθεί στην αντίθεση μεταξύ των δύο θαυμάτων του Ιησού για τη σίτιση του πλήθους: το πρώτο έγινε στη Βηθσαΐδα, μια εβραϊκή περιοχή, με μια αφθονία τροφίμων που ήταν αρκετή για να γεμίσει δώδεκα καλάθια (συμβολίζοντας τις δώδεκα φυλές του Ισραήλ), ενώ το δεύτερο θαύμα συνέβη στην περιοχή της Δεκαπόλεως, όπου έμειναν επτά καλάθια με περισσεύματα.

Αντίστοιχα, ο αριθμός 8, περιστασιακά, χρησιμοποιείται για να δηλώσει μία αναγέννηση ή μια νέα αρχή.

Η κιβωτός του Νώε φιλοξενεί συνολικά οκτώ άτομα (Β' Πέτρ. 2:5)⁶:

Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφήται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἵρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινήν ἀπώλειαν·

καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται·

⁶ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

*καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα
ἔκπαλαι οὐκ ἄργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει.*

*εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου
ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους,*

*καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα
ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμου ἀσεβῶν ἐπάξας,*

*καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν,
ὕπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς,*

*καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ
ἀναστροφῆς ἐρρύσατο· -*

*βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος, ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας
ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν· -*

*οἷδε Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν
κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν,*

*μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μiasμοῦ πορευομένους καὶ
κυριότητος καταφρονοῦντας. τολμηταί, αὐθάδεις! δόξας οὐ τρέμουσι
βλασφημοῦντες,*

*ὅπου ἄγγελοι, ἰσχυῖ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν
παρὰ Κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν.*

οὔτοι δέ, ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἄλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται,

κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἠγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τροφήν, σπῖλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχοῦμενοι ὑμῖν,

ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπαύστους ἀμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα!

Υπήρχαν ὁμῶς καὶ ψευδοπροφῆτες ἀνάμεσα στους Ἰσραηλίτες, ὅπως καὶ ἀνάμεσά σας θὰ υπάρξουν ψευδοδιδάσκαλοι. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ διασπείρουν στὴν κοινότητά σας αἰρετικές διδασκαλίες ποὺ οδηγοῦν στὴν ἀπώλεια, καὶ θ' ἀπαρνοῦνται τὸν Κύριο, ποὺ τοὺς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν ἀμαρτία· ἐτσι θὰ φέρνουν πάνω τοὺς γρήγορα τὴν καταστροφή. Πολλοὶ θὰ τοὺς ἀκολουθήσουν στὴν ἀνηθικότητα καὶ ἐξαιτίας τοὺς θὰ δυσφημιστεῖ ἡ ἀληθινὴ διδασκαλία. Ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸ χρήμα, οἱ ψευδοδιδάσκαλοι θὰ προσπαθήσουν με πλαστὲς ἱστορίες νὰ σας ἐκμεταλλετοῦν. Ἡ καταδίκη τοὺς, ἀπὸ παλιὰ ἀποφασισμένη, δὲν θ' ἀργήσει· ἡ καταστροφή τοὺς ἐρχεται.

Ὁ Θεὸς οὔτε τοὺς ἀγγέλους δὲ λυπήθηκε ὅταν ἀμάρτησαν, ἀλλὰ τοὺς ἐρίξε στα τάρταρα, ὅπου φυλάγονται δέσμιοι στὸ σκοτάδι περιμένοντας τὴν τελικὴ κρίση. Οὔτε τὸν ἀρχαῖο κόσμον δὲ λυπήθηκε, ἕναν κόσμον ποὺ ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀσεβεῖς, ἀλλὰ ἔφερε τὸν κατακλυσμό. Μόνο τὸ Νῶε, τὸν

κήρυκα της δικαιοσύνης, τον άφησε να σωθεί, μαζί με άλλους εφτά. Επίσης καταδίκασε σε καταστροφή τις πόλεις Σόδομα και Γόμορρα και τις έκανε στάχτη· κι αυτό, για να παραδειγματίζονται όσοι στο μέλλον δε σέβονται το Θεό. Έσωσε όμως τον δίκαιο Λωτ, ο οποίος υπέφερε από την ανήθικη συμπεριφορά των ανόμων, γιατί σπάραζε μέρα με τη μέρα η καρδιά του από τα άνομα έργα που έβλεπε κι άκουγε ο δίκαιος αυτός άνθρωπος, ζώντας ανάμεσά τους. Άρα, λοιπόν, ο Κύριος ξέρει να σώζει τους ευσεβείς από τις δοκιμασίες τους, ενώ τους αδίκους τούς κρατάει σε τιμωρία ως την ημέρα της τελικής κρίσεως· και προπάντων, κρατάει εκείνους που ακολουθούν τις βρωμερές σαρκικές επιθυμίες και περιφρονούν την εξουσία του Θεού.

Αντίστοιχα, η περιτομή πραγματοποιείται ακριβώς την όγδοη ημέρα (Γέν. 17:12)⁷:

Ο Άβραμ έπεσε με το πρόσωπό του στη γη και ο Θεός τού είπε: «Αυτή είναι η διαθήκη που κάνω μαζί σου: Θα γίνεις πατέρας ενός πλήθους εθνών. Δε θα ονομάζεσαι πια Άβραμ αλλά Αβραάμ, γιατί θα σε κάνω πατέρα πλήθους εθνών. Θα κάνω ν' αποκτήσεις πολλούς απογόνους και να γίνεις γενάρχης λαών· και βασιλιάδες θα προέλθουν από σένα. Τη διαθήκη μου τη συνάπτω μαζί σου αλλά θα ισχύει και για όλες τις γενιές των απογόνων –διαθήκη αιώνια, ώστε να είμαι Θεός δικός σου και των απογόνων σου. Σ' εσένα και τους απογόνους σου θα δώσω τη χώρα όπου

⁷ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

τώρα κατοικείς σαν ξένος, όλη τη χώρα της Χαναάν, για αιώνια ιδιοκτησία και θα είμαι Θεός τους».

Είπε ακόμα ο Θεός στον Αβραάμ: «Θα πρέπει, όμως, να τηρείς τη διαθήκη μου τόσο εσύ όσο και οι επόμενες γενιές των απογόνων σου. Αυτή είναι η διαθήκη μου που θα τηρείτε: Κάθε αρσενικό παιδί σας θα περιτέμνεται. Θα κάνετε την περιτομή, κι αυτή θ' αποτελεί σημείο της διαθήκης ανάμεσα σ' εμένα και σ' εσάς. Κάθε παιδί θα περιτέμνεται την όγδοη ημέρα από τη γέννησή του. Αυτό ισχύει για κάθε αρσενικό παιδί σε όλες τις γενιές σας, καθώς και για κάθε δούλο, είτε είναι γεννημένος στο σπίτι είτε αγορασμένος από ξένους και δεν περιλαμβάνεται στους απογόνους σας. Θα πρέπει οπωσδήποτε καθένας που γεννήθηκε στο σπίτι σου ή αγοράστηκε με χρήματα, να περιτέμνεται. Έτσι η διαθήκη μου θα μαρτυρείται στο σώμα σας, διαθήκη αιώνια. Ο απερίτμητος, δηλαδή αυτός που δε θα έχει κάνει περιτομή, θα αποκόπτεται από το λαό του, γιατί θα έχει παραβεί τη διαθήκη μου».

Τέλος, η ολοκλήρωση συμβολίζεται με τον αριθμό 8 (2 Ενώχ 33, Σιβυλλικοί χρησμοί 1.280-81). Αναφορικά με τον αριθμό δώδεκα, συμβολίζει την ολότητα, που συνδέεται με τα πιστά άτομα στο Θεού. Το Ισραήλ αποτελείται από δώδεκα φυλές και ο Ιησούς επέλεξε σκόπιμα δώδεκα μαθητές (Schimmel, 1994, 158).

Αντίστοιχα, το 40, υποδηλώνει μια συνομοταξία ή μια ολόκληρη χρονική διάρκεια. Ο Δαβίδ και ο Σολομώντας κυβέρνησαν και οι δύο ολόκληρο το έθνος του Ισραήλ για 40 χρόνια ο καθένας. Ο Μωυσής είχε πολλαπλές συνδέσεις με τον αριθμό 40: ήταν 40 ετών όταν εξορίστηκε από την Αίγυπτο, επέστρεψε μετά από 40 χρόνια για να οδηγήσει τους Εβραίους

έξω από τη σκλαβιά, πέρασε 40 ημέρες στην κορυφή του όρους Σινά, συνόδευσε τους Εβραίους για 40 χρόνια σε όλη τη διάρκεια της περιπλάνησής τους στην έρημο κ.ο.κ. Ο Γολιάθ προκαλούσε τους Ισραηλίτες για 40 ημέρες πριν σκοτωθεί από τον Δαβίδ. Ο Ιησούς βίωσε τον πειρασμό του Σατανά για μια περίοδο 40 ημερών στην έρημο και παρέμεινε στην Ιερουσαλήμ και τη Γαλιλαία για μια περίοδο 40 ημερών πριν από την ανάληψή του.

Τέλος, το εβδομήντα, στην αρχαία Εγγύς Ανατολή, αποτελεί μια τιμή που χρησιμοποιείται συνήθως για να αντιπροσωπεύσει μια ευρύτερη συλλογικότητα, αναφερόμενη σε μια συλλογή ατόμων ως ενιαία οντότητα (Fensham 1997, 115).

Κατόπιν της μελέτης των αριθμών όπως εντοπίζονται στα βιβλικά κείμενα, παρακάτω, πρόκειται να παρουσιαστούν οι απαρχές των αριθμών σε ιστορικό επίπεδο, στο πλαίσιο διαφόρων πολιτισμών.

2. Οι απαρχές των αριθμών

Ένα άτομο το οποίο ταξιδεύει εκτενώς σε όλο τον κόσμο μπορεί να αντιμετωπίσει δυσκολίες στην προφορική επικοινωνία λόγω της τεράστιας ποικιλίας πολιτισμών και γλωσσών. Ωστόσο, δεν θα αντιμετωπίσει κανένα εμπόδιο στην κατανόηση και την συνεννόηση, χρησιμοποιώντας αριθμητικά στοιχεία. Κάπως έτσι μαθηματικά αναγνωρίζονται παγκοσμίως ως μια γλώσσα που φέρνει κοντά άτομα με διαφορετικό υπόβαθρο (Παπαροϊδάμης, 2024). Ωστόσο, αναλογιζόμενος την ενδιαφέρουσα ιστορία των αριθμών, μπορεί κανείς να συνειδητοποιήσει ότι η διάδοσή τους δεν υπήρξε απρόσκοπτη. Κατά τη διάρκεια της παλαιολιθικής εποχής, οι πρώτοι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν σύμβολα και σημεία για να παρακολουθούν τα ζώα τους και να μετρήσουν τα υπάρχοντά

τους. Αυτά τα σημεία καταμέτρησης γίνονταν με κοπή σε τοίχους σπηλαίων, οστά, ξύλο ή πέτρα. Κάθε σημείο μέτρησης αντιπροσώπευε μια μονάδα και κάθε πέμπτο σημείο διαγράφονταν για να διευκολύνεται η παρακολούθηση. Αυτή η προσέγγιση είναι κατάλληλη για μικρές ποσότητες, αλλά δεν είναι αποτελεσματική για τεράστιες ποσότητες και αριθμητικά δεδομένα. Κατά την εμφάνιση των πρώτων πολιτισμών επινοήθηκαν διάφορες μέθοδοι για την καταγραφή αριθμητικών τιμών. Διάφορα αριθμητικά συστήματα, όπως τα ελληνικά, τα αιγυπτιακά και τα εβραϊκά αριθμητικά σύμβολα, θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως επεκτάσεις των συμβόλων. (Casio, 2018, 1)

Στην αρχαία αιγυπτιακή μέθοδο, ενδεικτικά, κάθε σύμβολο επαναλαμβανόταν όπως χρειαζόταν και στη συνέχεια συνδυαζόταν. Επομένως, ο αριθμός 300 θα αντιπροσωπευόταν από τρία πλεγμένα νήματα. Ωστόσο, παρά την εφαρμογή αυτής της τεχνικής, παρέμενε εξαιρετικά δύσκολη προσέγγιση και καταγραφή σημαντικών αριθμητικών τιμών. Όλα τα πρώιμα αριθμητικά συστήματα μοιράζονται ένα βασικό χαρακτηριστικό. Απαιτούν τη μεταγραφή πολυάριθμων συμβόλων για την αναπαράσταση ενός μοναχικού αριθμού και την επινοήση νέων συμβόλων για κάθε επόμενο μεγαλύτερο αριθμό. Ένα σύστημα θέσης επιτρέπει τη χρήση των συμβόλων αποδίδοντάς τους ξεχωριστές τιμές ανάλογα με τη θέση τους στην ακολουθία (Harvey & Williams, 1980).

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να αναφερθούν οι θέσεις του Καμπούρη (2016), σύμφωνα με τον οποίο υπάρχει διάκριση μεταξύ αριθμολογίας και αριθμητικού συμβολισμού, με την πρώτη να αφορά την ποσότητα των διαθέσιμων γνώσεων και τη δεύτερη να προσδιορίζει τη μέθοδο με την οποία οι γνώσεις της αριθμολογίας χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία της τοποθέτησης ενός αριθμού, σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (Καμπούρης, 2016, 223).

Η προέλευση των αριθμών όπως σήμερα τους γνωρίζουμε, τουλάχιστον εν μέρει, μπορεί να εντοπιστεί σε μια συγκεκριμένη περιοχή στον Περσικό Κόλπο, η οποία σήμερα

περιλαμβάνει το Κουβέιτ, το Ιράκ και το Ιράν. Ο αρχαίος πολιτισμός της Σουμερίας, που βρίσκεται στη Μεσοποταμία γύρω στο 5500 π.Χ., ήταν από τους πρώτους που δημιούργησαν δομημένα δίκτυα πόλεων. Οι Σουμέριοι εγκαταστάθηκαν σε πλούσια εδάφη που βρίσκονταν στις εκβολές των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη. Η τοποθεσία αυτή τους παρείχε άφθονα σιτηρά, εκτεταμένες βοσκήσιμες εκτάσεις για ζώα, καθώς και πρόσβαση στον Περσικό Κόλπο για ψάρεμα (Kramer, 2010).

Ο πολιτισμός των Σουμερίων παρουσίασε αξιοσημείωτα επίπεδα καινοτομίας, ενώ μεταξύ άλλων δημιούργησε τη σφηνοειδή γραφή, η οποία θεωρείται το αρχαιότερο γνωστό συστήματος γραφής. Τα σύμβολα χαράσσονταν σε πήλινες πινακίδες με τη χρήση γραφίδας και στη συνέχεια εκτίθεντο στο φως του ήλιου. Ακόμη, οι Σουμέριοι ήταν πρωτοπόροι στην εφεύρεση του τροχού και στη χρήση συστημάτων άρδευσης (Adamo & Al Ansari, 2020).

Πέραν των προαναφερθέντων, οι Σουμέριοι πρωτοστάτησαν στην ανάπτυξη ενός συστήματος μέτρησης γύρω στο 4000 π.Χ., το οποίο σηματοδότησε την απαρχή της αριθμητικής. Η πρακτική αυτή προέκυψε από την ανάγκη να καταγράφουν με ακρίβεια την ακριβή ποσότητα των ζώων στο ζωικό τους κεφάλαιο και για λόγους οικονομικής καταγραφής στις επιχειρηματικές τους συναλλαγές. Σε αντίθεση με το ευρέως διαδεδομένο δεκαδικό σύστημα, το οποίο βασίζεται στο 10, οι μονάδες μέτρησης των Σουμερίων βασιζόνταν στο 60. Το σύστημά τους χρησιμοποιούσε το εξαδικό αριθμητικό σύστημα (Παπαροϊδάμης, 2024).

Το εξαδικό σύστημα μέτρησης των Σουμερίων εξαπλώθηκε γρήγορα και σε άλλους πολιτισμούς. Μετά την παρακμή της Σουμερίας, που πιθανότατα προκλήθηκε από φυσικές καταστροφές, όπως οι καταστροφικές πλημμύρες που κατέστρεψαν τη γεωργική παραγωγή και τις υποδομές, την περιοχή κατέκτησε η γειτονική Ακκαδική Αυτοκρατορία γύρω στο 2500 π.Χ. και αργότερα η Βαβυλωνία γύρω στο 2000 π.Χ. Έτσι, από πολιτισμό σε πολιτισμό έλαβε χώρα η μετάδοση αριθμητικών πληροφοριών (Friberg, 1984). Το

εξαδικό σύστημα άρχισε να χρησιμοποιείται επίσης για τη μέτρηση του χρόνου. Οι Βαβυλώνιοι χώριζαν την ημέρα σε 24 ώρες, με κάθε ώρα να χωρίζεται περαιτέρω σε 60 λεπτά και κάθε λεπτό να υποδιαιρείται σε 60 δευτερόλεπτα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Σουμέριοι δεν είχαν σύμβολο για την αναπαράσταση του μηδενός. Δεν ήταν σε θέση να κατανοήσουν την αφηρημένη έννοια του μηδενικού συνόλου. Οι Βαβυλώνιοι ήταν οι πρώτοι που το εισήγαγαν. Ωστόσο, δεν μπόρεσαν να δημιουργήσουν την έννοια του μηδενός. Δημιούργησαν μόνο ένα κενό μεταξύ των αριθμών. Το μηδέν, θα καθυστερήσει σημαντικά να συλληφθεί ως έννοια, έως και την περίοδο της άνθισης της προσωκρατικής φιλοσοφίας, στον Ελλαδικό χώρο (Παπαροϊδάμης, 2024).

Οι Ινδοί μαθηματικοί είχαν κατακτήσει την κυριαρχία ενός δεκαδικού συστήματος θέσης από τον 7ο αιώνα. Το σύστημα αυτό, που βασιζόταν σε δέκα διαφορετικά σύμβολα, ήταν ικανό να αναπαραστήσει οποιονδήποτε αριθμό. Κατά τη διάρκεια των επόμενων αιώνων, οι Άραβες έμποροι, ακαδημαϊκοί και κατακτητές δρομολόγησαν τη διάδοσή του σε ολόκληρη την Ευρώπη (Khute, 2021).

Μια σημαντική εξέλιξη του συγκεκριμένου συστήματος (το οποίο δημιουργήθηκε επίσης αυτόνομα από τους Μάγια) ήταν η έννοια του μηδενός. Στα παλαιότερα συστήματα σημειώσεων θέσης που δεν είχαν την έννοια του μηδενός, στη θέση του χρησιμοποιούνταν ένα κενό διάστημα. Αυτό καθιστούσε δύσκολη τη διαφοροποίηση μεταξύ αριθμών όπως το 63 και το 603 ή το 12 και το 120. Η χρήση της έννοιας του μηδενός διευκολύνει τη διαδικασία καταγραφής αριθμητικών τιμών, ενισχύοντας τη σαφήνεια και την κατανόηση για όλα τα εμπλεκόμενα άτομα (Casio, 2018, 1).

Παρά τις πράγματι υπάρχουσες επαφές μεταξύ των πολιτισμών, τουλάχιστον όσων συνυπήρξαν ή διαδέχθηκαν ο ένας τον άλλο, η ανάπτυξη των αριθμητικών συστημάτων ακολούθησε διακριτές πορείες, συμπεριλαμβανομένων των αιγυπτιακών, βαβυλωνιακών, ινδουιστικών-αραβικών, των Μάγια, των ρωμαϊκών και των σημερινών συστημάτων. Η

προέλευση της αρίθμησης μπορεί να εντοπιστεί στα πρώτα στάδια της μαθηματικής ανάπτυξης, πριν από την καθιέρωση των αριθμητικών συστημάτων αρίθμησης (Zavlatsky 1999q Corgi, 2024).

Κατά συνέπεια, η ιστορία των μαθηματικών και συγκεκριμένα των αριθμών ξεκίνησε με την ανάπτυξη τεχνικών μέτρησης από τους Βαβυλώνιους και τους Αιγύπτιους με απαρχές τον πολιτισμό των Σουμερίων. Περιελάμβανε επίσης την πρώιμη χρήση της αναγνώρισης προτύπων στην καταμέτρηση αριθμών, την εννοιολογική οργάνωση σχημάτων, μεγεθών και αριθμών από τις προϊστορικές κοινωνίες και την παρατήρηση φυσικών φαινομένων και καθολικών συμπεριφορών. (Corgi, 2024)

Η αναγκαιότητα της αρίθμησης προέκυψε λόγω της αναγνώρισης από τους ανθρώπους της ανάγκης διεξαγωγής μετρήσεων σε όρους πολύ μεγαλύτερων ή μικρότερων του ενός ποσοτήτων (Higgins, 2008). Επιπλέον, η απαίτηση των αρχαίων πολιτισμών για βασικές αριθμητικές πράξεις στο παρελθόν οδήγησε στην εμφάνιση εννοιών όπως οι περιττοί και οι ζυγοί αριθμοί, καθώς και διάφορα άλλα συστήματα αριθμών που τελικά εξελίχθηκαν στα συστήματα αρίθμησης που χρησιμοποιούμε σήμερα. Η αναγκαιότητα της αρίθμησης προέκυψε από την απαίτηση να ποσοτικοποιείται η αύξηση των πληθυσμών μέσω της διαδικασίας της γέννησης, προκειμένου να παρακολουθούνται οι ομαδοποιήσεις των ατόμων. Επιπλέον, ο Menninger (2011) υποστηρίζει ότι οι καθημερινές ασχολίες των προϊστορικών ατόμων, όπως η διαχείριση της κτηνοτροφίας και η ανταλλαγή αγαθών, κατέστησαν αναγκαία την ανάπτυξη της αρίθμησης και τον καθορισμό της αξίας.

Εν συνεχεία, η εξέλιξη των αριθμητικών συστημάτων προήλθε από τη λεκτική επικοινωνία μεταξύ των αρχαίων πολιτισμών, ενώ, ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι ότι παρά την έλλειψη οποιασδήποτε επαφής, αριθμητικά συστήματα αναπτύχθηκαν τόσο στην Αμερική πριν την ανακάλυψή της, όσο και στον υπόλοιπο πλανήτη (Corgi, 2024).

Ενδεικτικά, οι Ίνκας χρησιμοποιούσαν εκτενώς άβακες για την τήρηση αρχείων. Οι Ίνκας χρησιμοποίησαν επίσης το κουίπ, ένα εργαλείο που διευκόλυνε την καταγραφή των αντικειμένων που εμπλέκονταν στις καθημερινές τους δραστηριότητες από τον προϊστορικό πληθυσμό. Οι πίνακες μέτρησης κοσμούνταν με τρεις διαφορετικές χρωματικές διαβαθμίσεις και το κουίπ χρησιμοποιήθηκε για γρήγορους μαθηματικούς υπολογισμούς (Zavlatsky, 1999).

Οι Ινδουιστικοί-Αραβικοί αριθμοί αποτελούν το επικρατέστερο σύστημα αριθμητικής αναπαράστασης και μέτρησης, καθώς είναι το ίδιο που χρησιμοποιείται και σήμερα. Οι αριθμοί 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 και 9 εισήχθησαν στην Ινδία από τον Al-Brahmi (Menninger, 2011). Οι αριθμοί του Brahmi υπέστησαν διαδοχικές τροποποιήσεις με την πάροδο του χρόνου.

Τελικά, οι αριθμοί εξελίχθηκαν σταδιακά με την πάροδο του χρόνου και συμπεριέλαβαν τα ψηφία 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 και 9. Η θεωρητική σύλληψη του μηδενός στο δυτικό κόσμο αποδίδεται στην προσωκρατική φιλοσοφία, ενώ ο παλαιότερος τρόπος χρήσης του μηδενός καταγράφεται στην Καμπότζη. Η χρήση των δεκαδικών σημείων προήλθε κατά την εποχή Saka, όταν αναπτύχθηκε ένα σύστημα που είχε τρεις αριθμούς και μια τελεία ανάμεσά τους (Hays and Schmandt-Besserat, 1999). Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι Βαβυλώνιοι εφάρμοσαν το σύστημα θέσης, το οποίο καθιέρωσε τη σημασία της αξίας θέσης στα συστήματα αριθμών. Επιπλέον, οι Βαβυλώνιοι επινόησαν το σύστημα θέσης, το οποίο έθεσε τα θεμέλια για τα συστήματα αριθμητικής βάσης. Στη συνέχεια, οι Ινδοί βελτιστοποίησαν σημαντικά αυτό το σύστημα, οδηγώντας τελικά στην καθιέρωση του σημερινού αριθμητικού συστήματος (Higgins 2008).

Τα αριθμητικά Gupta αποτελούσαν συστατικό στοιχείο του ινδουιστικού-αραβικού αριθμητικού συστήματος, το οποίο τελικά εξελίχθηκε στο ευρέως υιοθετημένο σύγχρονο αριθμητικό σύστημα. Επί του παρόντος, οι ακαδημαϊκοί συνεχίζουν να συζητούν τις

υποθέσεις για τον σχηματισμό και την εξέλιξη των αριθμητικών Gupta (Mukhopadhyay et al., 2024).

Οι Ευρωπαίοι αφομοίωσαν το ινδουιστικό-αραβικό αριθμητικό σύστημα μέσω των εμπορικών συναλλαγών, καθώς οι έμποροι χρησιμοποιούσαν τη Μεσόγειο Θάλασσα για τις εμπορικές συναλλαγές τους (Havil 2014). Ο άβακας, αλλά και η συμβολή των Πυθαγορείων Φιλοσόφων, διαδραμάτισαν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ανάπτυξης των αριθμών στην Ευρώπη. Με την πάροδο του χρόνου, οι Ευρωπαίοι χρησιμοποίησαν το ινδουιστικό-αραβικό σύστημα αριθμών προκειμένου να αναπτύξουν τα δικά τους μαθηματικά συστήματα αριθμών (Ifrah και Bello, 207). Παρ' όλα αυτά, η πλήρης επικύρωση της υιοθέτησης του ινδουιστικού-αραβικού συστήματος από τους Ευρωπαίους δεν είναι απόλυτα καταγεγραμμένη ιστορικά. Οι Ευρωπαίοι πιστεύεται ότι απορρόφησαν το ινδουιστικό-αραβικό σύστημα αριθμών εξαρτώμενοι εκτενώς από αυτό για να αναπτύξουν τα αριθμητικά τους συστήματα (Higgins 2008). Για παράδειγμα, το σύστημα των βάσεων θέσης έχει ευρύ φάσμα εφαρμογών, συμπεριλαμβανομένης της μετατροπής αριθμών σε άλλες βάσεις με χρήση της βάσης 10.

Σε ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο, και σε άλλες συνθήκες, χωρίς επικοινωνία ακόμη με τις άλλες ηπείρους, ο πολιτισμός των Μάγια στο Μεξικό καθιέρωσε συστήματα αρίθμησης και αριθμών μέσω θρησκευτικών πρακτικών. Οι τελετές συνίσταντο σε ημερολογιακούς υπολογισμούς που περιελάμβαναν δύο διαφορετικά συστήματα: ένα για τους ιερείς και ένα άλλο για τον απλό πληθυσμό (Higgins 2008). Για παράδειγμα, ο ημερολογιακός υπολογισμός για τους ιερείς χρησιμοποιούσε μικτά συστήματα βάσης που ενσωμάτωναν πολλαπλάσια αριθμητικά μεγέθη. Τα αριθμητικά συστήματα των Μάγια χρησιμεύουν ως θεμέλιο της μαθηματικής γνώσης. Επιπλέον, το αριθμητικό σύστημα των Μάγια χρησιμοποιούσε τη διάταξη των ψηφίων για τον προσδιορισμό της τιμής θέσης των συνδυασμένων αριθμών (Havil 2004). Οι Μάγια χρησιμοποιούσαν ένα σύστημα αξιών

θέσης για τους αριθμούς, το οποίο αξιοποιούσαν για την εκτέλεση πράξεων πρόσθεσης και πολλαπλασιασμού (Corgi, 2024).

Τα ινδουιστικά-αραβικά και τα αριθμητικά συστήματα των Μάγια επηρέασαν σημαντικά την ανάπτυξη της αριθμητικής, σε αντίθεση με τα αιγυπτιακά/βαβυλωνιακά αριθμητικά συστήματα (Menninger 2011). Ωστόσο, το δυτικό αριθμητικό σύστημα ενσωμάτωσε με επιτυχία τα πλεονεκτικότερα χαρακτηριστικά από τις προγενέστερες ιστορικές φάσεις, για να δημιουργήσει ένα ισχυρό και τυποποιημένο αριθμητικό σύστημα. Για παράδειγμα, το σύστημα, το οποίο χρησιμοποιείται ευρέως σήμερα σε πολλά έθνη, χρησιμοποιεί δεκαδικά σημεία, τιμές θέσης, τιμές βάσης και λατινικούς αριθμούς που κυμαίνονται από το 1 έως το 10 (Ifrah και Bello 2000, 207).

Πέρα από τη μελέτη των απαρχών των αριθμών, ιδιαίτερη σημασία έχει η μελέτη των απαρχών του εμπορίου, η οποία πρόκειται να παρουσιαστεί στο ακόλουθο κεφάλαιο.

2.Οι απαρχές του εμπορίου

Το εμπόριο είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που μπορεί να οδηγήσει τόσο σε θετικά όσο και σε αρνητικά αποτελέσματα για την κοινωνία. Περιλαμβάνει όχι μόνο την εμπορία αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και την ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων και αντιλήψεων για τον τρόπο ζωής. Η αιτία πίσω από την ανακάλυψη της Αμερικής και της Ινδίας, την παγκοσμιοποίηση, τον ευρωπαϊκό ιμπεριαλισμό, τη βιομηχανική επανάσταση, την ανάπτυξη του χρήματος, τις πολιτικές συζητήσεις, τους πολέμους, αλλά και τον τερματισμό τους, μέσω σύναψης ειρήνης, μπορεί να αναζητηθεί στο εμπόριο (Shorpey, 2024).

Το εμπόριο αφενός επηρεάζεται από αυτά τα γεγονότα και αφετέρου τα διαμορφώνει και τα προκαλεί, αποτελώντας συνεπώς έναν σημαντικότατο παράγοντα για την κοινωνική

πρόοδο, εξέλιξη και ευημερία. Το εμπόριο έχει εξελιχθεί πλέον από την αρχαία πρακτική της εμπορίας ζώων στο σύγχρονο φαινόμενο των αγορών μέσω εφαρμογών για κινητά τηλέφωνα. Είναι γεγονός ότι το εμπόριο διαπερνά πολλές πτυχές της κοινωνίας, περιλαμβάνοντας την πολιτική, την οικονομία, την τεχνολογία, τον πολιτισμό, την κοινωνία και το νομικό σύστημα (Balkin, 2010).

Επιπλέον, το εμπόριο μπορεί να αξιολογηθεί σε κάθε συναλλαγή που απαιτεί τη μεταφορά αγαθών μεταξύ τοποθεσιών ή πέρα από διεθνή σύνορα. Ο αντίκτυπος του εμπορίου σε όλες τις χώρες και τις κοινότητες είναι σημαντικός. Διαθέτει τη δυνατότητα να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων ενός έθνους και να ενισχύσει την πολιτική και οικονομική ισχύ των κυβερνήσεων.

Οι άνθρωποι έχουν αναμφίβολα τελειοποιήσει και τροποποιήσει μια τις εμπορικές συναλλαγές τους κατά τη διάρκεια της ιστορίας. Το εμπόριο ξεκίνησε με τη βασική ανταλλαγή προϊόντων ή υπηρεσιών και έχει εξελιχθεί σε περίπλοκες συναλλαγές που περιλαμβάνουν ηλεκτρονικές αγορές και πωλήσεις. Το ηλεκτρονικό εμπόριο προσφέρει πλέον στους καταναλωτές την ευκαιρία να ψωνίζουν κατά την κρίση τους, με ένα τεράστιο φάσμα διαθέσιμων επιλογών.

Ωστόσο, το εμπόριο έχει υποστεί πολυάριθμες μεταμορφώσεις προτού φτάσει στο στάδιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, με τις τοποθεσίες στις οποίες διεξάγονται οι εμπορικές δραστηριότητες τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι έμποροι για την εκτέλεση αυτών των εργασιών να έχουν πλήρως μεταβληθεί.

Αρχικά, το σύστημα ανταλλαγής αντικαταστάθηκε από εναλλακτικές τεχνικές, όπως το εμπόριο ζώων και η ανταλλαγή κοχυλιών. Στη συνέχεια, η εισαγωγή του νομίσματος διευκόλυνε τη δημιουργία αγορών, οι οποίες χρησίμευαν ως κοινόχρηστοι χώροι συγκέντρωσης των κοινωνιών. Μετά την εφεύρεση του χαρτονομίσματος και των

πιστωτικών καρτών, η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου πραγματοποιήθηκε τελικά με την έλευση του Διαδικτύου (Zhaoyang, 2021).

Πριν από την εισαγωγή του νομίσματος, τα άτομα προέβαιναν σε ανταλλαγές, ανταλλάσσοντας τα δικά τους υπάρχοντα με αντικείμενα συγκρίσιμης αξίας που ανήκαν σε άλλους. Ο στόχος ήταν η παροχή αμοιβαίου πλεονεκτήματος και για τα δύο μέρη. Τα αντικείμενα που συνήθως ανταλλάσσονταν περιλάμβαναν ψάρια, γούνες, εργαλεία, όπλα κ.ο.κ.

Ξεκινώντας από τον 7ο- 11ο αιώνας π.Χ., το εμπόριο βοοειδών μπορεί να εννοηθεί ως μια μορφή αμοιβαίας ανταλλαγής, όπου τα βοοειδή χρησιμεύουν ως εμπορεύματα για τις συναλλαγές και στις δύο πλευρές. Τα βοοειδή αναφέρονται σε ένα σύνολο ζώων, όπως οι αγελάδες και τα βουβάλια, τα οποία συνήθως εκτρέφονται με σκοπό την παραγωγή γάλακτος ή κρέατος. Αυτά τα εμπορεύματα ήταν ιδανικά για τον καθορισμό διαφανών τιμών και τη διευκόλυνση του εμπορίου.

Τον 2ο αιώνα π.Χ., αναπτύχθηκε ένα είδος εμπορίου που αφορούσε κοχύλια και πολύτιμα υλικά. Τα κοχύλια καουρί είναι ένας τύπος κοχυλιού που είναι εξαιρετικά δύσκολο να αναπαραχθεί, γεγονός που τα κατέστησε ιδανικά για χρήση ως μορφή νομίσματος κατά την εποχή εκείνη. Κατά τη διάρκεια της εποχής Shang στην Κίνα, τα κοχύλια αυτά χρησιμοποιήθηκαν ως νόμισμα στις εμπορικές συναλλαγές (Zhaoyang, 2021).

Τον 7ο αιώνα π.Χ. εφευρέθηκε το χρήμα με τη μορφή νομισμάτων. Τα αρχικά νομίσματα κατασκευάστηκαν από ήλεκτρο και προέρχονταν από τους Λυδούς (σημερινή Τουρκία) κατά τον 7ο αιώνα π.Χ. Η ανάπτυξή τους έλαβε χώρα σε ένα εξέχον εμπορικό κέντρο και απαιτούσε ένα ξεχωριστό νόμισμα για τη διευκόλυνση των επιχειρηματικών τους συναλλαγών (Shorpey, 2024).

Εν συνεχεία, ο Δρόμος του Μεταξιού, ο οποίος εμφανίστηκε τον 1ο αιώνα π.Χ., ήταν μια σημαντική εμπορική οδός και αποτέλεσε κομβικής σημασίας μέσο για την ενίσχυση του

εμπορίου και του διεθνούς εμπορίου. Ο Δρόμος του Μεταξιού ήταν ένας αρχαίος εμπορικός δρόμος που ξεκινούσε από την Κίνα και επεκτεινόταν στην Ευρώπη μέσω της Ανατολίας και της Μεσογείου. Ο Δρόμος του Μεταξιού λειτούργησε ως δίαυλος όχι μόνο για τους εμπόρους, αλλά και για τους μελετητές, τους στρατούς, τις αντιλήψεις, τις θρησκείες και τους πολιτισμούς, διευκολύνοντας την ανταλλαγή μεταξύ Ανατολής και Δύσης, καθώς και μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Με απλά λόγια, ήταν μια διαηπειρωτική πολιτιστική ανταλλαγή (Peters, 2021).

Εκτός από το μετάξι, ο Δρόμος του Μεταξιού διευκόλυνε τη μεταφορά πορσελάνης, χαρτιού, μπαχαρικών και πολύτιμων λίθων. Εκτός από το ότι χρησίμευσε ως εμπορική οδός που συνέδεε την Ασία με την Ευρώπη, ο Δρόμος του Μεταξιού διατήρησε επίσης τις πολιτιστικές, θρησκευτικές και φυλετικές επιρροές των διαφόρων πολιτισμών που κατοικούσαν στην περιοχή για δύο χιλιετίες, παρέχοντας έναν αξιοσημείωτο πλούτο ιστορικής και πολιτιστικής σημασίας (Peters, 2021).

Περνώντας στη νέα χιλιετία, οι αγορές (fora στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία) είναι πλέον οι φυσικοί ή εικονικοί χώροι όπου άτομα ή οντότητες συναντώνται για να διευκολύνουν τη συναλλαγή αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ αγοραστών και πωλητών. Συνήθως, οι δομές αυτές δημιουργούνται από το κράτος στην καρδιά των αστικών περιοχών. Πρωταρχικός στόχος ήταν η διευκόλυνση των οικονομικών προσπαθειών και η προώθηση της οικονομικής κινητικότητας (Flohr, 2020).

Οι καθημερινές και μόνιμες αγορές επηρεάζονταν από παράγοντες όπως ο πληθυσμός της πόλης, ο πολιτισμός, οι γεωγραφικές συνθήκες και οι ανάγκες. Οι έμποροι, κατά την πρώιμη αυτή περίοδο, ασχολούνταν με την ανταλλαγή τροφίμων, ζώων, γευμάτων και πολλών άλλων αγαθών μέσα σε αυτές τις αγορές, οι οποίες αναφέρονται και ως παζάρια.

Τον 11ο αιώνα εμφανίστηκε και εξελίχθηκε το χαρτονόμισμα. Το χαρτονόμισμα εισήχθη αρχικά γύρω στον 11ο αιώνα στην Κίνα, συγκεκριμένα υπό τη δυναστεία Σονγκ. Η διοίκηση

των Σονγκ επεδίωξε να ασκήσει άμεσο έλεγχο στο νομισματικό σύστημα, πράγμα που πέτυχε με την πρωτοποριακή χρήση αυθεντικού χάρτινου νομίσματος.

Η ανάπτυξη του μεταλλικού νομίσματος έλαβε χώρα πάνω από 18 χιλιετίες πριν από αυτό. Αν και το χάρτινο χρήμα ήταν πιο βολικό στη μεταφορά από τα νομίσματα, εισήγαγε επίσης τα τρωτά σημεία της παραχάραξης και του πληθωρισμού. Ωστόσο, το 1265, το χάρτινο χρήμα υιοθετήθηκε επίσημα ως επίσημο νόμισμα από την κυβέρνηση των Σονγκ. Η έλευση αυτής της καινοτομίας αποδείχθηκε ότι άλλαξε τα δεδομένα για τους εμπόρους, καθώς τους απάλλαξε από το βάρος της μεταφοράς των δυσκίνητων νομισμάτων κατά τη διάρκεια των εμπορικών τους προσπαθειών (Shorney, 2024).

Ο 15ος αιώνας, γνωστός και ως Εποχή των Ανακαλύψεων, αναφέρεται στην περίοδο κατά την οποία οι Ευρωπαίοι άρχισαν να εξερευνούν τον κόσμο δια θαλάσσης, αναζητώντας νέους εμπορικούς δρόμους και κάνοντας σημαντικές ανακαλύψεις, όπως της Αμερικής. Καθώς εξερευνούσαν νέα εδάφη, συνάντησαν επίσης πλούτη και απέκτησαν γνώσεις. Η εξερεύνηση και η χαρτογράφηση άγνωστων προηγουμένως εδαφών και εμπορικών οδών οδήγησε στην επέκταση του παγκόσμιου εμπορίου, με αποτέλεσμα την εκτεταμένη ανταλλαγή φυτών, ζώων, τροφίμων και πληθυσμών ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων των δούλων. Τα κράτη προσπάθησαν να μεγιστοποιήσουν την αξιοποίηση των νεοαποκτηθέντων εδαφών και να επωφεληθούν από τα οφέλη του διεθνούς εμπορίου. Ως εκ τούτου, η αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου οδήγησε στην εφαρμογή της αποικιοκρατίας ως σκόπιμης πολιτικής από ορισμένες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις.

Η Εποχή των Εξερευνήσεων σηματοδότησε την άνοδο του ευρωπαϊκού εμπορίου και της ευρωπαϊκής οικονομίας. Οι εμπορικές δραστηριότητες γνώρισαν σημαντική αύξηση της παγκόσμιας εμβέλειας κατά τη διάρκεια και μετά την περίοδο αυτή. Από το 1821 και έπειτα, στις ανεπτυγμένες κοινωνίες προωθήθηκε η εφαρμογή του συστήματος του κανόνα χρυσού.

Ο κανόνας χρυσού είναι ένα νομισματικό σύστημα στο οποίο το νόμισμα ή το χαρτονόμισμα ενός έθνους συνδέεται άμεσα με την αξία του χρυσού. Οι χώρες που ακολουθούσαν το σύστημα του κανόνα χρυσού καθόριζαν μια προκαθορισμένη αξία για τον χρυσό και πραγματοποιούσαν συναλλαγές αγοράς και πώλησης σε αυτή την καθορισμένη τιμή. Η καθορισμένη τιμή καθόριζε, στην πραγματικότητα, την αξία του νομίσματος. Η Βρετανία έπαψε να χρησιμοποιεί το σύστημα του κανόνα χρυσού το 1931 και οι Ηνωμένες Πολιτείες ακολούθησαν το παράδειγμα το 1933. Το σύστημα αυτό έχει καταστεί παρωχημένο και δεν χρησιμοποιείται πλέον από καμία κυβέρνηση (Στούκας, 2021).

Η δεκαετία του 1950, ήταν εξαιρετικά σημαντική για το εμπόριο, καθώς σηματοδεύτηκε από την εισαγωγή των πιστωτικών καρτών. Οι πιστωτικές κάρτες είναι σήμερα το μέσο με το οποίο μπορεί κανείς να αποκτήσει αγαθά και υπηρεσίες και να αναβάλει την πληρωμή για αργότερα. Η Diners' Club καθιέρωσε την πρώτη πιστωτική κάρτα το 1950. Στη συνέχεια, μετά από 8 χρόνια, η American Express δημιούργησε με επιτυχία την πρώτη πιστωτική της κάρτα, η οποία ήταν ειδικά σχεδιασμένη για ταξίδια και ψυχαγωγία.

Η δεκαετία του 1960 σηματοδότησε την εμφάνιση της ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων. Η ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων (EDI) είναι η συστηματική διαδικασία μεταφοράς δεδομένων μεταξύ υπολογιστών. Διευκολύνει την απεριόριστη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ διαφόρων επιχειρήσεων. Η Ηλεκτρονική Ανταλλαγή Δεδομένων (EDI) μπορεί να θεωρηθεί η θεμελιώδης βάση του ηλεκτρονικού εμπορίου, καθώς διευκόλυνε την ηλεκτρονική μετάδοση δεδομένων για τις επιχειρήσεις ηλεκτρονικού εμπορίου (Laudon & Traver, 2020).

Στη δεκαετία του 2000, σημειώθηκε σημαντική αύξηση της ανάπτυξης του ηλεκτρονικού εμπορίου. Το ηλεκτρονικό εμπόριο, αναφέρεται στη διαδικασία αγοράς και πώλησης αγαθών ή υπηρεσιών με τη χρήση του Διαδικτύου. Η επέκταση του ηλεκτρονικού εμπορίου

ευθυγραμμίζεται με τη διάδοση του Διαδικτύου. Κατά τα πρώτα στάδια του ηλεκτρονικού εμπορίου, οι αγοραστές είχαν πολλές ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια των ηλεκτρονικών αγορών. Το 1994 αναπτύχθηκε ένα πιστοποιητικό κρυπτογράφησης με την ονομασία Secure Socket Layers (SSL) για την ενίσχυση των πρωτοκόλλων ασφαλείας. Η διαδικασία περιελάμβανε την αξιολόγηση της αξιοπιστίας ενός ιστότοπου με την επαλήθευση της παρουσίας ενός επικυρωμένου πιστοποιητικού SSL (Shorpey, 2024).

Η Amazon ιδρύθηκε το 1995 ως πλατφόρμα ηλεκτρονικού εμπορίου που ειδικεύεται στην πώληση βιβλίων. Ήταν ο πρώτος δικτυακός τόπος διαδικτυακού εμπορίου. Στη συνέχεια, το eBay μιμήθηκε το Amazon.com και έγινε η κατεξοχήν πλατφόρμα ηλεκτρονικού εμπορίου της εποχής. Στη συνέχεια, πολλές ακόμη επιχειρήσεις μιμήθηκαν το παράδειγμά τους. Η Amazon εγκαινίασε τη δική της ιστοσελίδα για αγορές μέσω κινητού τηλεφώνου το 2001 και παρουσίασε το Amazon Prime το 2005. Στα τέλη της δεκαετίας του 2000, έγινε πιο εύκολη η δημιουργία ηλεκτρονικών καταστημάτων. Την ίδια περίοδο, εμφανίστηκαν το Shopify και άλλα κορυφαία συστήματα ηλεκτρονικού εμπορίου, απλοποιώντας σημαντικά τη διαδικασία δημιουργίας ενός δικτυακού τόπου ηλεκτρονικού εμπορίου για τους εμπόρους λιανικής πώλησης. Το Shopify ιδρύθηκε το 2006 και από το 2021 έχει επεκτείνει την εμβέλειά του ώστε να περιλαμβάνει περίπου 1.700.000 επιχειρήσεις σε περίπου 175 χώρες. Αυτή η πλατφόρμα παρέχει ολοκληρωμένες υπηρεσίες στους διαδικτυακούς εμπόρους για τις επιχειρήσεις ηλεκτρονικού εμπορίου τους, περιλαμβάνοντας επεξεργασία πληρωμών, στρατηγικές μάρκετινγκ, λύσεις αποστολής και εργαλεία για τη συμμετοχή του πελάτη (Lin, 2022).

Το 2007, οι εφαρμογές για κινητά κέρδισαν δημοτικότητα. Από την αρχική κυκλοφορία του iPhone το 2007, η δημοτικότητα των κινητών εφαρμογών αυξήθηκε σημαντικά. Το 2008, η Apple εγκαινίασε το App Store, μια πλατφόρμα που επιτρέπει στους χρήστες της Apple να αποκτούν και να εγκαθιστούν εφαρμογές για κινητά τηλέφωνα. Η συλλογή

περιελάμβανε αρκετές χιλιάδες εφαρμογές. Μετά την εισαγωγή της Apple, την ίδια χρονιά εισήχθη και η αγορά Android. Το 2011, η χρήση εφαρμογών για κινητά ξεπέρασε τη χρήση κινητών ιστότοπων. Το 2023, οι εφαρμογές για κινητά θα αντιπροσωπεύουν το 70% του συνολικού χρόνου χρήσης ψηφιακών μέσων στις ΗΠΑ. Ο πρωταρχικός παράγοντας για την ευρεία υιοθέτηση των εφαρμογών για κινητά έναντι των κινητών ιστότοπων ήταν ο φιλικός προς το χρήστη χαρακτήρας τους και η ικανότητά τους να παρέχουν ανώτερη διεπαφή και εμπειρία χρήστη. Οι επιχειρήσεις ηλεκτρονικού εμπορίου προσπαθούν επίσης να επωφεληθούν από την επικράτηση της χρήσης εφαρμογών για κινητά, γεγονός που τις ωθεί να μετατρέψουν τα διαδικτυακά τους καταστήματα σε εφαρμογές για κινητά (Shorpey, 2024).

Δίπλα στην ιστορία του εμπορίου, και κατόπιν της παρουσίασης της εξέλιξής του από την αρχαιότητα έως σήμερα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει να μελετηθεί και η ιστορία του παγκόσμιου εμπορίου. Ο τομέας του παγκόσμιου εμπορίου είναι ένας σημαντικός κλάδος που επεκτείνεται συνεχώς. Το διεθνές εμπόριο έχει μακρά ιστορία χιλιάδων ετών, αλλά γνώρισε σημαντική ανάπτυξη κατά τη διάρκεια της σύγχρονης εποχής μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση (American Trading International, 2022).

Παρόμοια με άλλους τομείς, έχουν σημειωθεί σημαντικές μεταμορφώσεις στην εκτέλεση του διεθνούς εμπορίου από τις απαρχές του. Η ιστορία του παγκόσμιου εμπορίου είναι εκτεταμένη και συναρπαστική, συνδεδεμένη με περιόδους ευημερίας και αντιξοότητας.

Ο Δρόμος του Μεταξιού ήταν η αφετηρία του διεθνούς εμπορίου σε όλη την αρχαιότητα. Ο Δρόμος του Μεταξιού χρησίμευσε ως η εναρκτήρια και κύρια εμπορική οδός που συνέδεε τις ανατολικές και τις δυτικές περιοχές. Για περισσότερα από 2.000 χρόνια, αυτή η εμπορική οδός χρησίμευε ως κρίσιμος σύνδεσμος μεταξύ της Ασίας και της Ευρώπης, περνώντας από τη Μέση Ανατολή (American Trading International, 2022).

Το ξεκίνημα του Δρόμου του Μεταξιού έγινε μετά την επέκταση της κυριαρχίας της δυναστείας Χαν (206 π.Χ.-220 μ.Χ.) στην Κεντρική Ασία. Αυτό διευκόλυνε την κινητικότητα των Κινέζων στην κεντρική Ασία και τους επέτρεψε να ιδρύσουν εμπορικές επιχειρήσεις στην περιοχή. Ο Δρόμος του Μεταξιού κέρδισε το όνομά του λόγω του ρόλου του στη διευκόλυνση της μεταφοράς μεταξιού από την Κίνα στη Ρώμη (Hansen, 2012).

Ο μερκαντιλισμός αποτέλεσε μια οικονομική θεωρία που αξιολογούσε την αξία ενός έθνους με βάση τη συσσώρευση αποθεμάτων χρυσού και τη διαφορά μεταξύ των εξαγωγών και των εισαγωγών του. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, αν μια χώρα εξήγαγε περισσότερα εμπορεύματα από όσα εισήγαγε από άλλες χώρες, θα είχε ευνοϊκό ισοζύγιο πληρωμών (BOP) και θα συσσώρευε αποθέματα χρυσού (Heckscher, 2013).

Η έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου σημειώθηκε το 1914 με τη δολοφονία του αρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου στο Σεράγεβο. Ως αποτέλεσμα αυτού του περιστατικού, όλες οι ευρωπαϊκές δυνάμεις προσχώρησαν στον πόλεμο, ευθυγραμμιζόμενες με τη μία ή την άλλη πλευρά. Η Γερμανία συνθηκολόγησε στις 11 Νοεμβρίου 1918, μετά από τέσσερα χρόνια συγκρούσεων. Τα επακόλουθα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου προκάλεσαν εκτεταμένες καταστροφές σε πολλά έθνη και οδήγησαν σε μια σοβαρή οικονομική ύφεση που αναφέρεται ως Μεγάλη Ύφεση, η οποία διατηρήθηκε μέχρι την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το 1939 (American Trading International, 2022).

Η Μεγάλη Ύφεση επακολούθησε μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω διαφόρων παραγόντων, όπως η υπερπαραγωγή, η εντατικοποίηση του εταιρικού ανταγωνισμού, οι υψηλοί φόροι στα εισαγόμενα αγαθά και οι συμπιεσμένες τιμές των εξαγωγών. Αυτοί οι διάφοροι παράγοντες προκάλεσαν μείωση της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες, η οποία με τη σειρά της οδήγησε σε ποσοστά ανεργίας που έφτασαν το 25% σε ορισμένες περιοχές

όπως οι ΗΠΑ και ο Καναδάς. Μετά την ολοκλήρωση της Μεγάλης Ύφεσης, χρειάστηκαν αρκετά χρόνια για να επανέλθουν οι εμπορικές ροές και η οικονομία (Bianchi, 2020).

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, σημειώθηκε αξιοσημείωτη άνοδος του παγκόσμιου εμπορίου και ένας αυξανόμενος αριθμός εθνών που έγιναν μέλη των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία περισσότερων συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, εμφανίστηκαν πολυάριθμες πολυεθνικές εταιρείες (πολυεθνικές), οι οποίες επωφελήθηκαν από τις οικονομίες κλίμακας και τις τεχνικές μαζικής παραγωγής για την αποτελεσματική κατασκευή αντικειμένων με χαμηλό κόστος. Αυτές οι πολυεθνικές εταιρείες άσκησαν σημαντική επιρροή στο παγκόσμιο εμπόριο και απέκτησαν τεράστια επιρροή ως ανεξάρτητες οντότητες.

Η ικανότητά τους να ασκούν επιρροή στις πολιτικές αποφάσεις απορρέει από την ικανότητά τους να ασκούν πιέσεις στις κυβερνήσεις, να εκμεταλλεύονται τον έλεγχο τους στους καταναλωτές μέσω διαφημιστικών εκστρατειών ή να εξαγοράζουν ανταγωνιστές που αποτελούν κίνδυνο για την κυριαρχία τους στην αγορά (American Trading International, 2022).

Τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας σχετικά με τις παγκόσμιες οικονομικές τάσεις δείχνουν επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης σε όλους τους τομείς παγκοσμίως. Η έκθεση προβλέπει συνεχή επιβράδυνση τα επόμενα χρόνια και συνιστά στους επενδυτές να επιδεικνύουν σύνεση κατά τη λήψη επενδυτικών και επιχειρηματικών αποφάσεων. Η επιβράδυνση αποδίδεται σε διάφορους παράγοντες, όπως η κλιμάκωση των επιτοκίων σε ορισμένα έθνη και οι αλλαγές στην εμπορική πολιτική μεταξύ των χωρών. Επιπλέον, υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τον πληθωρισμό λόγω της αύξησης του κόστους

του πετρελαίου και της πτώσης των τιμών των βασικών εμπορευμάτων (American Trading International, 2022).

Ο στασιμοπληθωρισμός, ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζεται τόσο από υψηλή ανεργία όσο και από υψηλό πληθωρισμό, μπορεί να είναι συνέπεια μιας οικονομικής επιβράδυνσης. Αυτό μπορεί ενδεχομένως να επιδεινώσει τις προκλήσεις τόσο για τους καταναλωτές όσο και για τις επιχειρήσεις. Η παγκόσμια οικονομία έχει μετασχηματιστεί από το εμπόριο, οδηγώντας στην ανάδυση μιας νέας διεθνούς πολιτικής οικονομίας και καθιστώντας αναγκαία την επαναξιολόγηση των οικονομικών πολιτικών των χωρών (Πλομακάκη, 2021). Το εμπόριο αναφέρεται στη μεταφορά εμπορευμάτων και υπηρεσιών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Τονώνει τη δημιουργία θέσεων εργασίας, ενισχύει την κερδοφορία και βελτιώνει την ποιότητα ζωής των ατόμων. Σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο όπου η πλειονότητα των εθνών έχει υιοθετήσει πολιτικές ελεύθερου εμπορίου, οι μετασχηματισμοί στην παγκόσμια οικονομία είναι βαθύτατοι (American Trading International, 2022, 110).

Η ανάπτυξη του εμπορίου, οδήγησε σταδιακά στην ανάπτυξη των οικονομικών επιστημών και της λογιστικής.

3. Ανάπτυξη οικονομικών επιστημών και λογιστικής

Οι απαρχές των οικονομικών μπορούν να εντοπιστούν στην Εποχή του Χαλκού (4000-2500 π.Χ.) μέσω γραπτών καταγραφών που βρέθηκαν σε τέσσερις περιοχές: στην περιοχή των Σουμερίων και Βαβυλωνίων (3500-2500 π.Χ.), στον πολιτισμό της κοιλάδας του ποταμού Ινδού (3300-1030 π.Χ.) στο σημερινό Αφγανιστάν, Πακιστάν και Ινδία, στην περιοχή του ποταμού Γιανγκτσέ στην Κίνα και στην κοιλάδα του Νείλου στην Αίγυπτο, ξεκινώντας γύρω στο 3500 π.Χ. Οι πολιτισμοί σε αυτές τις περιοχές επινόησαν συστήματα οικονομικών

σημειώσεων και καταγραφών χρησιμοποιώντας επιγραφές σε πήλινες πινακίδες, πάπυρο και άλλα μέσα για την καταγραφή και τη διαχείριση των γεωργικών προϊόντων, του ζωικού κεφαλαίου και της γης (Beattie, 2024).

Η ανάπτυξη των λογιστικών συστημάτων, η οποία συνέπεσε με την εμφάνιση της γραπτής γλώσσας, ενσωμάτωσε σταδιακά τεχνικές για την παρακολούθηση των μεταβιβάσεων ιδιοκτησίας, την τεκμηρίωση των χρεών και των πληρωμών τόκων, τον υπολογισμό του σύνθετου τόκου και άλλα διαρκή οικονομικά μέσα.

Ξεκινώντας από την τρίτη χιλιετία π.Χ., οι Αιγύπτιοι γραφείς κατέγραφαν σχολαστικά τη διαδικασία συλλογής και αναδιανομής της γης και των πραγμάτων. Οι Σουμέριοι έμποροι επινόησαν τεχνικές για τον υπολογισμό του σύνθετου τόκου. Ο Κώδικας του Χαμουραμί, που γράφτηκε γύρω στο 1810-1750 π.Χ., είναι το παλαιότερο γνωστό κείμενο που συνδυάζει διάφορες οικονομικές ιδέες. Θέτει κανόνες για τις οικονομικές δραστηριότητες και προσφέρει μια ολοκληρωμένη δομή για το εμπόριο, συμπεριλαμβανομένων κατευθυντήριων γραμμών για την ηθική συμπεριφορά των εμπόρων και των εμπόρων.

Αντίστοιχα, ο τομέας των οικονομικών, έχει εξελιχθεί κατά τη διάρκεια δεκαετιών συσσωρευμένης εμπειρίας, περισυλλογής και συζήτησης. Κατά την πρώτη χιλιετία π.Χ., παρατηρήθηκε αύξηση της παραγωγής πιο περίπλοκων γραπτών πραγματειών για την οικονομική θεωρία και εφαρμογή. Στο *Έργα και Ημέραι* του, ο Ησίοδος, ένας Έλληνας φιλόσοφος και ποιητής του 8ου αιώνα π.Χ., παρείχε οδηγίες για την αποτελεσματική διαχείριση μιας γεωργικής εκμετάλλευσης.

Ο Ξενοφών, ένας Αθηναίος στρατιωτικός ηγέτης, φιλόσοφος και ιστορικός, επέκτεινε την έννοια αυτή στο έργο του σχετικά με τα οικονομικά, το οποίο είναι μια πραγματεία που επικεντρώνεται στην αποτελεσματική διαχείριση ενός κτήματος. Ο Αριστοτέλης, στο έργο του *Πολιτικά* γύρω στο 350 π.Χ., επέκτεινε αυτές τις έννοιες και τελικά διαπίστωσε ότι, αν

και η ιδιωτική ιδιοκτησία ήταν επιθυμητή, η επιδίωξη του χρήματος ως αυτοσκοπός θεωρούνταν επαίσχυντη.

Περνώντας σε ένα διαφορετικό πολιτισμικό πλαίσιο, τα κείμενα Guanzi, που γράφτηκαν στην Κίνα περίπου τον τέταρτο αιώνα π.Χ., παρείχαν μια πρώιμη επεξήγηση των αρχών της τιμολόγησης της προσφοράς και της ζήτησης, τονίζοντας τη σημασία της αποτελεσματικής διαχείρισης της προσφοράς χρήματος και της διατήρησης ενός σταθερού νομίσματος. Μια από τις κύριες ανακαλύψεις ήταν η ιδέα ότι το χρήμα, και όχι ο στρατός, καθόριζε τελικά την έκβαση των μαχών (Beattie, 2024).

Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα στη Δυτική Ευρώπη, η οικονομική θεωρία ενσωμάτωνε συχνά ηθικές αρχές, όπως φαίνεται από τα γραπτά του Θωμά Ακινάτη (1225-1274) και άλλων μελετητών.

Λίγοι μόνο συγγραφείς της περιόδου παρείχαν το επίπεδο σχολαστικότητας που παρείχε ο Ibn Khaldun (1332-1406), Τυνησίος ιστορικός και φιλόσοφος. Το έργο του Ibn Khaldun *Al-Muqaddimah* παρέχει μια ολοκληρωμένη ανάλυση διαφόρων οικονομικών θεμάτων, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων που συνδέονται με τα μονοπώλια, των πλεονεκτημάτων του καταμερισμού της εργασίας και του κινήτρου του κέρδους, καθώς και της κυκλικής φύσης των οικονομικών αυτοκρατοριών. Ο Μακιαβέλι και ο Χέγκελ αναγνώρισαν τη σημασία του έργου του, το οποίο προοιωνίζεται τις αντιλήψεις του Άνταμ Σμιθ και των μεταγενέστερων

Ο Άνταμ Σμιθ, θεωρείται ευρέως ως ο πατέρας της σύγχρονης οικονομικής επιστήμης. Αποτέλεσε έναν Σκωτσέζο φιλόσοφο, ο οποίος αναγνωρίζεται ως ο θεμελιωτής της σύγχρονης οικονομικής επιστήμης. Ωστόσο, ο Σμιθ βρήκε έμπνευση σε Γάλλους συγγραφείς που δημοσίευαν γύρω στα μέσα του 18ου αιώνα και οι οποίοι συµμερίζονταν την έντονη αποστροφή του προς τον μερκαντιλισμό (Smith, 2022).

Η αρχική συστηματική εξέταση της οικονομικής λειτουργίας πραγματοποιήθηκε από τους Γάλλους φυσιοκράτες, ιδίως από τους Quesnay και Mirabeau. Ο Σμιθ εξήγαγε πολυάριθμες έννοιες και τις ανέπτυξε σε μια θέση για την ιδανική λειτουργία των οικονομιών, αντιπαραβάλλοντάς τες με την πραγματική τους λειτουργία (Beattie, 2024).

Ο Σμιθ τάχθηκε υπέρ της οικονομίας του laissez-faire, υποστηρίζοντας ότι ο ανταγωνισμός διατηρείται φυσιολογικά και οι κυβερνήσεις θα πρέπει να απέχουν από την παρέμβαση στις εμπορικές υποθέσεις, όπως η εφαρμογή δασμών, φόρων ή άλλων μέτρων, εκτός εάν είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ο ανταγωνισμός της ελεύθερης αγοράς.

Αρκετές σύγχρονες οικονομικές θεωρίες αποτελούν, σε κάποιο βαθμό, απάντηση στη σημαντική συμβολή του Σμιθ στον κλάδο, συμπεριλαμβανομένου του θεμελιώδους έργου του *Ο πλούτος των εθνών* που δημοσιεύθηκε το 1776. Σε αυτή την πραγματεία, ο Σμιθ διασαφήνισε τις πτυχές της καπιταλιστικής παραγωγής, των ελεύθερων αγορών και της αξίας. Ο Σμιθ απέδειξε ότι τα άτομα που επιδιώκουν το προσωπικό τους συμφέρον μπορούν, σαν να κατευθύνονται από μια αόρατη δύναμη, να δημιουργήσουν κοινωνική και οικονομική σταθερότητα και ευημερία για ολόκληρη την κοινωνία (Smith, 2022).

Ωστόσο, ακόμη και οι ένθερμοι υποστηρικτές των πεποιθήσεων του Σμιθ αναγνωρίζουν ότι πολλές πτυχές των θεωριών του ήταν είτε εσφαλμένες είτε δεν άντεξαν στη δοκιμασία του χρόνου. Ο Σμιθ διακρίνει μεταξύ της παραγωγικής εργασίας, η οποία περιλαμβάνει τη δημιουργία αγαθών που μπορούν να αποθηκευτούν, και της μη παραγωγικής εργασίας, η οποία αναφέρεται σε καθήκοντα που εκτελούνται από έναν χαμηλόβαθμο εργάτη, η αξία των οποίων εξαφανίζεται αμέσως μετά την ολοκλήρωσή τους.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι στη σημερινή οικονομία, όπου κυριαρχούν οι υπηρεσίες, η αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών προσθέτει αξία ενισχύοντας τη φήμη ενός εμπορικού σήματος και με διάφορους άλλους τρόπους. Ο ισχυρισμός του ότι η εργασία ίσης ποσότητας

έχει πάντοτε ίση αξία για τον εργαζόμενο αγνοεί την ψυχολογική επιβάρυνση από την εργασία υπό μη φιλικές ή εκμεταλλευτικές συνθήκες.

Επιπλέον, η εργασιακή θεωρία της αξίας του Σμιθ, η οποία υποστηρίζει ότι η αξία ενός εμπορεύματος μπορεί να ποσοτικοποιηθεί από την ποσότητα εργασίας που απαιτείται για την παραγωγή του, έχει σε μεγάλο βαθμό εκπέσει της προτίμησης (Smith, 2022).

Ο Τόμας Μάλθους και ο Καρλ Μαρξ είχαν έντονα αρνητικές αντιδράσεις στο έργο του Σμιθ. Ο Μάλθους ανήκε σε μια ομάδα οικονομικών διανοουμένων στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα, οι οποίοι αντιμετώπιζαν τις δυσκολίες που προέκυπταν από την εμφάνιση του καπιταλισμού μετά τη Γαλλική Επανάσταση και τις αυξανόμενες ανάγκες μιας αυξανόμενης μεσαίας τάξης. Στους συγχρόνους του συγκαταλέγονταν τρεις επιφανείς οικονομικοί διανοούμενοι της εποχής, δηλαδή ο Jean-Baptiste Say, ο David Ricardo και ο John Stuart Mill (Beattie, 2024).

Μάλιστα, ο Μάλθους προέβλεψε ότι ο αυξανόμενος πληθυσμός θα ξεπεράσει τους διαθέσιμους διατροφικούς πόρους. Ωστόσο, αποδείχτηκε λανθασμένος, καθώς δεν πρόβλεψε τις τεχνικές εξελίξεις που επέτρεπαν στην παραγωγή να ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός ταχέως αυξανόμενου πληθυσμού. Ωστόσο, η προσέγγισή του έστρεψε την προσοχή των οικονομικών επιστημών στην περιορισμένη διαθεσιμότητα των προϊόντων και όχι στη ζήτησή τους (Walter, 2021).

Ο Μαρξ υποστήριξε ότι τα μέσα παραγωγής ήταν τα κρίσιμα στοιχεία κάθε οικονομίας λόγω της αυξημένης έμφασης στη σπανιότητα. Ο Μαρξ επέκτεινε τις θεωρίες του και πείστηκε ότι οι εγγενείς αστάθειες που παρατηρούσε στον καπιταλισμό θα οδηγούσαν αναπόφευκτα σε ταξική σύγκρουση (Cicerchia, 2023).

Παρ' όλα αυτά, ο Μαρξ απέτυχε να κατανοήσει πλήρως την προσαρμοστικότητα του καπιταλισμού. Η οικονομία της αγοράς θόλωσε τη διάκριση μεταξύ ιδιοκτητών και εργαζομένων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια υβριδική τάξη όπου τα άτομα κατείχαν

τα συμφέροντα και των δύο πλευρών. Αν και η θεωρία του Μαρξ μπορεί να ήταν υπερβολικά άκαμπτη, προέβλεψε με επιτυχία ένα σημαντικό μοτίβο: καθώς ο καπιταλισμός της ελεύθερης αγοράς ευδοκιμεί, οι εταιρείες επεκτείνονται σε μέγεθος και αποκτούν μεγαλύτερη επιρροή (Cicerchia, 2023).

Με την πρόοδο των εννοιών του πλούτου και της σπανιότητας στην οικονομική επιστήμη, οι οικονομολόγοι έστρεψαν την προσοχή τους σε πιο ακριβείς έρευνες σχετικά με τις λειτουργίες της αγοράς και τον καθορισμό των τιμών. Ο William Stanley Jevons (1835-1882), ο Carl Menger (1840-1921) και ο Léon Walras (1834-1910), όλοι οικονομολόγοι από την Αγγλία, την Αυστρία και τη Γαλλία αντίστοιχα, συνέβαλαν ο καθένας ξεχωριστά στην ανάπτυξη μιας νέας οικονομικής άποψης που ονομάστηκε οριακότητα (Beattie, 2024).

Η κρίσιμη διαπίστωσή τους ήταν ότι, στην πραγματικότητα, τα άτομα δεν αντιμετωπίζουν συνολικές επιλογές για ολόκληρες κατηγορίες οικονομικών αγαθών. Αντίθετα, τα άτομα λαμβάνουν αποφάσεις με βάση συγκεκριμένες μονάδες ενός οικονομικού αγαθού, όταν αποφασίζουν να αγοράσουν, να πουλήσουν ή να κατασκευάσουν κάθε επιπλέον (ή οριακή) μονάδα. Με τον τρόπο αυτό, τα άτομα αξιολογούν την περιορισμένη διαθεσιμότητα κάθε πόρου σε σχέση με το όφελος που προκύπτει από τη σταδιακή χρήση του εν λόγω πόρου.

Αυτές οι κρίσεις διευκρινίζουν γιατί το κόστος ενός μεμονωμένου διαμαντιού είναι συγκριτικά μεγαλύτερο από το κόστος μιας μονάδας νερού. Ενώ το νερό είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση, συνήθως υπάρχει σε αφθονία. Αντίθετα, τα διαμάντια, παρά το γεγονός ότι χρησιμοποιούνται κυρίως για διακοσμητικούς σκοπούς, είναι σπάνια. Η οριακότητα έχει αναδειχθεί σε έναν κομβικό και διαρκή όρο στον τομέα των οικονομικών.

Ο Walras προχώρησε στην τυποποίηση της ιδέας του για την οριακή ανάλυση χρησιμοποιώντας μαθηματικές τεχνικές, και ανέπτυξε μοντέλα και θεωρίες που αντιπροσώπευαν με ακρίβεια τα ευρήματά του. Η ανάπτυξη της θεωρίας της γενικής ισορροπίας και η υιοθέτηση στατιστικών και μαθηματικών εκφράσεων για τη μετάδοση

οικονομικών εννοιών προήλθαν από το έργο του. Ο Alfred Marshall προώθησε σημαντικά τη μαθηματική μοντελοποίηση των οικονομιών εισάγοντας διάφορες έννοιες που παραμένουν σχετικά άγνωστες, όπως οι οικονομίες κλίμακας, η οριακή χρησιμότητα και το παράδειγμα του πραγματικού κόστους (Beattie, 2024).

Η έκθεση μιας οικονομίας σε πειραματική αυστηρότητα είναι εξαιρετικά δύσκολη, καθιστώντας τα οικονομικά ένα πεδίο που βρίσκεται στο περιθώριο της επιστήμης. Με τη χρήση μαθηματικών μοντέλων, ορισμένες οικονομικές υποθέσεις έχουν καταστεί ικανές να δοκιμαστούν.

Οι θεωρίες που διατύπωσαν οι Walras, Marshall και άλλοι οικονομολόγοι εξελίχθηκαν στη νεοκλασική σχολή των οικονομικών κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Η σχολή αυτή χαρακτηρίζεται από τη χρήση μαθηματικών υποδειγμάτων και την υπόθεση ότι οι φορείς είναι ορθολογικοί και οι αγορές είναι αποτελεσματικές. Στη συνέχεια, οι οικονομολόγοι χρησιμοποίησαν στατιστικές τεχνικές γνωστές ως οικονομετρία για την ανάλυση των οικονομικών δεδομένων. Αυτό τους επέτρεψε να προτείνουν εμπειρικά και να αξιολογούν αυστηρά υποθέσεις χρησιμοποιώντας μια σαφώς καθορισμένη μεθοδολογία (Glasner, 2023).

Ακόμη, ο John Maynard Keynes υπήρξε πρωτοπόρος στον τομέα της οικονομικής επιστήμης που είναι γνωστός ως κεϋνσιανή οικονομική επιστήμη, η οποία αναφέρεται επίσης ως μακροοικονομική. Ο Keynes κατηγοριοποίησε τους οικονομολόγους που είχαν προηγηθεί ως "κλασικούς" οικονομολόγους. Είχε την πεποίθηση ότι, μολονότι οι ιδέες τους μπορεί να είναι εφαρμόσιμες σε ατομικές αποφάσεις και αγορές αγαθών, απέτυχαν να απεικονίσουν με ακρίβεια τη λειτουργία ολόκληρης της οικονομίας (Beattie, 2024).

Η κεϋνσιανή μακροοικονομική απεικονίζει την οικονομία με βάση ευρείες μετρήσεις, όπως το ποσοστό ανεργίας, η συνολική ζήτηση και ο μέσος πληθωρισμός του επιπέδου τιμών για όλα τα αγαθά, αντί να εστιάζει σε μεμονωμένες αγορές ή τιμές. Επιπλέον, σύμφωνα με τη

θεωρία του Keynes, οι κυβερνήσεις έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν σημαντικά την οικονομία ακολουθώντας επεκτατικές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές για την ενίσχυση της οικονομικής παραγωγής και της σταθερότητας, αποτρέποντας έτσι την ύφεση (Mattick, 2020).

Στα μέσα του 20ού αιώνα, η μαθηματική, περιθωριακή μικροοικονομική και η κεϋνσιανή μακροοικονομική άσκησαν συντριπτική επιρροή στον κλάδο των οικονομικών στον δυτικό κόσμο. Η νεοκλασική προσέγγιση, η οποία στη συνέχεια έγινε η κυρίαρχη σχολή οικονομικής θεωρίας, απέκτησε ευρεία αναγνώριση. Τα ετερόδοξα οικονομικά αναφέρονται σε ιδέες που αποκλίνουν από την κυρίαρχη προσέγγιση, η οποία διδάσκεται στα πανεπιστήμια και ακολουθείται από ερευνητές και φορείς χάραξης πολιτικής.

Στο πλαίσιο της νεοκλασικής σύνθεσης έχουν αναδυθεί και άλλες σχολές οικονομικής σκέψης, οι οποίες συχνά συγκρούονται μεταξύ τους. Η εγγενής σύγκρουση μεταξύ της νεοκλασικής μικροοικονομικής, η οποία παρουσιάζει τις ελεύθερες αγορές ως αποτελεσματικές και επωφελείς, και της κεϋνσιανής μακροοικονομικής, η οποία θεωρεί τις αγορές ως εκ φύσεως επιρρεπείς σε καταστροφικές αποτυχίες, έχει οδηγήσει σε συνεχείς διαφωνίες στον ακαδημαϊκό χώρο και στη δημόσια πολιτική. Διαφορετικές θεωρίες έχουν κερδίσει την προβολή σε διαφορετικές περιόδους.

Αρκετοί οικονομολόγοι και σχολές σκέψης έχουν προσπαθήσει να βελτιώσουν, να επανερμηνεύσουν, να επεξεργαστούν και να επαναπροσδιορίσουν τη νεοκλασική και την κεϋνσιανή μακροοικονομική.

Επιπροσθέτως, μια σημαντική οικονομική θεωρία είναι ο μονεταρισμός, που καθιερώθηκε από τον Μίλτον Φρίντμαν, ο οποίος συνδυάζει τη νεοκλασική μικροοικονομική με το κεϋνσιανό μακροοικονομικό πλαίσιο. Ωστόσο, δίνει μεγαλύτερη σημασία στη νομισματική πολιτική παρά στη δημοσιονομική πολιτική, την οποία προτιμούσε ο Κέυνς. Ο

μονεταρισμός υποστηρίχθηκε συχνά κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980, 1990 και 2000 (Beattie, 2024).

Διάφορες οικονομικές θεωρίες και ερευνητικές κατευθύνσεις έχουν προταθεί για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης μεταξύ μικρο- και μακρο-οικονομολόγων. Η προσπάθεια αυτή ενσωματώνει στοιχεία ή υποθέσεις από τη μικροοικονομική, όπως οι ορθολογικές προσδοκίες, στη μακροοικονομική. Επεκτείνει επίσης τη μικροοικονομική για να δημιουργήσει μικρο-βάσεις, όπως η προσκόλληση των τιμών ή οι ψυχολογικές μεταβλητές, για την κεϋνσιανή μακροοικονομική.

Τις τελευταίες δεκαετίες, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων θεωριών, όπως η συμπεριφορική οικονομική, και η ανανέωση της εστίασης σε εναλλακτικές ιδέες, όπως η οικονομική της αυστριακής σχολής, οι οποίες προηγουμένως θεωρούνταν λιγότερο σημαντικές.

Τα θεμέλια της κλασικής οικονομικής θεωρίας και της θεωρίας της αγοράς, που εκτείνονται από τον Σμιθ έως τον Φρίντμαν, βασίζονται κυρίως στην παραδοχή ότι οι πελάτες είναι ορθολογικοί παράγοντες που ενεργούν με γνώμονα το προσωπικό τους συμφέρον. Παρ' όλα αυτά, σύγχρονοι οικονομολόγοι όπως ο Richard Thaler, ο Daniel Kahneman, ο αείμνηστος Gary Becker και ο Amos Tversky έχουν αποδείξει ότι τα άτομα συχνά αποκλίνουν από την επιδίωξη των δικών τους βέλτιστων οικονομικών συμφερόντων, υποκύπτοντας αντίθετα σε μη υλικές ψυχολογικές επιρροές και προκαταλήψεις.

Ο τομέας των συμπεριφορικών οικονομικών συνέβαλε στην αύξηση της πολυπλοκότητας της οικονομικής μοντελοποίησης και πρόβλεψης εισάγοντας διάφορες νέες έννοιες. Οι έννοιες που περιλαμβάνει είναι οι εξής (Beattie, 2024):

- Η πλάνη του βυθισμένου κόστους αναφέρεται στην τάση επιμονής στην κατανομή πόρων σε μια ανεπιτυχή προσπάθεια λόγω του ποσού των πόρων που έχουν ήδη επενδυθεί.

- Η ευρετική της διαθεσιμότητας αναφέρεται στην τάση να πιστεύει κανείς ότι ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα μιας δραστηριότητας είναι πιο πιθανό απλώς και μόνο επειδή είναι ευκολότερο να το ανακαλέσει ή να το φανταστεί σε σύγκριση με άλλα πιθανά αποτελέσματα.
- Ο περιορισμένος ορθολογισμός αναφέρεται στην τάση των ατόμων να λαμβάνουν αποφάσεις ή να αναλαμβάνουν δράσεις με βάση περιορισμένες πληροφορίες, ακόμη και όταν γνωρίζουν ότι είναι προσβάσιμες περαιτέρω πληροφορίες.

Μια αυξανόμενη ομάδα οικονομολόγων έχει επισημάνει τη σημασία της συνεκτίμησης των ανισοτήτων στην κατανομή του εισοδήματος και της κοινωνικής ευημερίας κατά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας μιας συγκεκριμένης οικονομικής στρατηγικής. Ο Anthony Atkinson (1944-2017) ήταν η πιο εξέχουσα φυσιογνωμία ανάμεσά τους και ο κύριος τομέας της έρευνάς του ήταν η αναδιανομή του εισοδήματος στο εσωτερικό μιας συγκεκριμένης χώρας.

Ο Amartya Sen, διακεκριμένος καθηγητής οικονομικών και φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, είναι ευρέως αναγνωρισμένος και εκτιμημένος. Του απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ Οικονομικών το 1998 για τη σημαντική συμβολή του στη μελέτη της παγκόσμιας ανισότητας (Sen, 2020).

Το έργο του Sen είναι αξιοσημείωτο για την επανεισαγωγή της ηθικής συμπεριφοράς στην ανάλυσή του. Αυτή η ανησυχία συνδέει τις ιδέες του Sen με τα γραπτά των πρώτων οικονομικών φιλοσόφων, οι οποίοι θεωρούσαν την υπερβολική συσσώρευση πλούτου από άτομα ή ομάδες ως τελικά επιζήμια για την κοινωνία (Sen, 2020).

Τα οικονομικά είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι κοινωνίες κατανέμουν τους σπάνιους πόρους για την ικανοποίηση απεριόριστων επιθυμιών και αναγκών. Η ιστορία της ανάγεται στους αρχαίους πολιτισμούς, όπου τα πρώτα οικονομικά συστήματα

εμφανίστηκαν για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της παραγωγής, της διανομής και της κατανάλωσης. Πρόκειται για τον κλάδο που εξετάζει την ικανότητα μιας κοινωνίας να παράγει και να παρέχει αγαθά και υπηρεσίες, να συμμετέχει στο εμπόριο και να καταναλώνει. Τεκμηρίωση, θεωρίες και επιχειρήματα γύρω από το συγκεκριμένο τομέα αναπτύσσεται εδώ και χιλιετίες (Beattie, 2024).

Στον Άνταμ Σμιθ αποδίδεται η ανάπτυξη της σύγχρονης οικονομικής επιστήμης μέσω της δημοσίευσης του βιβλίου *Ο πλούτος των εθνών* το 1776. Παρ' όλα αυτά, οι έννοιες και οι μεθοδολογίες που οδήγησαν στο άρθρο του Σμιθ διαμορφώθηκαν μέσα από εκτεταμένες διαβουλεύσεις και πνευματικές ανταλλαγές που διήρκεσαν αρκετούς αιώνες και περιελάμβαναν διάφορες περιοχές του κόσμου (Smith, 2020).

Η οικονομική θεωρία προέκυψε ως απάντηση στις απαιτήσεις της κοινωνίας για την ποσοτικοποίηση των πόρων, τη χάραξη στρατηγικής για το μέλλον και τη διευκόλυνση της ανταλλαγής και της διανομής των αγαθών. Με την πάροδο του χρόνου, αυτά τα θεμελιώδη λογιστικά εργαλεία εξελίχθηκαν σε πιο περίπλοκα οικονομικά μοντέλα, συνδυάζοντας τους μαθηματικούς υπολογισμούς που απαιτούνται για τον ανατοκισμό με εκτιμήσεις ηθικής και ηθικής φιλοσοφίας.

Ο τομέας των οικονομικών, ο οποίος αποσκοπεί στην κατανόηση και τη διαχείριση του υλικού κόσμου και στη μείωση της αβεβαιότητας, αναπτύχθηκε και προόδευσε σε διαφορετικούς χρόνους και σε πολλές περιοχές παγκοσμίως η Αίγυπτος, η Κίνα και η Ινδία, η αρχαία Ελλάδα και ο αραβικός κόσμος (Beattie, 2024).

Με την αυξανόμενη ευημερία των κοινωνιών και την αυξανόμενη πολυπλοκότητα του εμπορίου, η οικονομική θεωρία μετατοπίστηκε προς τη χρήση των μαθηματικών, της στατιστικής και της υπολογιστικής μοντελοποίησης ως εργαλείων για την υποβοήθηση των φορέων χάραξης πολιτικής. Η οικονομική επιστήμη περιλαμβάνει τον επιχειρηματικό κύκλο, ο οποίος περιλαμβάνει περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και ύφεσης, καθώς και τις

ενέργειες που λαμβάνονται για την καταπολέμηση του πληθωρισμού και τις διακυμάνσεις των επιτοκίων των ενυπόθηκων δανείων.

Η απόκτηση κατανόησης αυτών των στοιχείων επιτρέπει στην αγορά και την κυβέρνηση να κάνουν τις απαραίτητες προσαρμογές. Αντιστάθμισμα στη μαθηματική προσέγγιση της μοντελοποίησης είναι η εξέταση των πτυχών που είναι πιο δύσκολο να μετρηθούν, αλλά είναι απαραίτητο να κατανοηθούν -ιδιαίτερα, οι ιδιαιτερότητες και το απρόβλεπτο της ανθρώπινης ψυχολογίας (Beattie, 2024).

Στο ακόλουθο κεφάλαιο, πρόκειται να παρουσιαστεί και να αναλυθεί λεπτομερώς η εξέλιξη του εμπορίου, της οικονομίας και της λογιστικής, σε σχέση με τον Χριστιανισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ, ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ

1. Μεταβολές πριν και μετά την έλευση του Χριστού

Για τη διαπίστωση των μεταβολών που σχετίζονται με την εξέλιξη του εμπορίου, της οικονομίας και της λογιστικής σε σχέση με το Χριστιανισμό πριν και μετά την έλευση του Χριστού, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να συγκριθούν σημαντικά χωρία της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης.

Δύο σημαντικές μεταβολές οι οποίες έλαβαν χώρα με την έλευση του χριστιανισμού, σχετίζονται με την έννοια του οίκου και της οικονομίας. Δεν είναι άλλωστε τυχαία η σύνδεση του όρου οίκος με την έννοια της οικονομίας καθώς και της οικογένειας. Ο Χριστιανισμός προτείνοντας ένα μοντέλο που βασίζεται στη δικαιοσύνη αλλά και την ισότητα όσον αφορά τόσο τις οικογενειακές, όσο και τις εργασιακές σχέσεις, προτείνει ένα μοντέλο οικονομίας που δε βασίζεται στην επιβολή και την αδικία, αλλά την ισότητα, η οποία με την πάροδο του χρόνου θα επιφέρει καρπούς.

Σύμφωνα με τη Βίβλο, Θεός, ως Δημιουργός, κατέχει τον πλήρη και απεριόριστο έλεγχο των πάντων. Η βιβλική έννοια της οικονομίας περιγράφει τη σχέση του πιστού με τον Θεό, παρουσιάζοντας τον Θεό ως τον απόλυτο δημιουργό και τον άνθρωπο ως τον επιστάτη. Ο Θεός ορίζει τον άνθρωπο ως συνεργάτη Του στη διαχείριση κάθε πτυχής του βίου. Στην Α΄ Κορ 3:9⁸, ο απόστολος Παύλος παρουσιάζει εύγλωττα τη συνεργασία αυτή μεταξύ

⁸ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

ανθρώπου και Θεού, με τον άνθρωπο να παρομοιάζεται με το χωράφι και το οικοδόμημα του Θεού:

Τίς οὖν ἐστὶ Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλῶς ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἐκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν; ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἠῤῥξανε· ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστὶ τι οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός. ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἓν εἰσιν· ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. Θεοῦ γὰρ ἐσμεν συνεργοί· Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομὴ ἐστε. Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ· ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ· θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. εἰ δὲ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἐκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴ τις τὸ ἔργον μενεῖ ὁ ἐπικοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

Επιτέλους, ποιος είναι ο Παύλος; Και ποιος είναι ο Απολλῶς; Είναι απλῶς υπηρέτες του Θεού που σας οδήγησαν στην πίστη. Καθένας από μας κάνει το ἔργο που του ανέθεσε ο Κύριος. Εγὼ φύτεψα, ο Απολλῶς πότισε, αὐτὸς ὁμως που φέρνει την αὐξηση είναι ο Θεός. 7Ωστε οὔτε αὐτὸς που φυτεύει είναι κάτι, οὔτε αὐτὸς που ποτίζει, ἀλλὰ ἐκεῖνος που φέρνει την αὐξηση, ο Θεός. 8Στο ἴδιο επίπεδο είναι και αὐτὸς που φυτεύει και αὐτὸς που ποτίζει· ἀλλὰ ο

καθένας θα πάρει το δικό του μισθό, ανάλογα με τον κόπο του. Γιατί εμείς είμαστε συνεργάτες στην υπηρεσία του Θεού κι εσείς το χωράφι του Θεού, το οικοδόμημα του Θεού.

Σύμφωνα με το ειδικό χάρισμα που μου έδωσε ο Θεός, ως έμπειρος αρχιμάστορας, έβαλα εγώ το θεμέλιο. Άλλος τώρα χτίζει πάνω σ' αυτό. Ο καθένας όμως ας προσέχει πώς χτίζει. Γιατί κανένας δεν μπορεί να βάλει άλλο θεμέλιο εκτός από αυτό που υπάρχει και που είναι ο Ιησούς Χριστός. Τώρα, αν κάποιος χτίζει πάνω σ' αυτό το θεμέλιο με χρυσάφι ή ασήμι ή πολύτιμα πετράδια, με ξυλεία, χορτάρι ή άχυρο, η δουλειά του καθενός θα φανεί· θα τη φέρει στο φως η ημέρα της κρίσεως. Γιατί η ημέρα αυτή θα φανερωθεί με τρόπο πύρινο, και η ποιότητα του έργου καθενός θα δοκιμαστεί από τη φωτιά. Αν το έργο που έχτισε κάποιος αντέξει, αυτός θα λάβει μισθό· αν όμως το έργο του καταστραφεί από τη φωτιά, αυτός θα χάσει την αμοιβή του· ο ίδιος όμως θα σωθεί, όπως ένας που περνάει μέσα από τις φλόγες. Δεν ξέρετε πως είστε ναός του Θεού κι ότι το Πνεύμα του κατοικεί ανάμεσά σας; Αν κάποιος, λοιπόν, με τις διαιρέσεις καταστρέφει το ναό του Θεού, αυτόν θα τον αφανίσει ο Θεός. Γιατί ο ναός του Θεού είναι άγιος, κι ο ναός αυτός είστε εσείς.

Η συμμετοχή στην παγκόσμια και αιώνια λυτρωτική αποστολή του Θεού (Κατά Ματθαίον, 28:19-20) είναι μια θεϊκή ευκαιρία που χαρίζεται στους πιστούς, οι οποίοι καλούνται να λάβουν μέρος στο έργο της θείας οικονομίας.

Στην Καινή Διαθήκη χρησιμοποιούνται δύο όροι. Ο πρώτος όρος είναι επίτροπος, ο οποίος σημαίνει «άτομο στο οποίο έχει ανατεθεί μια ευθύνη, κηδεμόνας, διαχειριστής, διαχειριστής, λειτουργός». Από την πλευρά της κυβέρνησης, αναφέρεται σε κάποιον που

κατέχει τη θέση του «διοικητή, διευθυντή, αντιβασιλέα». Σε ορισμένες περιπτώσεις στην Καινή Διαθήκη, ο όρος «κηδεμόνας» χρησιμοποιείται για να αναφερθεί σε κάποιον που προστατεύει και επιβλέπει. Η δεύτερη λέξη η οποία χρησιμοποιείται είναι οικονόμος (Got Questions Ministries, 2024). Ο όρος δηλώνει ένα πρόσωπο που επιβλέπει τα οικιακά ζητήματα, συνήθως έναν ηγέτη, κυβερνήτη ή διαχειριστή. Στο πλαίσιο της Καινής Διαθήκης, συνδέεται συνήθως με μια γυναίκα διαχειριστή ή οικονόμο, που διαχειρίζεται τα οικονομικά του οίκου.

Στα κείμενα του Παύλου, ο όρος οικονόμος φέρει την πλήρη σημασία του, καθώς ο Παύλος θεωρεί καθήκον του να κηρύξει το ευαγγέλιο ως θεία πίστωση οικονομίας (Α΄ Κορινθίους 9:17). Ο Παύλος περιγράφει την κλήση του από τον Θεό ως εκδήλωση της χάρις του Θεού με σκοπό τη διακονία του αποκαλυφθέντος θεϊκού μυστηρίου εν Χριστώ (Προς Εφεσίους 3:2). Ο Παύλος παρουσιάζει τον Θεό σε αυτό το πλαίσιο ως τον άρχοντα μιας «περιουσίας», την οποία διαχειρίζεται επιδέξια ο ίδιος ο Παύλος, ο οποίος υπηρετεί ευλαβικά τον Κύριο Ιησού Χριστό.

Ο Παύλος τονίζει την ανάγκη να αναγνωρίσουμε ότι, αφού κληθούμε και ενωθούμε με το σώμα του Ιησού Χριστού, η αναμενόμενη συμπεριφορά δεν εξαρτάται από την προσωπική μας δύναμη και τις ικανότητές μας. Η πηγή της δύναμης, των κινήτρων και της προσωπικής ανάπτυξης στη διαχείριση της ζωής θα πρέπει να προέρχεται από τον Θεό μέσω του Αγίου Πνεύματος που κατοικεί μέσα στον άνθρωπο (Got Questions Ministries, 2024). Διαφορετικά, οι προσπάθειές θα είναι μάταιες και οι όποιες εξελίξεις στη διαχείριση του βίου θα είναι απλώς ένα μέσο για να προωθηθούν αποκλειστικά τα ανθρώπινα επιτεύγματα. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο ο άνθρωπος να έχει διαρκώς κατά νου ότι η μόνη πηγή δύναμης και εύνοιας από τον Θεό βρίσκεται στη διαβεβαίωση ότι ο άνθρωπος μπορεί να καταφέρει και να διαχειριστεί τα πάντα, αλλά μόνο μέσα από την καθοδήγηση του θεού. Ο

Παύλος εξέφρασε ότι η ταυτότητα και τα επιτεύγματά του ήταν αποτέλεσμα της χάρης του Θεού. Αναγνώρισε ότι η σκληρή δουλειά του δεν ήταν μάταιη, αλλά απέδωσε την επιτυχία του στη χάρη του Θεού που ήταν παρούσα μέσα του (Α΄ Προς Κορινθίους 15:10)⁹:

ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ· χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι ὃ εἰμι· καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ εἶτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.

Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται·

Γιατί ἐγὼ πραγματικά εἶμαι ὁ τελευταῖος ἀνάμεσα σε ὅλους τοὺς ἀποστόλους· ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος οὔτε να ὀνομάζομαι ἀπόστολος, γιατί καταδίωξα τὴν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Με τὴ χάρη ὅμως τοῦ Θεοῦ ἐγίνα αὐτό που ἐγίνα· κι αὐτὴ ἡ χάρη πρὸς ἐμένα δὲν υπήρξε ἀκαρπῆ: ἐργάστηκα περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ὄχι βέβαια ἐγὼ, ἀλλὰ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ που με συνοδεύει. Εἴτε ἐγὼ, λοιπόν, εἴτε ἐκεῖνοι, αὐτὰ κηρύττουμε καὶ αὐτὰ πιστεύσατε.

Ἀν ὅμως κηρύττουμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἐχει ἀναστηθεῖ, πῶς μερικοὶ ἀνάμεσά σας ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν υπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν; Ἀν δὲν υπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν, τότε οὔτε ὁ Χριστὸς ἐχει ἀναστηθεῖ. Κι αν ὁ Χριστὸς δὲν ἐχει

⁹ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

αναστηθεί, τότε το κήρυγμά μας είναι χωρίς νόημα, το ίδιο και η πίστη σας. Επιπλέον παρουσιάζομαστε και ψευδομάρτυρες απέναντι στο Θεό, αφού είπαμε γι' αυτόν ότι ανέστησε το Χριστό ενώ δεν τον ανέστησε, αν βέβαια δεχτεί κανείς πως οι νεκροί δεν ανασταίνονται. Γιατί αν οι νεκροί δεν ανασταίνονται, τότε ούτε ο Χριστός έχει αναστηθεί.

Όταν πολλοί μελετητές εξετάζουν την έννοια της καλής διαχείρισης και της οικονομίας συχνά εστιάζουν στο πώς οι άνθρωποι χειρίζονται τα οικονομικά τους και αν είναι επιμελείς στη δεκάτη και τις δωρεές. Ωστόσο, κατανοώντας βαθύτερα την έννοια, περιλαμβάνει πολύ περισσότερα. Η οικονομία είναι η ευσυνείδητη επίδειξη της αναγνώρισης της ιδιοκτησίας του Θεού. Το κίνητρο για τους πιστούς είναι να συμμετέχουν σε πράξεις που αποδεικνύουν την πίστη τους στον Ιησού. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της οικονομίας στο έργο του Παύλου περιελάμβανε τη διάδοση της αλήθειας του Ευαγγελίου.

Η οικονομία περιλαμβάνει την υπεύθυνη διαχείριση όλων των πόρων και των περιουσιακών στοιχείων που έχουν ανατεθεί στη φροντίδα και την ιδιοκτησία μας. Η έννοια περιστρέφεται γύρω από τη διαδικασία της αφιέρωσης του εαυτού μας και των αγαθών μας για χάρη της υπηρεσίας του Θεού. Στην καθημερινή ζωή, αναγνωρίζουμε ότι δεν διαθέτουμε εμείς την εξουσία να διοικούμε τον εαυτό μας ή τα υπάρχοντά μας, αλλά ότι ο Θεός είναι αυτός που κατέχει την απόλυτη δύναμη και τον έλεγχο (Got Questions Ministries, 2024). Αυτό συνεπάγεται ότι ως θεματοφύλακες του Θεού, επιβλέπουμε τα υπάρχοντα που Του ανήκουν και υποτασσόμαστε συνεχώς στην εξουσία Του, ενώ χειριζόμαστε τα θέματά Του. Η πιστή κηδεμονία συνεπάγεται την αναγνώριση ότι ανήκουμε στον Χριστό, τον Κύριο, ο οποίος θυσιάστηκε ανιδιοτελώς για εμάς.

Ξεκινώντας από το Δευτερονόμιο, η έννοια της δεκάτης, είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάδειξη της σχέσης μεταξύ Χριστιανισμού, λογιστικής και εμπορίου. Οι αρχαίοι Ισραηλίτες είχαν την εντολή να δίνουν τη δεκάτη, η οποία αντιστοιχούσε στο 10 τοις εκατό των ετήσιων αποδοχών τους, ως μέσο για την οικονομική υποστήριξη των θρησκευτικών πρακτικών. Η Παλαιά Διαθήκη μάλιστα ορίζει ότι οι πιστοί πρέπει να δίνουν το ένα δέκατο της ετήσιας γεωργικής τους παραγωγής ετησίως (Δευτερονόμιο 14:22-29):

«Κάθε χρόνο θα ξεχωρίζετε το ένα δέκατο από τα σπαρτά σας, απ' όλη τη σοδειά που θα σας δίνουν τα χωράφια σας. Θα πηγαίνετε στον τόπο που θα 'χει διαλέξει ο Κύριος, ο Θεός σας, για να λατρεύεται το όνομά του, και θα τρώτε εκεί ενώπιόν του το δέκατο από το στάρι σας, από το κρασί σας κι από το λάδι σας, κι επίσης τα πρωτογέννητα των βοδιών σας και των προβάτων σας. Έτσι θα μάθετε να σέβεστε πάντοτε τον Κύριο, το Θεό σας. Ίσως όμως ο Κύριος σας ευλογήσει και η σοδειά σας να είναι τόσο μεγάλη, που να μην μπορείτε να μεταφέρετε το δέκατο· πιθανόν κι ο τόπος που θα έχει διαλέξει ο Κύριος, ο Θεός σας, για να λατρεύεται εκεί το όνομά του, να είναι μακριά από σας. Τότε θα πουλήσετε το δέκατο, θα φυλάξετε τα χρήματα και θα τα φέρετε στον τόπο που θα 'χει διαλέξει ο Κύριος, ο Θεός σας. Εκεί μ' αυτά τα χρήματα μπορείτε ν' αγοράσετε ό,τι θέλετε: βόδια, πρόβατα, κρασί και δυνατά ποτά ή ό,τι άλλο σας ευχαριστεί, και να τα φάτε για να ευφρανθείτε μαζί με τις οικογένειές σας εκεί, ενώπιον του Κυρίου του Θεού σας. Μην ξεχάσετε και τους Λευίτες που κατοικούν στις πόλεις σας, γιατί αυτοί δεν έχουν κληρονομικό μερίδιο όπως οι άλλοι Ισραηλίτες. Στο τέλος κάθε τρίτης χρονιάς θα χωρίζετε τη δεκάτη από τη σοδειά σας εκείνης της χρονιάς και θα την καταθέτετε στις πόλεις σας. Οι Λευίτες, που δεν έχουν κληρονομικό μερίδιο, καθώς και οι ξένοι, τα ορφανά και οι χήρες της πόλης θα μπορούν να έρχονται να τρώνε απ' αυτά και να χορταίνουν. Τότε ο Κύριος ο Θεός σας θα σας ευλογεί σ' ό,τι κι αν καταπιάνεστε.»

Ο Αβραάμ (Αβραάμ) είναι το πρώτο άτομο που αναγνωρίζεται στις Γραφές και το οποίο καταγράφεται να προσφέρει δεκάτη (Γένεση 14:18-20) Δεν υπάρχει καμία ρητή αναφορά στη Βίβλο ότι ο Αβραάμ ή οι απόγονοί του προσέφεραν δεκάτη σε οποιαδήποτε μεταγενέστερη περίπτωση.

Ο Ιακώβ, ο εγγονός του Αβραάμ, είναι το δεύτερο άτομο που αναφέρεται στις Γραφές και προσέφερε δεκάτη. Δεσμεύτηκε ότι, αν ευλογηθεί από τον Θεό, θα έδινε στον Θεό το ένα δέκατο από όλα τα κέρδη του. Η βιβλική περικοπή στην οποία αναφέρεται το συγκεκριμένο γεγονός είναι η Γένεση 28:20-22. Σύμφωνα με αρκετούς μελετητές της Βίβλου, είναι πιθανό ότι ο Ιακώβ εκπλήρωσε την υποχρέωσή του να δώσει τη δεκάτη με την πράξη της προσφοράς θυσίας ζώων. Παρόλο που ο Ιακώβ εκπλήρωσε την επιθυμία του, δεν επέβαλε στο νοικοκυριό του την υποχρέωση να καταβάλει μια τέτοια δεκάτη.

Σύμφωνα με τον Μωσαϊκό Νόμο, οι αρχαίοι Ισραηλίτες ήταν υποχρεωμένοι να παρέχουν τη δεκάτη προκειμένου να συντηρούν οικονομικά τις θρησκευτικές τους πρακτικές. Η δεκάτη παρείχε οικονομική βοήθεια για τους Λευίτες και τους ιερείς, οι οποίοι δεν είχαν δική τους γη για να καλλιεργήσουν και ήταν αφιερωμένοι στη θρησκευτική υπηρεσία καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Οι Λευίτες, οι οποίοι δεν ήταν ιερείς, συγκέντρωναν τη δεκάτη από τον λαό και έδιναν ένα μέρος στους ιερείς (18:26-29):

«Βέβαια, κανένας δεν έχει δικαίωμα ν' αφιερώσει στον Κύριο ένα πρωτόγεννητο από τα ζώα του, είτε είναι βόδι είτε πρόβατο, επειδή ως «πρωτότοκο» ανήκει ήδη δικαιωματικά στον Κύριο. 27 Αν είναι ακάθαρτο ζώο, μπορεί κανείς να το εξαγοράσει στην καθορισμένη τιμή, αυξημένη κατά το ένα πέμπτο· αν δεν εξαγοραστεί, μπορεί να πουληθεί στην ορισμένη τιμή χωρίς προσαύξηση.

Ό,τι όμως αφιέρωσε κανείς ολοκληρωτικά στον Κύριο, απ' όλα όσα έχει, είτε πρόκειται για άνθρωπο είτε για ζώο είτε για ιδιόκτητο χωράφι, αυτό δεν μπορεί ούτε να πουληθεί ούτε να

εξαγοραστεί. Είναι αγιότατο, ξεχωρισμένο για τον Κύριο. Ακόμα κι ένας άνθρωπος αφιερωμένος ολοκληρωτικά δεν μπορεί να εξαγοραστεί. Πρέπει οπωσδήποτε να θανατωθεί.»

Οι Ισραηλίτες διέθεταν το δέκα τοις εκατό της ετήσιας απόδοσης της γης τους. Εάν τα άτομα επέλεγαν να αποδίδουν τη δεκάτη σε νόμισμα αντί σε γεωργικά αγαθά, έπρεπε να αυξήσουν την αξία της κατά 20 τοις εκατό (Λευιτικό 27:32):

Πᾶσα δεκάτη τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς γῆς καὶ τοῦ καρποῦ τοῦ ξυλίνου τῷ Κυρίῳ ἐστίν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ. ἐὰν δὲ λυτρῶται λύτρω ἄνθρωπος τὴν δεκάτην αὐτοῦ, τὸ ἐπίπεμπτον προσθήσει πρὸς αὐτόν, καὶ ἔσται αὐτῷ. καὶ πᾶσα δεκάτη βοῶν, καὶ προβάτων καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῷ ἀριθμῷ ὑπὸ τὴν ράβδον, τὸ δέκατον ἔσται ἅγιον τῷ Κυρίῳ. οὐκ ἀλλάξεις καλὸν πονηρῶ, οὐδὲ πονηρὸν καλῷ· ἐὰν δὲ ἀλλάσῃς ἀλλάξῃς αὐτό, καὶ τὸ ἀλλαγμᾶ αὐτοῦ ἔσται ἅγιον, οὐ λυτρωθήσεται. Αὗται εἰσὶν αἱ ἐντολαί, ἃς ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῆ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῷ ὄρει Σινά.

«Το ένα δέκατο από την παραγωγή της γης, είτε από τα γεννήματα των χωραφιών είτε από τους καρπούς των δέντρων, ανήκει στον Κύριο· είναι πράγμα ξεχωρισμένο για τον Κύριο. Αν κάποιος θέλει να εξαγοράσει ένα μέρος της δεκάτης του, πρέπει να προσθέσει στην καθορισμένη τιμή το ένα πέμπτο της αξίας τους. Η δεκάτη των βοδιών και των προβάτων, δηλαδή κάθε δέκατο ζώο που περνάει κάτω από το ραβδί του βοσκού, είναι πράγμα άγιο, αφιερωμένο στον Κύριο. Δεν πρέπει να εξετάζει κανείς αν το ζώο είναι καλό ή ελαττωματικό, ούτε να το αλλάξει με άλλο· αν αντικαταστήσει ένα ζώο μ' ένα άλλο, τότε και τα δύο ζώα θα είναι άγια· δεν μπορούν να εξαγοραστούν. Αυτές είναι οι εντολές που έδωσε ο Κύριος στο Μωυσή για τους Ισραηλίτες, πάνω στο όρος Σινά».

Οι Ισραηλίτες καθόριζαν τη δεκάτη από τα ζώα τους επιλέγοντας κάθε δέκατο ζώο που έβγαινε από το μαντρί τους. Ο νόμος απαγόρευε την εξέταση ή την εμπορία ορισμένων συγκεκριμένων ζώων, καθώς και τη μετατροπή της δεκάτης του ζωικού κεφαλαίου σε νόμισμα (Λευιτικό 27:32, 33) :

«Το ένα δέκατο από την παραγωγή της γης, είτε από τα γεννήματα των χωραφιών είτε από τους καρπούς των δέντρων, ανήκει στον Κύριο· είναι πράγμα ξεχωρισμένο για τον Κύριο. Αν κάποιος θέλει να εξαγοράσει ένα μέρος της δεκάτης του, πρέπει να προσθέσει στην καθορισμένη τιμή το ένα πέμπτο της αξίας τους. Η δεκάτη των βοδιών και των προβάτων, δηλαδή κάθε δέκατο ζώο που περνάει κάτω από το ραβδί του βοσκού, είναι πράγμα άγιο, αφιερωμένο στον Κύριο. Δεν πρέπει να εξετάζει κανείς αν το ζώο είναι καλό ή ελαττωματικό, ούτε να το αλλάξει με άλλο· αν αντικαταστήσει ένα ζώο μ' ένα άλλο, τότε και τα δύο ζώα θα είναι άγια· δεν μπορούν να εξαγοραστούν.»

Ωστόσο, η δεύτερη δεκάτη, που προοριζόταν για τις ετήσιες γιορτές, είχε τη δυνατότητα να μετατραπεί σε νόμισμα. Αυτή η ρύθμιση διευκόλυνε τη συμμετοχή των Ισραηλιτών στις γιορτές, ιδιαίτερα εκείνων που έπρεπε να κάνουν μεγάλα ταξίδια (Λευιτικό 14:25 και 26): «Κάθε εκτίμηση θα γίνεται με βάση το σίκλο του αγιαστηρίου· είκοσι γερά αντιστοιχούν σ' ένα σίκλο.

Βέβαια, κανένας δεν έχει δικαίωμα ν' αφιερώσει στον Κύριο ένα πρωτογέννητο από τα ζώα του, είτε είναι βόδι είτε πρόβατο, επειδή ως «πρωτότοκο» ανήκει ήδη δικαιωματικά στον Κύριο.»

Ισραηλίτες πλήρωναν τη δεκάτη κάθε χρόνο, όπως αναφέρεται στο Δευτερονόμιο 14:22. Παρ' όλα αυτά, κάθε έβδομο έτος παρέκκλιναν από τον κανόνα. Το συγκεκριμένο έτος ήταν σαββατικό, ή περίοδος ανάπαυσης, κατά τη διάρκεια της οποίας οι Ισραηλίτες απέφευγαν να καλλιεργούν οποιαδήποτε γεωργική καλλιέργεια. Για να αναγνωριστεί αυτή η μοναδική περίπτωση, δεν εισπράττονταν δέκατα κατά τη διάρκεια της περιόδου συγκομιδής. Κατά τη διάρκεια του τρίτου και του έκτου έτους του επταετούς σαββατικού κύκλου, οι Ισραηλίτες παρείχαν τη δεύτερη δεκάτη ειδικά προς όφελος των απόρων και των Λευιτών (Λευιτικό 14:28 και 29):

πᾶν δὲ ἀνάθεμα, ὃ ἐὰν ἀναθῆ ἄνθρωπος τῷ Κυρίῳ ἀπὸ πάντων, ὅσα αὐτῷ ἐστίν, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους καὶ ἀπὸ ἀγροῦ κατασχέσεως αὐτοῦ, οὐκ ἀποδώσεται, οὐδὲ λυτρώσεται· πᾶν ἀνάθεμα ἅγιον ἀγίων ἔσται τῷ Κυρίῳ. καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἀνατεθῆ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὐ λυτρωθήσεται, ἀλλὰ θανάτῳ θανατωθήσεται.

«Ὅ,τι ὅμως αφιέρωσε κανείς ολοκληρωτικά στον Κύριο, απ' όλα ὅσα ἔχει, εἴτε πρόκειται για ἄνθρωπο εἴτε για ζῶο εἴτε για ιδιόκτητο χωράφι, αὐτό δεν μπορεί ούτε να πουληθεῖ ούτε να εἰσπραστῆ. Εἶναι αγιότατο, ξεχωρισμένο για τον Κύριο. Ἀκόμα κι ἓνας ἄνθρωπος αφιερωμένος ολοκληρωτικά δεν μπορεί να εἰσπραστῆ. Πρέπει οπωσδήποτε να θανατωθεῖ.»

Ποια ἦταν ἡ συνέπεια για τα άτομα που δεν πλήρωναν τὴ δεκάτη; Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος δεν προέβλεπε κάποια συγκεκριμένη τιμωρία για ὅποιον δεν πλήρωνε τὴ δεκάτη, καθὼς θεωροῦνταν ἠθικὸ καθήκον. Οἱ Ἰσραηλίτες ὀφείλαν να αναγνωρίσουν ἐπίσημα στον Θεὸ ὅτι εἶχαν εκπληρώσει τὴν υποχρέωσή τους να πληρώνουν τὴ δεκάτη και να ζητήσουν τὴν ἔγκρισή του γι' αὐτό. Ὁ Θεὸς θεωροῦσε ὅτι ὅποιος δεν ἔδινε τὴ δεκάτη, διέπραττε κλοπὴ εἰς βάρος του (Μαλαχίας 3:8, 9):

Διότι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι· καὶ ὑμεῖς οἱ υἱοὶ Ἰακώβ οὐκ ἀπέχεσθε ἀπὸ τῶν ἀδικιῶν τῶν πατέρων ὑμῶν, ἐξεκλίνατε νόμιμά μου καὶ οὐκ ἐφυλάξασθε. ἐπιστρέψατε πρὸς με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. καὶ εἶπατε· ἐν τίνι ἐπιστρέψομεν; μήτι περνιεῖ ἄνθρωπος Θεόν; διότι ὑμεῖς περνίζετε με. καὶ ἐρεῖτε· ἐν τίνι ἐπτερνίσασμέν σε; ὅτι τὰ ἐπιδέκατα καὶ αἱ ἀπαρχαὶ μεθ' ὑμῶν εἰσι· καὶ ἀποβλέποντες ὑμεῖς ἀποβλέπετε, καὶ ἐμὲ ὑμεῖς περνίζετε· τὸ ἔτος συνετελέσθη. καὶ εἰσηνέγκατε πάντα τὰ ἐκφόρια εἰς τοὺς θησαυρούς, καὶ ἔσται ἡ διαρπαγὴ αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. ἐπιστρέψατε δὴ ἐν τούτῳ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, ἐὰν μὴ ἀνοίξω ὑμῖν τοὺς καταρράκτας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐκχεῶ τὴν εὐλογίαν μου ὑμῖν ἕως τοῦ ἰκανωθῆναι. καὶ διαστελῶ ὑμῖν εἰς βρῶσιν καὶ οὐ μὴ διαφθείρω ὑμῶν τὸν καρπὸν τῆς γῆς, καὶ οὐ μὴ ἀσθενήσῃ ὑμῶν ἡ ἄμπελος ἢ ἐν τῷ ἀγρῷ, λέγει

Κύριος παντοκράτωρ. καὶ μακαριοῦσιν ὑμᾶς πάντα τὰ ἔθνη, διότι ἔσεσθε ὑμεῖς γῆ θελητή, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.

«Εγὼ δεν μεταβάλλομαι», λέει ο Κύριος του σύμπαντος, «αλλά κι εσεῖς δεν ἔχετε ἀλλάξει· εἶστε γνήσιοι ἀπόγονοι του Ιακώβ: Ἀπὸ την εποχὴ των προγόνων σας απομακρυνθήκατε ἀπὸ τα προστάγματά μου και δεν τα τηρήσατε. Γυρίστε σ' ἐμένα και θα γυρίσω κι εγὼ σ' εσάς. “Πὼς θα γυρίσουμε;” ρωτᾶτε. Μπορεῖ ο ἄνθρωπος να ἐξαπατήσει το Θεό; Εσεῖς ὁμως με ἀπατάτε κι ὕστερα ρωτᾶτε: “μα πὼς σε ἀπατάμε;” Με ἀπατάτε στις δεκάτες και στις προσφορές. Εἶστε φορτωμένοι με την κατάρρα, γιατί με ἀπατάτε, εσεῖς, ὄλο το ἔθνος. Φέρτε ἀμείωτα τα δέκατα στην ἀποθήκη του ναοῦ, για να ὑπάρχει τροφή στο ναό μου. Δοκιμάστε με τὼρα με αὐτό και θα δεῖτε ὅτι θα σας ἀνοίξω τους καταρράχτες του ουρανοῦ και θα σας πλημμυρίσω με ἀφθονη εὐλογία! Θα ἐξολοθρέψω για χάρη σας τα βλαβερά ἔντομα για να μη σας καταστρέφουν τους καρπούς της γης και να μη μένουν τ' ἀμπέλια σας χωρὶς σταφύλια. Τότε θα σας καλοτυχίζουν ὄλα τα ἔθνη, γιατί εσεῖς θα εἶστε η ἀγαπημένη χώρα. Εγὼ το λέω, ο Κύριος του σύμπαντος».

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ το παραπάνω χωρίο, ο Θεός ἔδωσε την ὑπόσχεση στη χώρα ὅτι αν πληρώναν τη δεκάτη τους, θα τους εὐλογοῦσε ἀφειδῶς και θα ἐξασφάλιζε ὅτι θα εἶχαν ὄλα ὅσα χρειάζονταν.

Η ἐντολή για τη δεκάτη ἀποτελοῦσε συστατικό στοιχείο του Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἐνός συνόλου νομικῶν κανονισμῶν που παραχωρήθηκε στο ἀρχαῖο Ἰσραήλ ἀπὸ τον Θεό. Οι Χριστιανοί ἀπαλλάσσονται ἀπὸ την τήρηση του Μωσαϊκοῦ Νόμου και, ως ἐκ τούτου, δεν εἶναι υποχρεωμένοι να παρέχουν το ἕνα δέκατο του εἰσοδήματός τους ως δεκάτη. Ἀντίθετα, κάθε χριστιανός ἀναμένεται να συνεισφέρει με βάση την προσωπική του ἀπόφαση, χωρὶς κανένα αἶσθημα υποχρέωσης, ἐπειδὴ ο Θεός ἐκτιμᾶ ἐκείνους που δίνουν πρόθυμα και με χαρά (Κορ Β' 9, 7):

Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσὸν μοὶ ἐστὶ τὸ γράφειν ὑμῖν· οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν ἣν ὑπὲρ ἡμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκευάσται ἀπὸ πέρυσι· καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῆ ἔν τῳ μέρει τούτῳ, ἵνα, καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε, μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες καὶ εὐρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυρθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἠγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελημένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἐτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν. Τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει, καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἰλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός. δυνατὸς δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, καθὼς γέγραπται· ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν. ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῳ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν· ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἣτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῳ Θεῷ· ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῳ Θεῷ· - διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπλότῃ τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπιποθούτων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῳ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγῆτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

«Για τη βοήθεια προς τους αδερφούς χριστιανούς, το βρίσκω περιττό να σας γράψω. Ξέρω καλά την προθυμία σας, που με κάνει να καυχιέμαι στους Μακεδόνες για σας, ότι η Αχαΐα είναι από πέρυσι έτοιμη. Ο ζήλος σας έχει ξεσηκώσει τους περισσότερους. Στέλνω τους

αδερφούς κι είμαι βέβαιος πως η καύχησή μου για σας δε θα αποδειχθεί αβάσιμη σ' αυτό το σημείο, αλλά θα είστε προετοιμασμένοι, όπως το έχω πει. Τώρα φοβάμαι πως, αν έρθουν μαζί μου Μακεδόνες και σας βρουν απροετοίμαστους, θα ντροπιαστούμε εμείς –για να μην πω εσείς– που με τόση βεβαιότητα καυχιόμαστε. Θεώρησα, λοιπόν, αναγκαίο να παρακαλέσω τους αδερφούς να έρθουν σ' εσάς πιο πριν, για να προετοιμάσουν τη δική σας προσφορά στη συνεισφορά που είχατε ήδη υποσχεθεί. Θέλω να ετοιμάσετε την εισφορά με γενναιοδωρία προαιρετική κι όχι με τσιγκουνιά. Πρέπει να ξέρετε πως όποιος σπέρνει με φειδώ θα έχει λίγη σοδειά· κι όποιος σπέρνει απλόχερα η σοδειά του θα είναι άφθονη. Ο καθένας ας δώσει ό,τι του λέει η καρδιά του χωρίς να στενοχωριέται ή να εξαναγκάζεται, γιατί ο Θεός αγαπάει αυτόν που δίνει με ευχαρίστηση. Ο Θεός έχει τη δύναμη να σας χορηγήσει πλουσιοπάροχα κάθε δωρεά, ώστε να είστε πάντοτε σε όλα τελείως αυτάρκεις, και να δίνετε με το παραπάνω για κάθε καλό σκοπό. Το λέει κι η Γραφή: Σκόρπισε, έδωσε στους φτωχούς, η αγαθοεργία του θα διαρκεί αιώνια. Κι αυτός που δίνει στο σποριά το σπόρο και το ψωμί για να τραφεί, ας δώσει και ας πληθύνει και το δικό σας σπόρο και ας αυξήσει τους καρπούς της αγαθοεργίας σας. Ο Θεός θα σας κάνει πλούσιους σε όλα, για να μπορείτε να δίνετε γενναιόδωρα. Αυτοί που θα πάρουν από μας τη δική σας εισφορά θα ευχαριστούν το Θεό. Γιατί η συνεισφορά σ' αυτή τη διακονία όχι μόνο θα αναπληρώσει τις ελλείψεις των χριστιανών της Ιερουσαλήμ, αλλά και θα δώσει αφορμή για πάρα πολλές ευχαριστίες στο Θεό. Όταν πάρουν αυτή την προσφορά, θα δοξάζουν το Θεό, επειδή ομολογείτε έμπρακτα το ευαγγέλιο του Χριστού και συμμετέχετε γενναιόδωρα στις ανάγκες τις δικές τους και όλων των χριστιανών. Θα προσεύχονται για σας και θα λαχταρούν να σας δουν για την πλούσια χάρη που σας έδωσε ο Θεός. Ας ευχαριστήσουμε το Θεό για τη δωρεά του, η οποία δεν μπορεί να περιγραφτεί με λόγια.»

Καθ' όλη τη διάρκεια της επίγειας ύπαρξης του Ιησού, η υποχρέωση καταβολής δεκάτων παρέμεινε σε ισχύ για όσους λάτρευαν τον Θεό της Παλαιάς Διαθήκης. Παρ' όλα αυτά, ο όρος αυτός καταργήθηκε με τον θάνατο του Ιησού.

Στην Καινή Διαθήκη, ο Ιησούς αναγνώρισε ότι η δεκάτη ήταν καθήκον γι' αυτούς, αλλά επέκρινε τους ιερείς που λάμβαναν επιμελώς τη δεκάτη, αλλά δεν έδειχναν ενδιαφέρον για τις πιο σημαντικές πτυχές του Νόμου, όπως η δικαιοσύνη, το έλεος και η πίστη (Κατά Ματθαίον 23:23):

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κάκεῖνα μὴ ἀφιέναι. ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες! Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρὸν. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε· εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν! πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;

«Αλίμονό σας, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, υποκριτές, γιατί δίνετε στο ναό το ένα δέκατο ἀπὸ το δυόσμο, το ἀνήθο καὶ το κύμινο, καὶ δεν τηρεῖτε τις σπουδαιότερες ἐντολές του νόμου, τὴ δικαιοσύνη, τὴν εὐσπλαχνία καὶ τὴν πιστότητα. Αυτά ὅμως ἔπρεπε να κάνετε, χωρὶς βέβαια να παραμελεῖτε κι ἐκεῖνα. Τυφλοὶ οδηγοί, που περνάτε ἀπὸ στραγγιστήρι το κουνούπι καὶ καταπίνετε ολόκληρη καμήλα. Αλίμονό σας, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, υποκριτές, γιατί καθαρίζετε το ἐξωτερικό του ποτηρίου καὶ του πιάτου, το περιεχόμενό τους ὅμως προέρχεται

από αρπαγή και αδικία. Φαρισαίε τυφλέ, καθάρισε πρώτα το εσωτερικό του ποτηριού και του πιάτου, για να έχει αξία και η εξωτερική τους καθαρότητα. Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί μοιάζετε με τάφους ασβεστωμένους, που εξωτερικά φαίνονται ωραίοι, εσωτερικά όμως είναι γεμάτοι κόκαλα νεκρών και κάθε λογής ακαθαρσία. Έτσι κι εσείς, εξωτερικά φαίνεστε ευσεβείς στους ανθρώπους, κι εσωτερικά είστε γεμάτοι υποκρισία και ανομία. Αλίμονό σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές, γιατί χτίζετε τάφους για τους προφήτες και διακοσμείτε τα μνήματα των δικαίων του Ισραήλ. “Αν ζούσαμε εμείς”, λέτε, “στην εποχή των προγόνων μας, δε θα παίρναμε μέρος μαζί τους στο φόνο των προφητών”. Έτσι ομολογείτε πως είστε απόγονοι αυτών που σκότωσαν τους προφήτες. Ολοκληρώστε λοιπόν τώρα εσείς ό,τι άρχισαν οι πρόγονοί σας. Φίδια, γεννήματα οχιάς, πώς θα ξεφύγετε από την τελική κρίση και την κόλαση;»

Μετά την Ανάσταση του Ιησού, η υποχρέωση καταβολής της δεκάτης δεν ίσχυε πλέον, καθώς κατέστησε άκυρο τον Μωσαϊκό Νόμο, συμπεριλαμβανομένης της οδηγίας για τη συλλογή της δεκάτης.

Στην ίδια κατεύθυνση, καταγράφεται και η αντίδραση του Ιησού στους φοροεισπράκτορες του Ναού, που συνέλεγαν μισό σέκελ ή ένα δίδραχμο από τους άντρες (Εξ. 30, 13. Ο’). Η συλλογή του φόρου αυτού γινόταν ετησίως πριν το Πάσχα. Ο ακόλουθος διάλογος καταγράφεται μεταξύ Πέτρου και Ιησού:

Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; εἰπόντος δέ, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε ἐλεύθεροὶ εἰσιν οἱ υἱοί.

Στη συνέχεια, πραγματοποιείται η αλίεση ενός στατήρα για το φόρο και των δύο, δείχνοντας ότι τόσο ο Ιησούς, όσο και οι μαθητές του χαρακτηρίζονται ως υιοί της βασιλείας (Δεσπότης, 208-209).

Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι ο Ευαγγελιστής Ματθαίος χρησιμοποιεί τα νομίσματα για να αναφερθεί στη δωρά του Θεού προς τον άνθρωπο, τονίζοντας ότι πρέπει να συμβάλλει στην ανάπτυξη της συγχωρητικότητας προς το συνάνθρωπο. Για παράδειγμα, στη παραβολή του κακού δούλου, ο Ιησούς, αφού αλίευσε ένα νόμισμα από έναν ιχθύ για να εκπληρώσει τις φορολογικές του υποχρεώσεις μίλησε για το Θεό που χάρισε σε ένα δούλο το ποσό των δέκα χιλιάδων ταλάντων, ενώ ο δούλος έφτασε στο σημείο να εκβιάσει έναν συνάνθρωπό του για 100 δηνάρια (Δεσπότης, 556)¹⁰.

Με βάση τα παραπάνω, ο χριστιανός θα πρέπει να πληρώνει φόρο στο Κράτος, εφόσον βέβαια το Κράτος δε αφαιρετεί και δεν αυτοθεοποιείται από τον φόρο του¹¹.

Όπως πρόκειται να παρουσιαστεί στο ακόλουθο υποκεφάλαιο, η επίδραση της διάδοσης του χριστιανισμού στην οικονομία, ήταν αρκετά αισθητή, παρά το γεγονός ότι δεν αναγνωρίζεται ευρέως.

2.Επίδραση της διάδοσης του χριστιανισμού

Η χριστιανική οικονομική θεωρία έχει τις ρίζες της στον θεμελιώδη στόχο της δόξας του Θεού, όπως αναφέρεται στην Κορ Α' 10:31. Η χριστιανική θεώρηση σε σχέση με την οικονομία, η οποία διαδόθηκε μαζί με τον ίδιο το χριστιανισμό, αναδεικνύει, σε αντίθεση με προηγούμενες πεποιθήσεις πως τα άτομα τα οποία εργάζονται με γνώμονα προσωπικά κίνητρα, οδηγούνται από ένα έμφυτο ένστικτο που τους ενστάλαξε ο Δημιουργός, με απώτερο σκοπό να Τον δοξάσουν (Mohler, 2017).

¹⁰Βλ. σχετικά Σ. Δεσπότη, *Βίβλος και Παιδαγωγικές Εφαρμογές. Η ιστορική πορεία του Ιησού Χριστού ως μοντέλο ζωής*. Αθήνα : Έννοια 2019, 247-248.

¹¹ Ο.π. 271-277..

Αν και η Αγία Γραφή δεν αντιμετωπίζει την ατομική ιδιοκτησία ως ένα πρόβλημα, η προοπτική της Αγίας Γραφής σχετικά με την ιδιωτική ιδιοκτησία υποδηλώνει ότι η ιδιοκτησία της ιδιωτικής περιουσίας πρέπει να είναι αποτέλεσμα της εργασίας και της εξουσίας ενός ατόμου. Η όγδοη και η δέκατη εντολή απαγορεύουν την παραβίαση των νόμιμων οικονομικών κερδών εκείνων των συνανθρώπων (Becker, 2021).

Κάθε οικονομικό σύστημα και σύστημα διακυβέρνησης περιλαμβάνει εγγενώς ενσωματωμένα κίνητρα. Μια εικόνα αυτού του φαινομένου μπορεί να παρατηρηθεί στον φορολογικό κώδικα, ο οποίος παρέχει κίνητρα για επιθυμητές οικονομικές συμπεριφορές. Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με τη χριστιανική προοπτική, το άτομο πρέπει να πράττει το σωστό και το δίκαιο, χωρίς να αναμένει την επίγεια ή υλική ανταμοιβή.

Ταυτόχρονα, η χριστιανική οικονομική προσέγγιση καταδικάζει τα άτομα που είναι ικανά να εργαστούν αλλά αρνούνται να το πράξουν, καθώς και εκείνους που δεν δείχνουν σεβασμό στην ατομική ιδιοκτησία ή δεν αναγνωρίζουν την αξία των επενδύσεων (Mohler, 2017).

Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί ότι, η λιτότητα κατέχει ιδιαίτερη σημασία στη χριστιανική προοπτική. Ο χριστιανός πρέπει να εστιάζει στα πνευματικά και όχι τα υλικά αγαθά και να μη συσσωρεύει τον πλούτο αλλά να τον μοιράζεται:

καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε οἱ εὐλόγημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπέινασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῶ οἱ δίκαιοι λέγοντες· κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δὲ σε εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δὲ σε εἶδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπέινασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενής καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

«Θα πει τότε ο βασιλιάς σ' αυτούς που βρίσκονται δεξιά του: “ελάτε, οι ευλογημένοι απ' τον Πατέρα μου, κληρονομήστε τη βασιλεία που σας έχει ετοιμαστεί απ' την αρχή του κόσμου. Γιατί, πείνασα και μου δώσατε να φάω, δίψασα και μου δώσατε να πιω, ήμουν ξένος και με περιμαζέψατε, γυμνός και με ντύσατε, άρρωστος και μ' επισκεφθήκατε, φυλακισμένος κι ήρθατε να με δείτε”. Τότε θα του απαντήσουν οι άνθρωποι του Θεού: “Κύριε, πότε σε είδαμε να πεινάς και σε θρέψαμε ή να διψάς και σου δώσαμε να πιεις; Πότε σε είδαμε ξένον και σε περιμαζέψαμε ή γυμνόν και σε ντύσαμε; Πότε σε είδαμε άρρωστον ή φυλακισμένον κι ήρθαμε να σε επισκεφθούμε;” Τότε θα τους απαντήσει ο βασιλιάς: “σας βεβαιώνω πως αφού τα κάνατε αυτά για έναν από τους άσημους αδερφούς μου, τα κάνατε για μένα”. Υστερα θα πει και σ' αυτούς που βρίσκονται αριστερά του: “φύγετε από μπροστά μου, καταραμένοι· πηγαίνετε στην αιώνια φωτιά, που έχει ετοιμαστεί για το διάβολο και τους δικούς του. Γιατί, πείνασα και δε μου δώσατε να φάω, δίψασα και δε μου δώσατε να πιω, ήμουν ξένος και δε με περιμαζέψατε, γυμνός και δε με ντύσατε, άρρωστος και φυλακισμένος και δεν ήρθατε να με δείτε”. Τότε θα του απαντήσουν κι αυτοί: “Κύριε, πότε σε είδαμε πεινασμένον ή διψασμένον ή ξένον ή γυμνόν ή άρρωστον ή φυλακισμένον και δε σε υπηρετήσαμε;” Και θα τους απαντήσει: “σας βεβαιώνω πως αφού δεν τα κάνατε αυτά για έναν από αυτούς τους

άσημους αδερφούς μου, δεν τα κάνατε ούτε για μένα”. Αυτοί λοιπόν θα πάνε στην αιώνια τιμωρία, ενώ οι δίκαιοι στην αιώνια ζωή».

(Κατά Ματθαίον, 25, 30 – 46)

Αναφορικά με τις οικονομικές αρχές που παρουσιάζονται στην αρχή της Βίβλου, δύο βασικές έννοιες είναι η εντολή κυριαρχίας και ο θείος θεσμός του γάμου. Συνεπώς, η οικογένεια, όπως αναφέρεται στη Βίβλο, είναι η θεμελιώδης και απαραίτητη μονάδα της οικονομίας. Οι κοσμικοί στοχαστές και οι οικονομολόγοι δίνουν συνήθως προτεραιότητα στην κοινότητα πριν εξετάσουν την οικογένεια. Αντίθετα με τις θεωρητικές προσδοκίες, η προσέγγιση της εξέτασης των μεγαλύτερων οικονομικών μονάδων πριν από τις μικρότερες όχι μόνο αποδεικνύεται αναποτελεσματική επί της αρχής, αλλά επιδεικνύει και πρακτική αποτυχία. Το να ξεκινάει κανείς με την οικογενειακή μονάδα και στη συνέχεια να επεκτείνεται προς την κοινότητα είναι μια σημαντικά πιο έξυπνη επιλογή. Η αρχή της επικουρικότητας, που προέρχεται από τη θεωρία του φυσικού δικαίου, υποστηρίζει ότι η σημασία, η αληθοφάνεια και η εξουσία ανήκουν στην πιο ελάχιστη και ουσιαστική οντότητα. Χωρίς μια ισχυρή οικογενειακή μονάδα, καμία κυβέρνηση δεν μπορεί να ικανοποιήσει επαρκώς τις ανάγκες του πληθυσμού της. Μια ισχυρή οικογενειακή δομή επιτρέπει τη δυνατότητα μιας περιορισμένης κυβέρνησης (Balswick et al., 2021).

Σε περιπτώσεις όπου η οικογένεια στερείται δύναμης, καθίσταται αναγκαίο η κυβέρνηση να παρέχει αντιστάθμιση για την προκύπτουσα ανεπάρκεια. Συνεπώς, στο πλαίσιο της χριστιανικής προοπτικής, παρέχεται προτεραιότητα στην οικογενειακή μονάδα, ενισχύοντας την ευημερία της κοινότητας

¹⁹ Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Η Αγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη), Μετάφραση από τα πρωτότυπα κείμενα, Εμμ. Μπενάκη 50-Αθήνα, <http://www.greek.bible>

. Οι ευσεβείς χριστιανοί δίνουν προτεραιότητα στην ευημερία των μελλοντικών γενεών και έτσι υιοθετούν μια μακροπρόθεσμη προσέγγιση στα οικονομικά τους.

Ταυτόχρονα, η χριστιανική οικονομική κοσμοθεωρία αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στη ζωνή γενναιοδωρία (Jackson, 2021), όπως δηλώνεται ξεκάθαρα στις Γραφές (Mohler, 2017).

Η πρώτη οικονομική υποχρέωση ενός χριστιανού δεν είναι προς τα προσωπικά συμφέροντα ή τις επενδύσεις, αλλά προς τη βασιλεία του Χριστού. Η παροδική φύση της ζωής και οι πεπερασμένοι πόροι της δεν είναι σε θέση να προσφέρουν αιώνια ευτυχία. Η χριστιανική κοσμοθεωρία τονίζει την ανάγκη όλοι οι πολίτες να αναγνωρίσουν ότι είναι υπόλογοι στον Κύριο για τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται τους πόρους τους. Ταυτόχρονα, οι Χριστιανοί θα πρέπει να βλέπουν την εσχατολογική διαβεβαίωση ενός νέου ουράνιου και επίγειου κόσμου ως την απόλυτη οικονομική τους φιλοδοξία, συσσωρεύοντας πλούτη στο βασίλειο του ουρανού και όχι στο γήινο επίπεδο (Mohler, 2017).

Στο ακόλουθο κεφάλαιο, πρόκειται να παρουσιαστούν εκτενώς οι πρακτικές εφαρμογές της θεολογίας της ορθοδοξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

1.Βίβλος και λογιστική

Η Αγία Γραφή δεν αναφέρεται ρητά στη λογιστική, όπως την αντιλαμβανόμαστε σήμερα, αλλά περιέχει πολλές αναφορές στην οικονομική διαχείριση, την τήρηση αρχείων και τη λογοδοσία, οι οποίες ευθυγραμμίζονται με τις αρχές της λογιστικής. Ακολουθούν μερικά σχετικά σημεία:

1. **Διαχείριση και λογοδοσία:** Η Αγία Γραφή τονίζει τη σημασία της διαχείρισης, η οποία περιλαμβάνει την υπεύθυνη διαχείριση των πόρων. Στην παραβολή των ταλάντων (Κατά Ματθαίον 25:14-30), ο Ιησούς διδάσκει για τη σημασία του να είμαστε υπόλογοι για τον τρόπο με τον οποίο διαχειριζόμαστε τους πόρους που μας εμπιστεύονται.
2. **Τήρηση αρχείων:** Η Αγία Γραφή περιέχει πολλές περιπτώσεις τήρησης αρχείων. Για παράδειγμα, τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, όπως οι Αριθμοί και Παραλειπόμενα, κρατούν λεπτομερή αρχεία ανθρώπων, πόρων και γεγονότων. Το Νεεμίας 7:5-65 καταγράφει γενεαλογικούς καταλόγους και απογραφή, αποδεικνύοντας μια πρώιμη μορφή συστηματικής τήρησης αρχείων.
3. **Ειλικρίνεια και ακεραιότητα:** Στη Βίβλο αναφέρεται ρητά ότι: «Η ψεύτικη ζυγαριά είναι βδέλυγμα για τον Κύριο, αλλά το δίκαιο βάρος είναι χαρά του», υπογραμμίζοντας τη σημασία της ειλικρίνειας στις οικονομικές συναλλαγές. Αυτή η αρχή είναι θεμελιώδης για την ηθική τήρηση βιβλίων.

4. **Χρέος και δανεισμός:** Η Αγία Γραφή ασχολείται με το χρέος και τον δανεισμό, συμβουλεύοντας την προσοχή και τη δικαιοσύνη. Όπως αναφέρει: «Ο πλούσιος εξουσιάζει τον φτωχό, και ο δανειζόμενος είναι δούλος του δανειστή», υπογραμμίζοντας τη σημασία της συνετής διαχείρισης των οικονομικών.
5. **Φιλανθρωπία και γενναιοδωρία:** Ενώ η λογιστική αφορά την παρακολούθηση των οικονομικών, η Αγία Γραφή διδάσκει επίσης για την ηθική χρήση του πλούτου. Οι Πράξεις 2:44-45 περιγράφουν τους πρώτους χριστιανούς να μοιράζονται τα υπάρχοντά τους και να τα διανέμουν σε όσους έχουν ανάγκη, γεγονός που υπονοεί ένα σύστημα λογιστικής καταγραφής και διαχείρισης των πόρων.

Συνοψίζοντας, αν και η Βίβλος δεν παρέχει εγχειρίδιο για την τήρηση βιβλίων, οι διδασκαλίες της σχετικά με τη διαχείριση, την τήρηση αρχείων, την ειλικρίνεια, το χρέος και τη γενναιοδωρία προσφέρουν θεμελιώδεις αρχές που ευθυγραμμίζονται με τις ορθές πρακτικές τήρησης βιβλίων.¹²

Ακόμη, η Αγία Γραφή αναφέρεται εκτενώς στον εσωτερικό έλεγχο, ενώ πραγματεύεται με σύγχρονο τρόπο τις έννοιες της περιορισμένης πρόσβασης στους πόρους, του καταμερισμού των ευθυνών, της από κοινού ιδιοκτησίας των ρευστών περιουσιακών στοιχείων και της λογικής του εσωτερικού ελέγχου.

Η βασική αρχή πίσω από τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου είναι ότι οι εργαζόμενοι, όταν τους παρουσιάζεται η ευκαιρία να εμπλακούν σε κλοπή, μπορεί να υποκύψουν στον πειρασμό. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας η εφαρμογή ενός συστήματος που μετριάξει αυτή την τάση.

¹² <https://chatgpt.com/share/d6c9c105-440d-4481-afcd-53a1c8b55b1e>

Το εδάφιο Μιχαίας 7:5-6 της Βίβλου συμβουλεύει να μην εμπιστεύεται κανείς τον πλησίον του και να μην έχει εμπιστοσύνη στον φίλο του. Η παρατήρηση αυτή παρέχει μια απαισιόδοξη άποψη για την ανθρώπινη φύση, αλλά εξηγεί με ακρίβεια το σκεπτικό πίσω από την αναγκαιότητα των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου. Η φράση αυτή καταδεικνύει επίσης τη συνετή αμφιβολία που πρέπει να διαθέτουν οι ελεγκτές. Λόγω αυτής της προοπτικής για την ανθρώπινη φύση, η Βίβλος αναφέρεται στην πρακτική των Ισραηλιτών να εφαρμόζουν διπλή φύλαξη των περιουσιακών στοιχείων ως μέσο εσωτερικού ελέγχου (Hagerman, 1989, 4-5).

Στην περίπτωση αυτή, τόσο ο γραμματέας του βασιλιά όσο και ο απεσταλμένος του αρχιερέα είχαν από κοινού την ευθύνη για την εποπτεία του ταμείου. Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτο ότι οι Λευίτες διατηρούσαν σχολαστική καταγραφή των μετρητών προκειμένου να εγγυηθούν ότι όλα τα κεφάλαια παραδόθηκαν επιτυχώς στους προβλεπόμενους αποδέκτες τους.

Ακόμη, ο σημαντικός δανεισμός, σε συνδυασμό με τη ρευστοποίηση των οικογενειακών περιουσιακών στοιχείων, είχε ως αποτέλεσμα την επιδείνωση της φτώχειας για την πλειονότητα των ανθρώπων κατά την περίοδο της Παλαιάς Διαθήκης. Αδυνατώντας να τακτοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους, οι ίδιοι και τα μέλη της οικογένειάς τους περιήλθαν κατά συνέπεια σε κατάσταση δουλείας, υπονομεύοντας την ισότητα. Η θρησκευτική νομοθεσία καθιέρωσε δύο νέους θεσμούς, το Σαββατικό έτος και το Ιωβηλαίο έτος, για να διορθώσει αυτή τη νομική ανισορροπία (Μακριδάκη, 2020, 50).

Η Αγία Γραφή έχει ορισμένες ενδιαφέρουσες δηλώσεις σχετικά με τους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου στο πλαίσιο της λιγότερο σύνθετης οικονομίας που χαρακτήριζε τις βιβλικές περιόδους. Η έμφυτη τάση του ανθρώπου να επιδίδεται σε κλοπές αναγνωριζόταν

ευρέως, γεγονός που καθιστούσε αναγκαία την ανάπτυξη ενός προληπτικού μηχανισμού. Χρησιμοποιήθηκαν χαρακτηριστικά εσωτερικού ελέγχου όπως φυσικές διασφαλίσεις, διπλή φύλαξη, αιφνιδιαστικοί έλεγχοι και προσεκτική επιλογή υπαλλήλων. Οι έννοιες αυτές παραμένουν εξίσου επίκαιρες σήμερα όσο και στο παρελθόν.

Η Βίβλος παρέχει περιορισμένες πληροφορίες σχετικά με τη διοικητική λογιστική σε σύγκριση με την εκτεταμένη κάλυψη του εσωτερικού ελέγχου. Ωστόσο, θίγει πολλά διαχειριστικά θέματα. Η Βίβλος περιέχει χωρία που αναφέρουν τη σημασία του προϋπολογισμού και τα οφέλη της συμμετοχής άλλων στη διαδικασία κατάρτισης του προϋπολογισμού. Επιπλέον, η Βίβλος προσφέρει καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο αξιολόγησης ενός προϊόντος. Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να αναφερθεί το χωρίο “ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ” (Μτ 22, 21) το οποίο αναδεικνύει ακριβώς την υποχρέωση αυτή της καταβολής φόρων στο κράτος.

Τέλος, η Βίβλος περιλαμβάνει αναφορές στις σύγχρονες αρχές της διοικητικής λογιστικής. Η δήλωση αναγνωρίζει τη σημασία της κατάρτισης του προϋπολογισμού και τον αντίκτυπο της συμμετοχής στη διαδικασία αυτή στη συμπεριφορά. Η Βίβλος καταδεικνύει επίσης την εφαρμογή της οικονομικής λογικής στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τα προϊόντα. Είναι ενδιαφέρον για τον αναγνώστη της Βίβλου, το γεγονός ότι έχει την ευκαιρία να παρατηρήσει πώς έννοιες που σήμερα αντιλαμβανόμαστε ως σύγχρονες χρησιμοποιούνταν από μια αρχαία κοινωνία και πέρασαν με τον τρόπο αυτό στα θρησκευτικά κείμενα (Hagerman, 1980, 4-5).

Σήμερα, είναι σαφές ότι η οικονομική πραγματικότητα της Καινής Διαθήκης είναι ένα κοινωνικό και πολιτικό φαινόμενο των ρωμαϊκών κοινωνιών των πρώτων αιώνων, ιδίως

των επαρχιών της ανατολικής Μεσογείου, που υπόκειται στους κανόνες της προβιομηχανικής εποχής με τις τοπικές ιδιαιτερότητες κάθε επαρχίας.

Η σημαντικότερη διαφορά αυτών των προνεωτερικών κοινωνιών είναι ότι η οικονομία δεν αποτελούσε έναν ξεχωριστό τομέα της κοινωνικής ζωής, ο οποίος μπορούσε να την επηρεάσει με τις ελεύθερες αγορές και τα τραπεζικά συστήματα, αλλά αντίθετα, ήταν υποταγμένη στους πολιτικούς και θρησκευτικούς θεσμούς, επηρεαζόμενη από αυτούς και αντανακλώντας τις αξίες τους.

Δεν ήταν τυχαίο ότι τα νομίσματα αντανακλούσαν τα σύμβολα της κυρίαρχης θρησκευτικής και πολιτικής ιδεολογίας και χρησιμοποιούνταν για τη διάδοσή της. Η αρχαία οικονομία ήταν, στην πραγματικότητα, αυτό που ετυμολογικά σημαίνει η ελληνική λέξη, δηλαδή η διαχείριση του νοικοκυριού (οίκος + νέμω = νέμω το νοικοκυριό, φροντίζω για τις υποθέσεις του νοικοκυριού), και αφορούσε την κάλυψη των αναγκών της οικογένειας και την εκπλήρωση των κοινωνικών υποχρεώσεων (θρησκευτικών ή πολιτικών) προς την κοινότητα.

Φυσικά, αυτό συνέβαινε επειδή οι κοινωνίες αυτές ήταν κοινωνίες μικρών γαιοκτημόνων, με την ανθρωπολογική έννοια του όρου, στις οποίες η κοινωνική ζωή βασιζόταν στο αγροτικό σπίτι και στην αγροτικοποιημένη πόλη και η κοινωνική θέση δεν καθοριζόταν από το χρήμα αλλά από την ιδιοκτησία γης.

Υπήρχε μια μικρή ολιγαρχία μεγάλων γαιοκτημόνων (περίπου 2%), μια πλειοψηφία μικρών γαιοκτημόνων (περίπου 80-90%), που απασχολούσαν δούλους ή μισθωτούς, και ένα μικρό ποσοστό εμπόρων και τεχνιτών (περίπου 8%).

Η κυκλοφορία των αγαθών ήταν πρωτογενής και οι οικονομικές ανταλλαγές γίνονταν κυρίως στη βάση της αμοιβαιότητας. Η αμοιβαιότητα αναφερόταν σε μια άτυπη δυαδική σύμβαση μεταξύ δύο μερών, συνήθως δύο φυσικών προσώπων, βάσει της οποίας ένα εμπόρευμα πωλούνταν για ένα άλλο και καθιερώνονταν μια γενική συνεχής αμοιβαία υποστήριξη. Οι οικονομικές ανταλλαγές γίνονταν επίσης με τη μορφή αναδιανομής μέσω της φορολόγησης από το κράτος ή τους ναούς. Οι πολιτικοί και θρησκευτικοί θεσμοί εισέπρατταν ένα ποσοστό της τοπικής παραγωγής και σε άλλο χρόνο, ακόμη και σε άλλο τόπο, το χρησιμοποιούσαν για το κοινό και δημόσιο καλό (Παπαδημητρίου, χ.χ.).

Έτσι, η αρχαία οικονομία ήταν μια καθημερινή υπόθεση του βίου, ένα κοινωνικό γεγονός άμεσων προσωπικών και διαπροσωπικών σχέσεων. Γι' αυτό τον λόγο, η προνεολιθική οικονομία είχε έναν ηθικό χαρακτήρα που ανταποκρινόταν στις ηθικές αντιλήψεις των κοινωνιών αυτών, εντελώς διαφορετικό από τη λεγόμενη τυπική οικονομία των μετανεολιθικών χρόνων.

Ο αμιγώς κοινωνικός χαρακτήρας της αρχαίας οικονομίας παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη βιβλική ερμηνεία από τη σκοπιά της ευρύτερης κοινωνιολογικής ερμηνευτικής. Πράγματι, αρκετές εργασίες έχουν επισημάνει τις ενδιαφέρουσες ερμηνευτικές συνέπειες της μελέτης του οικονομικού υπόβαθρου της Βίβλου. Όσον αφορά την Καινή Διαθήκη, το έργο των B. Malina και R. Rohrbaugh είναι πρωτοποριακό στον τομέα αυτό, καθώς παρέχουν κοινωνιολογικά σχόλια και κοινωνικο-επιστημονικά μοντέλα για την ανάγνωση των κειμένων της Καινής Διαθήκης. Επιπλέον, ο Malina έχει εφαρμόσει γόνιμα τα πορίσματα της πολιτισμικής ανθρωπολογίας στην ανάλυση της Καινής Διαθήκης. Ο D. Oakman έχει ασχοληθεί με διάφορα οικονομικά ζητήματα στα Ευαγγέλια. Οι B. W. Longenecker και K. E. Liebengood έχουν δημοσιεύσει μια αξιολογη συλλογή δοκιμίων για τα οικονομικά της Καινής Διαθήκης, η οποία καταδεικνύει πώς η οικονομική διάσταση

ενσωματώθηκε στη θεολογία του Χριστιανισμού και πώς η διάσταση αυτή ερμηνεύτηκε από τους μεταγενέστερους χριστιανούς πατέρες (Παπαδημητρίου, χ.χ.).

Η *Επιστολή προς Φιλιππησίους*, επιστολή του Παύλου προς τους χριστιανούς της ρωμαϊκής αποικίας των Φιλίππων, αποτελεί ένα κείμενο το οποίο γράφτηκε ενώ βρισκόταν στη φυλακή είτε στην Έφεσο γύρω στο 55-56 μ.Χ. είτε στη Ρώμη γύρω στο 58-60 μ.Χ., σύμφωνα με τις κυριότερες απόψεις. Η Colonia Augusta Iulia Philippensis, σύμφωνα με την επίσημη ρωμαϊκή ονομασία της, ήταν μια πόλη με μεγάλη οικονομική ανάπτυξη λόγω του πλούτου της περιοχής, γεωργικού, μεταλλευτικού και αλιευτικού- λόγω της κεντρικής της θέσης στην Εγνατία οδό και στον κόλπο του Στρυμόνα μέσω της Νεάπολης, την οποία είχε ως λιμάνι- και κυρίως λόγω των οικονομικών προνομίων μέσω του Jus Italicum, που της παραχωρούσε το ρωμαϊκό κράτος. Ως εκ τούτου, δεν ήταν μόνο μια απλή γεωργική αποικία αλλά και ένας εμπορικός σταθμός της επαρχίας της Μακεδονίας με εμπορικές σχέσεις σε όλη την περιοχή της Μεσογείου. Ο απόστολος Παύλος παρέμεινε στους Φιλίππους και συνδέθηκε στενά με διάφορους άνδρες και γυναίκες της κοινωνίας της πόλης. Ήταν Έλληνες και Ρωμαίοι, οι οποίοι αποτελούσαν την πλειοψηφία, με λίγους Εβραίους. Ήταν κυρίως αγρότες, αλλά υπήρχαν και έμποροι και πωλητές, ενώ υπήρχαν και πολλοί δούλοι και απελεύθεροι. Επιπλέον, υπήρχε σημαντικός αριθμός κυβερνητικών αξιωματούχων και, φυσικά, αρκετοί τεχνίτες. Όταν ο Παύλος έγραψε την επιστολή προς αυτούς, είχε προφανώς κατά νου τον τρόπο ζωής τους και τα καθημερινά ζητήματα που τους απασχολούσαν. Έτσι, η οικονομική γλώσσα της επιστολής πρέπει να παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για ερμηνευτικούς σκοπούς. Η Παπαδημητρίου (χ.χ.) έχει μελετήσει και αναλύσει εκτενώς τη συγκεκριμένη επιστολή, εντοπίζοντας αρκετούς οικονομικούς όρους και οικονομικές αναφορές, συνδυάζοντας έτσι τη χριστιανική διδασκαλία με τον τομέα της οικονομίας και της ευρύτερης διαχείρισης των οικονομικών (Παπαδημητρίου, χ.χ.).

Ενδεικτικά, ο Παύλος αναφέρει πως το έργο ου κατορθώνεται *διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ* (1, 11) και *διὰ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ* (1, 19), μιλώντας ταυτόχρονα τόσο για αμοιβή, όσο και για πληρωμή των χρεών στους Φιλιππησίους, χρησιμοποιώντας απόλυτα οικονομικούς όρους (4, 19) (Παπαδημητρίου, χ.χ., 8).

Δεύτερον, η Παπαδημητρίου (Παπαδημητρίου χ.χ.,9) διακρίνει μια σημασιολογική κατηγορία που επικεντρώνεται στον ορισμό του όρου «κέρδος», ο οποίος διατηρεί μια οικονομική σημασία διαχρονικά. Στην προνεωτερική εποχή, όπως αναφέρει, η έννοια του περιορισμένου αγαθού υποστήριζε ότι το κέρδος και το όφελος ήταν ανήθικα, καθώς προέρχονταν εις βάρος των άλλων και αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της κοινωνικής θέσης του καθενός, διαταράσσοντας έτσι την ισορροπία της κοινότητας. Μάλιστα, τονίζει ότι ο Παύλος, προτιμά τη ζωή, που είναι ο Ιησούς, από το κέρδος:

ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς...Καὶ τοῦτο πεποιθῶς οἶδα ὅτι μενῶ καὶ παραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως (1, 21-25).

2.Γενικό πλαίσιο

Εκτός από την πνευματική σημασία της, οι πρακτικές εφαρμογές της Θεολογίας της Ορθοδοξίας είναι ουσιαστικές και απτές. Η ακριβής κατανόηση των Γραφών, η οποία αποτελεί την αρχική εκδήλωση της βιβλικής θεολογίας, έχει αρκετές πρακτικές συνέπειες. Πρώτον, η απόκτηση μιας εμπειριστατωμένης κατανόησης της βιβλικής μετα-αφήγησης ενδυναμώνει τους πιστούς να εντοπίζουν και να ξεπερνούν τις αιρέσεις και τις αντικρουόμενες κοσμοθεωρίες. Ακόμη, η κατανόηση της μετα-αφήγησης της Γραφής βοηθά στην "προ-απολογητική" προσπάθεια να μεταδοθεί η αισθητική ελκυστικότητα της

χριστιανικής αφήγησης, η οποία έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει βαθιά τα συναισθήματα των ανθρώπων (Johnson, 2023).

Επιπλέον, μια σαφής έκθεση της βιβλικής μετα-αφήγησης μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την αντίληψη ότι ο χριστιανισμός στερείται συνοχής, συνάφειας και ελκυστικότητας. Ακόμη, μια ολοκληρωμένη κατανόηση της συνολικής αφήγησης της Αγίας Γραφής μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση του συναισθηματικού διλήμματος του σύγχρονου ανθρώπου, παρέχοντας ένα ευρύτερο πλαίσιο για τον ανθρώπινο πόνο.

Η μελέτη των Γραφών, επιτρέπει στο σύγχρονο άτομο να κατανοήσει ότι η Αγία Γραφή είναι εφαρμόσιμη στη σύγχρονη ζωή και ότι ο χριστιανισμός δεν στερείται διανοητικού βάθους και συνθετότητας. Η σωστά εφαρμοσμένη βιβλική θεολογία, όταν εφαρμόζεται στη χριστιανική απολογητική, χρησιμεύει ως ένα πρόσθετο εργαλείο που ο Θεός μπορεί να χρησιμοποιήσει για να οικοδομήσει την Εκκλησία και τη βασιλεία του (Johnson, 2023).

3.Επιδράσεις στον τομέα της λογιστικής

Η σύγχρονη εποχή, αποτελεί μία εποχή σύνθετη και περίπλοκη για τον λογιστικό κλάδο. Η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών εκθέσεων μειώνεται λόγω των ανησυχιών ότι οι εταιρείες προβαίνουν σε λογιστική χειραγώγηση για να ενισχύσουν τις οικονομικές τους επιδόσεις, ενώ ταυτόχρονα, η δυνατότητα του κλάδου να προσελκύει σπουδαστές και μετέπειτα επαγγελματίες, έχει μειωθεί λόγω των κλιμακούμενων απαιτήσεων που επιβάλλονται στους φοιτητές και της εξαιρετικής δυσκολίας και πίεσης του επαγγέλματος (White & College, 1999). Οι λογιστές αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω του ευρέος φάσματος υπηρεσιών που περιμένουν οι πελάτες από αυτούς, γεγονός που τους πιέζει να διατηρούν υψηλό βαθμό επαγγελματικής ικανότητας σε όλους αυτούς τους τομείς (Thomas, 1998).

Ο Harrison (1990) προτείνει ότι η λογιστική δικαιοσύνη μπορεί να προσδιοριστεί καλύτερα χρησιμοποιώντας τις βιβλικές αρχές ως θεμέλιο. Οι αρχές είναι σχολαστικά περιγεγραμμένες για να προσφέρουν πρακτικές κατευθύνσεις και επηρεάζονται από το Άγιο Πνεύμα. Υιοθετώντας μια χριστιανοκεντρική προοπτική, μπορεί κανείς να αξιοποιήσει τον λόγο του Θεού για να λάβει τεκμηριωμένες αποφάσεις στον τομέα της λογιστικής. Πρωταρχικός στόχος του λογιστικού επαγγέλματος, όπως και κάθε άλλου επαγγέλματος, θα πρέπει να είναι να επιδεικνύει ευλάβεια προς τον Θεό σε όλες τις προσπάθειές του. Οι ίδιες οι πράξεις του Ιησού καταδεικνύουν ότι η τιμή προς τον Θεό συνεπάγεται την ανιδιοτελή εξυπηρέτηση των άλλων. Σύμφωνα με τον Page (1996), η πράξη του Ιησού να πλύνει τα πόδια των μαθητών του χρησιμεύει ως το διαχρονικό και υποδειγματικό παράδειγμα της υπηρετικής ηγεσίας. Όπως στη συνέχεια τους δήλωσε, αν ο Κύριος και Δάσκαλός καθάρισε τα πόδια των μαθητών, είναι επίσης καθήκον τους να πλένουν τα πόδια ο ένας του άλλου, δηλαδή να ενεργούν (Κατ' Ιωάννη 13:12-15). Η βιβλική αρχή της υπηρετικής ηγεσίας έχει μεγάλη σημασία για το λογιστικό επάγγελμα. Με τον επαναπροσανατολισμό της εστίασης του λογιστικού επαγγέλματος από την ενίσχυση της δικής του επιρροής στην κοινωνία στην προτεραιότητα της υπηρεσίας προς την κοινωνία, το επάγγελμα θα ευθυγραμμιζόταν στενότερα με μια προσέγγιση επαγγελματισμού που βασίζεται στις βιβλικές αρχές (White & College, 1999). Οι τρέχουσες λογιστικές διαδικασίες προσφέρουν στους χρήστες των χρηματοοικονομικών πληροφοριών μόνο μια περιορισμένη προοπτική για την πτυχή του κόστους των δραστηριοτήτων ανθρώπινων πόρων (HR) σε έναν οργανισμό.

Ο Page (1996) διερευνά τις αντιθετικές προσεγγίσεις της ηγεσίας σε ατομικό επίπεδο, οι οποίες συμβάλλουν επίσης στην κατανόηση της ηγεσίας εντός του επαγγέλματος. Με την απόκλιση από μια συμβατική λειτουργιστική άποψη για τον επαγγελματισμό, ο χριστιανός μελετητής απελευθερώνεται από την κυρίαρχη επιρροή των καθιερωμένων κανόνων της

λογιστικής και παρακινείται να διερευνήσει μεθόδους ενσωμάτωσης βιβλικών εννοιών στις λογιστικές πληροφορίες (White & College, 1999).

Ωστόσο, η εξέταση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σχετικά με την ενσωμάτωση του χριστιανισμού και της λογιστικής υποδεικνύει την έλλειψη επιστημονικής έρευνας στον τομέα αυτό. Επιπλέον, ένα σημαντικό μέρος της διαθέσιμης έρευνας αγνοεί ένα σημαντικό μέρος των σημερινών λογιστικών διαδικασιών και αντ' αυτού επικεντρώνεται στην παροχή βοήθειας σε θρησκευτικούς οργανισμούς για την αντιμετώπιση προβλημάτων συμμόρφωσης με τα λογιστικά πρότυπα.

Τα διαθέσιμα άρθρα δεν διερευνούν θεμελιώδη ερωτήματα, όπως το γιατί ορισμένες πράξεις περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις ενώ άλλες όχι. Αυτή η απροθυμία φαίνεται να πηγάζει από δύο αιτίες. Αρχικά, οι χριστιανοί λογιστές, ως μέρος του λογιστικού επαγγέλματος, αντιμετωπίζουν προκλήσεις όταν πρόκειται να αμφισβητήσουν θεμελιώδεις αρχές του επαγγέλματος που χρησιμεύουν ως βάση της επαγγελματικής τους εξουσίας. Επιπλέον, επικρατεί η τάση στη χριστιανική κοινότητα, καθώς και στην κοινωνία γενικότερα, να αντιλαμβάνονται τις λογιστικές διαδικασίες ως άκαμπτες και αδιαπέραστες από ερμηνείες. Ως παράδειγμα, ο Hooks (1992) ανέλυσε τα αποτελέσματα μιας δημοσκόπησης που διεξήγαγε η AICPA για να μετρήσει τις απόψεις απέναντι στους δημόσιους λογιστές. Τα ευρήματα αποκάλυψαν ότι το 56% των ερωτηθέντων πίστευε ότι οι πληροφορίες που παρέχονται στις οικονομικές καταστάσεις ήταν ακριβείς. Ο Chewing (1990) υπογραμμίζει την επικρατούσα προκατάληψη μεταξύ των χριστιανών όταν συζητείται η διασταύρωση του χριστιανισμού και της λογιστικής. Εκφράζει μάλιστα την περιέργειά του για τον αριθμό των αναγνωστών που δεν έχουν ποτέ εξετάσει τη δυνατότητα εφαρμογής των βιβλικών αρχών στον τομέα της λογιστικής. Ο ίδιος ερευνητής, καταδεικνύει επίσης την εκτεταμένη φύση των ηθικών αρχών του Θεού που αποκαλύπτονται, οι οποίες καλύπτουν ακόμη και θέματα που μπορεί να φαίνονται μη

σχετιζόμενα με τη θεολογία, τουλάχιστον επιφανειακά. Η αμφιβολία σχετικά με την παρουσία μιας χριστιανικής άποψης για τη λογιστική έχει οδηγήσει σε παραμέληση της ενδελεχούς ανάλυσης θεμελιωδών θεμάτων που σχετίζονται με τη λογιστική (White & College, 1999).

Σε αντίθεση με τη συμβατική αντίληψη της λογιστικής ως ουδέτερου παρατηρητή αντικειμενικών πληροφοριών, ο Stewart (1995) υποστηρίζει ότι η λογιστική είναι σαν μια φωτογραφία. Αποτυπώνεται από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία, με τη χρήση ενός συγκεκριμένου φακού, σε μια συγκεκριμένη στιγμή και εξυπηρετεί έναν συγκεκριμένο σκοπό. Η λογιστική είναι επίσης διαμορφωτική και τα άτομα λαμβάνουν αποφάσεις με βάση την αναπαράσταση που παρουσιάζεται. Ο Stewart υποστηρίζει ότι οι λογιστές θα πρέπει να συμπεριλάβουν την κοινωνική ευθύνη και το ενδιαφέρον για το κοινό καλό στην εργασία τους, παρόμοια με τον τρόπο που αναμένονται αυτές οι αξίες σε άλλα καθιερωμένα επαγγέλματα, εξετάζοντας τη λογιστική πρακτική μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η θεώρηση της διαδικασίας απόδοσης λογαριασμού ως εξυπηρέτησης ευρύτερων ανθρώπινων και περιβαλλοντικών στόχων είναι υψίστης σημασίας. Επιπλέον, ο συγγραφέας αναφέρει ότι οι λογιστές είναι τελικά υπόλογοι στον Θεό, ο οποίος μας έχει χαρίσει το δώρο της ελευθερίας. Ο Stewart εγκαθιδρύει μια σύνδεση μεταξύ της πράξης της παροχής λογαριασμού και της βιβλικής έννοιας της λογοδοσίας. Αυτό δίνει ένα πλαίσιο στους χριστιανούς μελετητές για να προσεγγίσουν την πρόκληση της συγχώνευσης της πίστης με τη λογιστική. Η ανακατεύθυνση της έμφασης από τη λογιστική στη λογοδοσία είναι ένας τρόπος να τονιστεί η παρουσία της λογοδοσίας σε όλες τις πτυχές των ανθρώπινων σχέσεων και αλληλεπιδράσεων (White & College, 1999).

Η λογιστική παρουσιάζεται συνήθως ως μια συλλογή αμερόληπτων μεθόδων που μόνο αντικειμενικά καταγράφουν και αποκαλύπτουν τα αποτελέσματα δομημένων ενεργειών. Η λογιστική θεωρείται ως ένα αντανακλαστικό εργαλείο που απεικονίζει με ακρίβεια τις

οικονομικές συνθήκες και τις δραστηριότητες ενός οργανισμού. Η έννοια της ουδετερότητας, ωστόσο, είναι πολύ απλοϊκή και στερείται χρησιμότητας στην ερμηνεία των λογιστικών μεθόδων. Αν και η λογιστική δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αποκλειστικά ως κοινωνικός κλάδος, είναι ανέφικτο να την αντιληφθούμε απλώς ως μία καθαρά τεχνική δραστηριότητα, χωρίς ηθικές προεκτάσεις. Ο Stewart (1995) παραδειγματίζει τη βαθιά κατανόηση της λογιστικής που μπορεί να αποκτηθεί όταν ένας μελετητής αναλύει αυστηρά τις λογιστικές μεθόδους. Ο Stewart αναγνωρίζει τη λογιστική ως μια μορφή ερμηνευτικής τέχνης και προτείνει 12 τρόπους με τους οποίους η δραστηριότητα μπορεί να καταστεί παρατηρήσιμη.

Το υφιστάμενο λογιστικό σύστημα δημιουργεί μια συγκεκριμένη αντίληψη της οργανωτικής πραγματικότητας, η οποία τελικά εκδηλώνεται ως αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Στην αρχική του περιγραφή των λογιστικών εννοιών, το Συμβούλιο Λογιστικών Προτύπων (1996) υποστηρίζει ότι η χρηματοοικονομική πληροφόρηση θα πρέπει να παρέχει πληροφορίες που είναι επωφελείς για τους σημερινούς και μελλοντικούς επενδυτές, πιστωτές και άλλα άτομα στη λήψη λογικών επενδυτικών, πιστωτικών και ανάλογων αποφάσεων. Με την επιλεκτική αφαίρεση συγκεκριμένων ενεργειών από τις χρηματοοικονομικές εκθέσεις, η λογιστική διαδικασία καθιστά τελικά αυτές τις μη υπόλογες δραστηριότητες ασήμαντες και μη σχετικές με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η λογοδοσία είναι επίσης παρούσα στη σύνδεσή μας με τον Θεό, καθώς η Αγία Γραφή περιλαμβάνει πολλές αναφορές στην έννοια της λογοδοσίας. Ο Harrison Jr. (1990) ισχυρίζεται ότι τόσο τα άτομα όσο και οι οργανισμοί είναι τελικά υπεύθυνοι απέναντι στον Θεό λόγω της ιδιοκτησίας όλων των πραγμάτων, όπως αναφέρεται στη Γένεση 1:1 και στον Κατ' Ιωάννη 1:1-3:

1 Έν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

2 Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν.

3 Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν.

4 Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.

5 Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης·

7 οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.

8 Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.

«Ἀπ' ὅλα πρὶν υπήρχε ο Λόγος

κι ο Λόγος ἦτανε με τον Θεό,

κι ἦταν Θεός ο Λόγος.

Ἀπ' την αρχή ἦταν αὐτός με τον Θεό.

Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκαν

κι απ' ὅσα ἐγιναν

τίποτα χωρὶς αὐτόν δεν ἐγινε.

Αὐτός ἦτανε η ζωή,

και ἦταν η ζωὴ αὐτὴ το φως για τους ἀνθρώπους.

Το φως αὐτὸ ἔλαμψε μέσα στου κόσμου το σκοτάδι,

μα το σκοτάδι δεν το δέχτηκε.

Ο Θεός ἐστείλε ἓναν ἄνθρωπο που τον ἔλεγαν Ἰωάννη· αὐτός ἦρθε ως μάρτυρας για να κηρύξει ποιος εἶναι το φως, ὥστε με τα λόγια του να πιστέψουν ὅλοι. Δεν ἦταν ο ἴδιος το φως, ἦρθε ὅμως για να πει ποιος εἶναι το φως.»

Η λογοδοσία συνδέεται στενά με το ιεραρχικό σύστημα τάξης και εξουσίας του Θεοῦ, όπου ο Θεός κατέχει την υψηλότερη θέση στην αλυσίδα της εξουσίας και απονέμει. Η εξουσία που ἔχουν οι εργοδότες πάνω στους εργαζόμενους συζητεῖται επίσης στην επιστολή Προς

Εφεσίους 6:5. Τηρώντας την αρχή της υπευθυνότητας και αξιοποιώντας ένα ολοκληρωμένο φάσμα γνώσεων, οι διευθυντές μπορούν να κάνουν αποτελεσματικά συνετές κρίσεις και να εκπληρώσουν την ευθύνη τους ως φροντιστές της δημιουργίας του Θεού. Ωστόσο, λόγω των περιορισμένων οικονομικών δεδομένων που προσφέρουν τα λογιστικά συστήματα σε συγκεκριμένους τομείς, όπως οι ανθρώπινοι πόροι και οι περιβαλλοντικές προκλήσεις, οι διαχειριστές δεν λαμβάνουν τις ολοκληρωμένες πληροφορίες που απαιτούνται για τη λήψη των πιο τεκμηριωμένων αποφάσεων.

Καθώς είμαστε υπεύθυνοι απέναντι στον Θεό ως υπεύθυνοι διαχειριστές της δημιουργίας του, είναι απαραίτητο να δημιουργήσουμε λογιστικά συστήματα που να παρέχουν μια ορατή και τεκμηριωμένη δομή για ένα ευρύτερο φάσμα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από αυτό που υπάρχει σήμερα. Αυτό θα απαιτήσει την ανάπτυξη λογιστικών διαδικασιών που θα υπερβαίνουν την απλά συναλλακτική προσέγγιση που κυριαρχεί σήμερα στη λογιστική πρακτική. Η θεωρία της εξουσίας είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση των λογιστικών πρακτικών. Ένας χριστιανός μελετητής πρέπει να διαθέτει την ικανότητα να εξετάζει τη θεμελιώδη βάση στην οποία εδράζεται ένα επάγγελμα (White & College, 1999). Οι χριστιανοί μελετητές βρίσκουν γενικά αυτό το έργο δύσκολο λόγω της ισχυρής διαδικασίας επαγγελματικής κοινωνικοποίησης. Για να αρχίσουμε να κινούμαστε προς μια χριστιανική άποψη για τη λογιστική, είναι απαραίτητο να μεταβούμε από μια λειτουργιστική προσέγγιση σε μια προσέγγιση που βασίζεται στην εξουσία στη λογιστική. Οι χριστιανοί ακαδημαϊκοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη θεωρία της εξουσίας για να εξετάσουν αποτελεσματικά το επάγγελμά τους, προτρέποντάς τους να θέσουν υπό αμφισβήτηση μακροχρόνιες πρακτικές.

Ο Parsons (1954) υποστήριξε σθεναρά τη λειτουργιστική προσέγγιση του επαγγελματισμού, η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση της προσέγγισης των χαρακτηριστικών με τον προσδιορισμό βασικών χαρακτηριστικών που ικανοποιούν τις

κοινωνικές ανάγκες ή συγκεκριμένες σχέσεις επαγγελματία-πελάτη (π.χ. Barber, 1963-Littleton & Zimmerman, 1962). Η λειτουργιστική προοπτική παρουσιάζει μια θετική απεικόνιση των επαγγελμάτων, τονίζοντας ότι η επιτυχία τους καθορίζεται από τη συμβολή τους στην κοινωνία και όχι από το προσωπικό τους συμφέρον και την επιδίωξη οικονομικού κέρδους. Η άποψη αυτή ευθυγραμμίζεται με την ιδέα ότι η λογοδοσία περιλαμβάνει την ανάδειξη των κρυφών πτυχών (White & College, 1999).

Η εξουσία της λογιστικής απορρέει κυρίως από την ικανότητά της να παρουσιάζει πληροφορίες με αντικειμενικό τρόπο, που μοιάζουν με πραγματικά στοιχεία. Το λογιστικό επάγγελμα παραμελεί σε μεγάλο βαθμό δραστηριότητες που απαιτούν καινοτόμες μεθοδολογίες μέτρησης. Επιπλέον, η λογιστική αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των οργανισμών και ως εκ τούτου αναλαμβάνει συχνά δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ικανοποίηση των ενδιαφερομένων μερών της. Τα δύο αυτά σημεία μπορούν να διασαφηνιστούν περαιτέρω μέσω της ανάλυσης ενός αναπτυσσόμενου τομέα της λογιστικής που ονομάζεται περιβαλλοντική λογιστική. Η σημερινή απουσία αξιολόγησης της επίδρασης των οργανωτικών δραστηριοτήτων στους περιβαλλοντικούς πόρους καταδεικνύει τη διστακτικότητα του λογιστικού επαγγέλματος να ασχοληθεί με εναλλακτικές μεθόδους μέτρησης, καθώς και την εστίασή του στη διατήρηση θετικών σχέσεων με τους οργανισμούς που εξυπηρετεί. Η περιβαλλοντική λογιστική αναφέρεται στη διαδικασία ποσοτικοποίησης και αξιολόγησης των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον. Στη βιβλική αφήγηση της Γένεσης 1, περιγράφεται πώς ο Θεός δημιούργησε ένα αρμονικό περιβάλλον για τον Αδάμ και την Εύα, παρέχοντάς τους άφθονη φυτική ζωή που κάλυπτε όλες τις διατροφικές τους ανάγκες. Ο Θεός είπε ρητά ότι τους δόθηκε πρόσβαση σε κάθε φυτό και δέντρο που φέρει σπόρους για τη διατροφή τους. Έχω παράσχει κάθε πράσινο φυτό ως τροφή για κάθε ζώο της ξηράς, για κάθε πουλί και για κάθε πλάσμα που σέρνεται στο έδαφος, τα οποία έχουν την ικανότητα να αναπνέουν και να

διατηρούν τη ζωή. Σύμφωνα με τη Γένεση 1:29-31, ο Θεός είδε όλα τα δημιουργήματά του και τα βρήκε εξαιρετικά άριστα. Στη Γένεση 8:17 αναφέρεται ότι ο Θεός ανέθεσε στην ανθρωπότητα το καθήκον να φροντίζει συνεχώς τη Γη. Οι άνθρωποι οφείλουν να ασκούν έλεγχο και εξουσία στη Γη με τρόπο που να διασφαλίζει τη διατήρηση και την ευημερία του φυσικού περιβάλλοντος, χωρίς να το απειλεί.

Η Bouma-Prediger (1998) παρέχει πολλαπλές αιτιολογήσεις για την επιτακτική ανάγκη της διαχείρισης του περιβάλλοντος προς τη δημιουργία του Θεού. Όπως αναφέρει, εντολή του Θεού είναι η φροντίδα της δημιουργίας, η οποία αποτελεί απαίτηση της γνήσιας πίστης, καθιστώντας έτσι αναγκαία την ευθύνη μας να φροντίζουμε τη δημιουργία. Ως παράδειγμα, το συχνά παραγνωρισμένο εδάφιο Γένεση 2:15 δηλώνει ρητά ότι ο Θεός σχεδίασε την ανθρωπότητα με σκοπό να υπηρετεί και να διαφυλάττει το περιβάλλον. Έχουμε θεϊκό καθήκον να ενεργούμε ως διαχειριστές της Γης, και ως εκ τούτου, πρέπει να καταβάλλουμε προσπάθειες για τη διαφύλαξη και τη φροντίδα της, όπως ακριβώς ο Θεός έχει δεσμευτεί να μας προστατεύσει. Προφανώς, ο Θεός μας δίνει εντολή να επιδεικνύουμε σεβασμό προς τη γη και θα θεωρηθούμε υπεύθυνοι για τη διαχείριση της γης (White & College, 1999).

Σύμφωνα με την Αποκάλυψη 11:18, ο Θεός θα κρίνει τους αποθανόντες, θα βραβεύσει τους αφοσιωμένους οπαδούς του, συμπεριλαμβανομένων των προφητών και των αγίων, καθώς και εκείνους που τρέφουν σεβασμό για το όνομά του, ανεξάρτητα από την ιδιότητά τους. Ταυτόχρονα, ορίζεται πως θα τιμωρηθούν, όσοι προκαλούν καταστροφή στον πλανήτη.

Επί του παρόντος, τα λογιστικά συστήματα αδυνατούν να παράσχουν στους αναγνώστες των οικονομικών εκθέσεων τα απαραίτητα δεδομένα που απαιτούνται για να θεωρηθούν οι οργανισμοί υπεύθυνοι για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων. Ορισμένα μέλη της ακαδημαϊκής λογιστικής κοινότητας υποστηρίζουν τη δημιουργία ενός περιβαλλοντικού λογιστικού συστήματος ως απάντηση σε αυτή τη δυσχερή κατάσταση. Οι Sefcik, Soderstrom και Stinson (1997) παρέχουν έναν ορισμό της περιβαλλοντικής λογιστικής ως

τη συνολική επίγνωση, αναγνώριση και ενσωμάτωση της επιρροής των περιβαλλοντικών θεμάτων στις συμβατικές λογιστικές διαδικασίες μιας εταιρείας. Η πράσινη λογιστική, συχνά γνωστή ως περιβαλλοντική λογιστική, είναι μια νέα ιδέα που έχει συγκεντρώσει σημαντικό ενδιαφέρον από τη λογιστική ερευνητική κοινότητα από την έναρξή της στη δεκαετία του 1980. Ο πρωταρχικός στόχος της πράσινης λογιστικής είναι να δώσει εντολή στους οργανισμούς να συμπεριλάβουν στις οικονομικές τους καταστάσεις τις δραστηριότητες που οδηγούν στην εξάντληση ή την υποβάθμιση των φυσικών πόρων. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, ο Rubenstein (1992) προτείνει τη δημιουργία λογαριασμών καταπιστευμάτων φυσικών περιουσιακών στοιχείων και λογαριασμών φυσικού κεφαλαίου για κρίσιμους φυσικούς πόρους. Η αποτίμηση αυτών των λογαριασμών θα εξαρτάται από το υψηλότερο από τα προβλεπόμενα έξοδα καθαρισμού ή την εκτιμώμενη παρούσα αξία της μελλοντικής παραγωγικής αξίας του περιουσιακού στοιχείου. Η κεφαλαιοποιημένη αξία του φυσικού περιουσιακού στοιχείου θα παρέμενε σταθερή, εκτός εάν ο οργανισμός αναλάμβανε δραστηριότητες που είχαν ως αποτέλεσμα την εξάντληση της μελλοντικής παραγωγικής αξίας του πόρου. Αυτές οι δραστηριότητες θα είχαν ως αποτέλεσμα την καταχώρηση μιας ημερολογιακής εγγραφής στο λογιστικό σύστημα, η οποία θα αύξανε τον λογαριασμό εξόδων φυσικών πόρων και θα αύξανε την υποχρέωση που οφείλεται στον λογαριασμό φυσικού καταπιστεύματος. Αυτό θα αποκάλυπτε επίπεδα ρύπανσης που υπερβαίνουν την ικανότητα ενός οικοσυστήματος να διατηρηθεί. Αυτή η λογιστική θα αποτελούσε μια νέα κοινωνική συμφωνία μεταξύ των επιχειρήσεων και των ατόμων ή ομάδων έναντι των οποίων είναι υπεύθυνες (White & College, 1999).

Επί του παρόντος, οι οργανισμοί δεν υποστηρίζουν τις προσπάθειες για την καθιέρωση λογιστικών συστημάτων που δίνουν προτεραιότητα στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Οι οργανισμοί μπορεί να είναι απρόθυμοι να διευρύνουν το φάσμα των δραστηριοτήτων για τις οποίες μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι, εάν θεωρούν ότι αυτό

είναι αντίθετο προς τα συμφέροντά τους. Επιπλέον, οι οργανισμοί σπάνια υποστηρίζουν οποιαδήποτε νέα λογιστική τεχνική που μπορεί να αυξήσει το ποσό των υποχρεώσεων που είναι υπόλογοι για την αναφορά. Από τη σκοπιά του λογιστικού επαγγέλματος, η εκτίμηση των μελλοντικών δαπανών καθαρισμού και της μελλοντικής αξίας των περιουσιακών στοιχείων απαιτεί μεθόδους εκτίμησης που έρχονται σε αντίθεση με την προτίμηση του επαγγέλματος για βεβαιότητα.

Η τρέχουσα στάση του λογιστικού επαγγέλματος σχετικά με την περιβαλλοντική λογιστική φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με το σχέδιο του Θεού να καταστήσει την ανθρωπότητα υπεύθυνη για την υπεύθυνη διαχείριση της Γης. Σε γενικές γραμμές, η χριστιανική κοινότητα έχει ως επί το πλείστον αποφύγει να παρέμβει στο λογιστικό επάγγελμα. Αυτό μπορεί να αποδοθεί κυρίως σε χριστιανούς μελετητές που έχουν ασπαστεί αδιαμαρτύρητα τη λειτουργική προοπτική του λογιστικού επαγγέλματος. Για να καλλιεργήσει κανείς μια χριστιανική άποψη για τη λογιστική, πρέπει να είναι ανοιχτός στην εξέταση των θεμελιωδών παραδοχών του κλάδου και στην αξιολόγηση της ευθυγράμμισής τους με τις βιβλικές αρχές. Η εφαρμογή της θεωρίας της εξουσίας μπορεί να προωθήσει την ουσιαστική κριτική εξέταση του λογιστικού επαγγέλματος (White & College, 1999).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει στο σημείο αυτό, να διερευνηθεί η απεικόνιση του άδικου λογιστή, όπως αυτή αναφέρεται στο Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο, με αφορμή την οποία ο Ιησούς τονίζει τη σημασία της έντιμότητας στις συναλλαγές, καθώς ο άνθρωπος δεν μπορεί να διέπεται από το Θεό και παράλληλα το χρήμα (16, 1-13):

Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δύνη ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ’ ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι·

ἔγνωσαν τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἔλεγε τῷ πρώτῳ· πόσον ὀφείλεις σὺ τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ· δέξαι σου τὸ γράμμα καὶ καθίσας ταχέως γράψον πενήκοντα.

ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε· σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ· δέξαι σου τὸ γράμμα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα.

καὶ ἐπήνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμότεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι.

κάγῳ ὑμῖν λέγω· ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.

ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστί, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν.

εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει;

καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει;

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Ο Ἰησοῦς ἔλεγε στους μαθητές του: «Κάποιος πλούσιος εἶχε ἕναν διαχειριστή που του τον κατηγορήσαν ὅτι σπαταλά την περιουσία του. Τον φώναξε λοιπόν και του εἶπε: “τι εἶναι αυτά που ακούω για σένα; Δώσε λογαριασμό και παράδωσε τη διαχείρισή σου, γιατί δεν μπορείς πια να εἶσαι διαχειριστής”. Ο διαχειριστής εἶπε μέσα του: “τι να κάνω τώρα που μου αφαιρεί τη διαχείριση ο κύριός μου; Να σκάβω δεν μπορώ, να ζητιανεύω ντρέπομαι. Ξέρω όμως τι θα κάνω, για να με δέχονται οι ἄνθρωποι στα σπίτια τους τώρα που θα πάσω να εἶμαι διαχειριστής”. Κάλεσε λοιπόν ἕναν ἕναν τους χρεοφειλέτες του κυρίου του, και εἶπε στον

πρώτο: “πόσα χρωστάς εσύ στον κύριό μου;” Εκείνος του απάντησε: “εκατό βαρέλια λάδι”. “Πάρε το γραμμάτιο”, του λέει ο διαχειριστής, “και κάθισε και γράψε γρήγορα πενήντα”. Μετά είπε στον άλλο: “εσύ πόσα χρωστάς;” “εκατό σακιά σιτάρι”, του απαντάει εκείνος. “Πάρε το γραμμάτιο”, του λέει, “και γράψε ογδόντα”. Το αφεντικό εξέφρασε το θαυμασμό του για τον άδικο εκείνο διαχειριστή, επειδή ενήργησε έξυπνα: γιατί οι σκοτεινοί άνθρωποι αυτού του κόσμου στις σχέσεις με τους ομοίους τους είναι εξυπνότεροι από τα τέκνα του φωτός.»

Και σας συμβουλεύω να κάνετε φίλους σας ακόμη κι από τα χρήματα της αδικίας, ώστε όταν έρθει το τέλος σας, να σας δεχτούν στις αιώνιες κατοικίες. Όποιος είναι αξιόπιστος στα λίγα, είναι αξιόπιστος και στα πολλά· κι όποιος είναι άδικος στα λίγα, είναι άδικος και στα πολλά. Αν, λοιπόν, δε φανήκατε αξιόπιστοι ως προς τον άδικο πλούτο, ποιος θα σας εμπιστευτεί τον αληθινό; Κι αν δε φανήκατε αξιόπιστοι σ’ αυτό που είναι ξένο, ποιος θα σας δώσει αυτό που ανήκει σ’ εσάς; Κανένας δεν μπορεί να είναι δούλος σε δύο κυρίους, γιατί ή θα μισήσει τον ένα και θ’ αγαπήσει τον άλλο ή θα προσκολληθεί στον ένα και θα περιφρονήσει τον άλλον. Δεν μπορείτε να είστε δούλοι και στο Θεό και στο χρήμα».

4. Ο ρόλος του μυστηρίου της εξομολόγησης και της χριστιανικής ηθικής

Σύμφωνα με τον Aho (2018), η λογιστική δεν είναι μια ηθικά και πολιτικά ουδέτερη δραστηριότητα. Φέρει εγγενώς ένα πολιτικό νόημα. Δεν είναι μόνο ένα εργαλείο που χρησιμοποιούν οι ελίτ για να ενισχύσουν την εξουσία τους, αλλά είναι επίσης ένα μέσο κυριαρχίας. Η λογιστική νομιμοποιείται από την ιδεολογία της αποτελεσματικότητας.

Στη μεσαιωνική εποχή, οι έμποροι βρέθηκαν σε μια ηθικά πολύπλοκη δυσχερή θέση. Έπρεπε να δικαιολογήσουν όχι μόνο τις θρησκευτικές αρχές, αλλά και τη συνείδησή τους, καθώς πάλευαν με αυτά τα ηθικά ιδεώδη. Ως εκ τούτου, στράφηκε στη διπλογραφική μέθοδο της λογιστικής. Η καθιέρωση της υποχρεωτικής εξομολόγησης το 1215 και η σχεδόν ταυτόχρονη δημιουργία της διπλογραφικής μεθόδου συνδέονται στενά, με σημαντική, αν και όχι αυστηρά αιτιώδη, σχέση.

Ο σκοπός του Aho (2018) είναι να καλλιεργηθεί η σύνδεση της λογιστικής με την εξομολόγηση, τονίζοντας πως ο ρόλος του λογιστή, δεν είναι καθαρά τεχνικός αλλά αντίθετα, πρέπει να εγκαταλείψει την ωφελμιστική προσέγγιση και να συνδέσει τη λογιστική με την κοινωνική δικαιοσύνη αλλά και την λογοδοσία προς το Θεό και την κοινωνία. Με τον τρόπο αυτό, αναδεικνύεται η σύνδεση της λογιστικής με την χριστιανική εξομολόγηση και ταυτόχρονα, η σύνδεση εξομολόγησης και χριστιανικής ηθικής.

Αναφορικά με την χριστιανική ηθική, σύμφωνα με τον Μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα (1992):

«Στην Ορθόδοξη λειτουργική ζωή η ηθικότητα δεν πηγάζει από μια δικανική σχέση με το Θεό, αλλά από τη μεταμόρφωση και ανακαίνιση της κτίσεως και του ανθρώπου εν Χριστώ, ώστε κάθε ηθική επιταγή να γίνεται κατανοητή μόνον ως συνέπεια αυτής της μυστηριακής μεταμορφώσεως... Μ' αυτόν τον τρόπο η Εκκλησία δεν προσφέρει στον κόσμο ένα σύστημα ηθικών κανόνων, αλλά μια αγιασμένη κοινωνία, μια ζύμη που θα ζυμώσει τη δημιουργία όχι με την επιβολή των ηθικών προσταγών της, αλλά με την αγιαστική της παρουσία. Είναι μια παρουσία μαρτυρίας, που δε σφυρηλατεί δεσμά «δυσβάστακτα τοῖς ἀνθρώποις», για να τους σύρει δέσμιους στη σωτηρία, αλλά τους καλεί στην «ελευθερία των τέκνων του Θεού», σε μια κοινωνία με το Θεό, που συνεπάγεται την ανακαίνιση του κόσμου.»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Όπως αναδείχθηκε παραπάνω, η σχέση της Βίβλου με τον τομέα της λογιστικής και των αριθμών, αν και δεν αναγνωρίζεται ευρέως, είναι ισχυρή και μπορεί να εντοπιστεί μέσα από τη μελέτη τόσο της Παλαιάς, όσο και της Καινής Διαθήκης.

Μέσα από τη μελέτη των Γραφών και τη γνωριμία με το Θείο λόγο, ο λογιστής μπορεί να αναγνωρίσει πτυχές του επαγγέλματός του οι οποίες είναι υποτιμημένες, όπως η συσχέτιση με τη λογοδοσία προς το Θεό, την εγκράτεια, την κοινωνική προσφορά και δικαιοσύνη και, φυσικά, την περιβαλλοντική ηθική.

Η επιβολή περιβαλλοντικών περιορισμών, η διαφάνεια, η ακρίβεια και το έργο των λογιστών, πρέπει να πάψει να αντιμετωπίζεται ως μία καθαρά τεχνική και περιγραφική διαδικασία, αλλά να αναγνωριστεί ως ένα ηθικό καθήκον και ένα λειτούργημα προς την κοινωνία, παρέχοντας έτσι ηθική υποστήριξη στους λογιστές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν εξαιρετικά σημαντικές δυσκολίες στο επάγγελμά τους.

Περνώντας από τη μελέτη της Παλαιάς Διαθήκης σε αυτή της Καινής Διαθήκης, διαπιστώνεται πως από την αυστηρή προσέγγιση της καταβολής της δεκάτης, η αντίληψη για το χρέος καθίσταται πιο ασαφής αλλά και πιο επιτακτική, καθώς ο Ιησούς, μπορεί να μην επέβαλε φόρο προς την Εκκλησία, αλλά τόνισε με κάθε τρόπο και με κάθε διαθέσιμο μέσο την αδιαμφισβήτητη αξία της φιλανθρωπίας, της αγάπης, της κοινοκτημοσύνης και φυσικά της περιβαλλοντικής συνείδησης και της στάσης απέναντι στο συνάνθρωπο που δυσκολεύεται και αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα.

Καταβάλλοντας του απαραίτητους φόρους, ο πολίτης, προσφέρει στο συνάνθρωπο και την κοινωνία και, ιδιαίτερα, καταβάλλοντας φόρους για τη φροντίδα του περιβάλλοντος, φροντίζει για την κτίση του Θεού. Η προσέγγιση της λογιστικής, συνεπώς, πρέπει να

αναγνωρίσει το λειτούργημα που επιτελεί και να μην βασίζεται σε μία τεχνοκρατική προοπτική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adamo, N., & Al-Ansari, N. (2020). The Sumerians and the Akkadians: the forerunners of the first civilization (2900-2003BC). *Journal of Earth Sciences and Geotechnical Engineering*, 10(3), 17-39.

Aho, J. (2018). ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ: ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ, ΗΘΙΚΕΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ. Διπλογραφία

American Trading International (2022). A Brief History of International Trade and Its Importance Today. <https://www.american-trading.com/news/history-of-international-trade>

Balkin, J. M. (2010). Commerce. *Mich. L. Rev.*, 109, 1.

Balswick, J. O., Balswick, J. K., & Frederick, T. V. (2021). *The family: A Christian perspective on the contemporary home*. Baker Academic.

Beattie, A. (2024). A Brief History of Economics. Investopedia.

Becker, S. O., Rubin, J., & Woessmann, L. (2021). Religion in economic history: A survey. *The handbook of historical economics*, 585-639.

Bianchi, F. (2020). The great depression and the great recession: A view from financial markets. *Journal of Monetary Economics*, 114, 240-261.

Bouma-Prediger, S. (1998). "Why Care for Creation?: From Prudence to Piety." *Christian Scholars Review*, 27, 277-297.

Carmichael, C. (2008). Inheritance in Biblical sources, στο *Law and Literature* 20/2, 229-242.

Casio (2018). A Brief History of Numbers: How 0-9 Were Invented. <https://education.casio.co.uk/blog/a-brief-history-of-numbers/>

Chewning, R.C. (1990). "A Theological Perspective on Accounting." In R.C. Chewning (Ed.), *Christians in the Marketplace Series on Biblical Principles and Business: The Practice* (pp. 105-106). Colorado Springs: NAVPRESS.

Cicerchia, L. (2023). Marx, Malthus, and the Moral Economy of Reproduction. *Hypatia*, 38(3), 587-606.

Corgi (2024). The Evolution and History of Numbers and Counting. *Ancient History, Revolution*.

Δεσπότης, Σ. (2019). *Βίβλος και Παιδαγωγικές Εφαρμογές. Η ιστορική πορεία του Ιησού Χριστού ως μοντέλο ζωής*. Αθήνα : Έννοια, 247-248.

Evans, M. (1906) Biblical Teaching on the Righteous Acquisition of Property, στο *The Biblical World* 27/4, 275-285.

Flohr, M. (2020). Fora and commerce in Roman Italy. In *Urban Space and Urban History in the Roman World* (pp. 198-220). Routledge.

Friberg, J. (1984). Numbers and measures in the earliest written records. *Scientific American*, 250(2), 110-119.

Glasner, D. (2023). Between Walras and Marshall: Menger's Third Way. *Available at SSRN* 3964127.

Ζηζιούλας, Ι. (1992). (Μητροπολίτης Περγάμου), *Η Κτίση ως Ευχαριστία*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα, σελ. 31-32.

Harvey, H. R., & Williams, B. J. (1980). Aztec arithmetic: Positional notation and area calculation. *Science*, 210(4469), 499-505.

Jackson, T. P. (2021). The priority of love: Christian charity and social justice.

Johnson, M. T. (2023). The Practical Application of Biblical Theology to Christian Apologetics. *Eleutheria: John W. Rawlings School of Divinity Academic Journal*, 7(2), 10.

- Καμπούρης, Π. (2016). Η επίδραση της πυθαγόρειας αριθμολογίας στην θεολογική σκέψη του συγγραφέα του έργου «Ποιμήν Ερμά», *Θεολογία*, 87, 3.
- Kampouris, P. (2022). Biblical and philosophical references to numbers with ancient Near Eastern background, *Εκκλησιαστικός Φάρος*, Ακαδημία Αθηνών.
- Khute, U. K. (2021). Concept of zero in the indian tradition: the contribution of india in maths & science. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(7), 177-181.
- Kramer, S. N. (2010). *The Sumerians: Their history, culture, and character*. University of Chicago Press.
- Laudon, K. C., & Traver, C. G. (2020). *E-commerce 2019: Business, technology, society*. Pearson.
- Μακριδάκη, Ο. (2020). Οικονομία και θεσμοί στο βιβλικό Ισραήλ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Παπαροϊδάμης, Δ. (2024). Σουμερία: Η ιστορία και η εξέλιξη των αριθμών. *Γεωπολίτης*. 1
- Rosenberg, J. & Weiss, A. (2012). "Property rights and institutions in biblical society: The purchase of the Cave of the Patriarchs," *European Journal of Political Economy*, Elsevier, 28(3), 279-285.
- Sefcik, S.E., Soderstrom, N.S., Stinson, C.H. (1997). "Accounting through Green-Colored Glasses: Teaching Environmental Accounting." *Issues in Accounting Education*, 12, 129-140.
- Στίκας, Α. (2021). Ανάλυση της παγκόσμιας αγοράς του χρυσού. Εθνικό Μετσόβιο Πανεπιστήμιο.
- Thomas, J. (1998). "The Future - It Is Us. *Journal of Accountancy*, 186 (6), 23-24.
- Hansen, V. (2012). *The Silk Road*. Oxford University Press, USA.

- Harrison, W.T., Jr. (1990). "Biblical Principles Applied to Accounting." In R.C. Chewning (Ed.), *Christians in the Marketplace Series on Biblical Principles and Business: The Practice* (pp. 107-120). Colorado Springs: NAVPRESS.
- Havil, J. (2014) *The Irrationals: A Story of the Numbers You Cant Count on*, Princeton: Princeton University Press.
- Hays, M. and Denise S (1999). *The History of Counting*, Broadway: HarperCollins.
- Heckscher, E. F. (2013). *Mercantilism*. Routledge.
- Higgins, P. (2008) *Number Story: From Counting to Cryptography*, Gottingen: Copernicus.
- Hooks, K.L. (1992). "Professionalism and Self-Interest: A Critical View of the Expectations Gap." *Critical Perspectives on Accounting*, 3, 109-136
- Ifrah, G., and David B. (2000) *The Universal History of Number: From Pre-history to the Invention of Computer*, Hoboken: Wiley, 2000. Print.
- Lin, K. (2022). A comparative analysis for emerging e-commerce business owners: Shopify & Amazon. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 151, p. 01033). EDP Sciences.
- Mattick, P. (2020). *Marx and Keynes: the limits of the mixed economy* (Vol. 33). Pattern Books.
- Menninger, K. (2011). *Number Words and Number Symbols; Cultural History of Numbers*, Mineola: Dover Publications.
- Mohler, A. (2017). Toward a Christian View of Economics. <https://www.ligonier.org>
- Mukhopadhyay, A., & Bhatt, S. R. (2024). Gupta Period: A Turn in the History of Śūnya. In *Zero and Pi: Symbols of Mathematical Spirit* (pp. 27-31). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Page, D. (1996). "Three Basics for Leadership Development in Christian Colleges and Universities." *Journal of Biblical Integration in Business*, 1996, 61-91.

- Parsons, T. (1954). "The Professions and Social Structure." In T. Parsons (Ed.), *Essays in Sociological Theory* (pp. 34-49). Glencoe, Illinois: Free Press
- Peters, M. A. (2021). The ancient Silk Road and the birth of merchant capitalism. *Educational Philosophy and Theory*, 53(10), 955-961.
- Phillips, A. (1973). Some aspects of family law in pre-exilic Israel, στο *Vetus Testamentum* 23/3, 349-361.
- Πλοκαμάκη, Α. (2021). Το σκιώδες τραπεζικό σύστημα και ο ρόλος του στην παγκόσμια οικονομία. Hellenic Mediterranean University.
- Rubenstein, D.B. (1992). "Bridging the Gap between Green Accounting and Black Ink." *Accounting, Organizations, and Society*, 17, 501-508.
- Sen, A. (2020). The possibility of social choice. In *Shaping Entrepreneurship Research* (pp. 298-339). Routledge.
- Shopney (2024). Evolution of Commerce From Ancient Times to eCommerce. <https://shopney.co>
- Smith, A. (2022). "The Wealth of Nations," Sterling Publishing Company Inc., 2022 Edition
- Stewart, I.C. (1995). "Accounting and Accountability: Double Entry, Double Nature, Double Identity." In M.L. Stackhouse, D.P. McCann, & S.J. Roels (Eds.), *On Moral Business* (pp. 635-641). Grand Rapids: Eerdmans
- Walter, R. (2021). *Before method and models: the political economy of Malthus and Ricardo*. Oxford University Press.
- White, L. & College, L. (1999). A Christian Perspective on Accounting: Making the Invisible Visible. Dialogue I.
- Zavlatsky, C. (1999) *Africa Counts; Number and Pattern in Africa Cultures*, Chicago: Chicago Review Press, 1999.

Zhaoyang, Z. (2021). The Commerce and Economy of Ancient China. In *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*.

Υπέθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

Διπλωματική Εργασία